

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Polona Markovič

**Peticija o ukinitvi Slovenske vojske – ponovitev Deklaracije za mir iz leta
1991?**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Polona Markovič

Mentor: doc. dr. Damijan Guštin

**Peticija o ukinitvi Slovenske vojske – ponovitev Deklaracije za mir iz leta
1991?**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Damijanu Guštinu za vse strokovne usmeritve, popravke, čas in dobro voljo ter svoji družini za vso podporo, brez katere mi ne bi uspelo.

IZJAVA O AVTORSTVU magistrskega dela

Podpisani/-a Polona Markovič, z vpisno številko 21091104, sem avtor/-ica magistrskega dela z naslovom:
PETICIJA O UKINITVI SLOVENSKE VOJSKE - PONOVI TEV DEKLARACIJE ZA MIR IZ LETA 1991?.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo magistrsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal/-a v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (UL RS, št. 16/07-UPB3, 68/08, 85/10 Skl.US: U-I-191/09-7, Up-916/09-16), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko magistrskega dela ter soglašam z objavo magistrskega dela v zbirki »Dela FDV«.

V Ljubljani, dne 24. 2. 2012

Podpis avtorja/-ice:

Peticija o ukinitvi Slovenske vojske – ponovitev Deklaracije za mir iz leta 1991?

Magistrsko delo skozi analizo dveh dokumentov raziskuje vprašanje obstoja in delovanja ter smiselnosti slovenske vojske (SV) v dveh različnih obdobjih. Deklaracija za mir iz leta 1991 je nastala v času osamosvojitvenega procesa, za cilj pa je imela doseči demilitarizirano državo brez vojske. Sestavili so jo predstavniki mirovnega gibanja, enega izmed tedanjih alternativnih gibanj. Drugi analiziran dokument je peticija Ukinimo vojsko, objavljena v reviji *Mladina* leta 2010 in napisana s strani uredništva, ki predlaga temeljito preoblikovanje SV, njenih nalog ter funkcij. Po analizi razmer in okoliščin – političnih, vojaških, gospodarskih, družbenih, kulturnih in varnostnih – v katerih sta nastala oba dokumenta, avtorica analizira vsebinske poudarke obeh dokumentov, izvede primerjalno analizo obeh dokumentov kot tudi označi personalna jedra, ki so dokumenta inicirali in podpisali. Posebej označi odziv v slovenski družbi, kot tudi dogajanja na obrambnem področju po njunih objavah. Ugotavlja, da peticija iz leta 2010 ne predstavlja ponovitve Deklaracije za mir, ne vsebinsko, ne po družbenih motivih.

Ključne besede: demilitarizacija, mirovništvo, deklaracija, slovenska vojska, peticija

Petition on abolishing the Slovenian Armed Forces - rehearsal of the Declaration of Peace from 1991?

Through the analysis of two documents this master's thesis researches the issue of the existence, operation and meaning of the Slovenian Armed Forces (SAF) within two different time periods. Declaration of Peace from the 1991 was written during the process of gaining independence and its goal was to form a demilitarized state without the army. It was put together by the representatives of the peace movement, one of the alternative movements at that time. Second analyzed document is the petition "Abolishing the army", published in the *Mladina* magazine in 2010 and written by the editorial. In this document total transformation of SAF is proposed, including all its tasks and functions. After the analysis of all the conditions – political, military, economic, social, cultural and security – in which both documents were formed, the author analyses the content emphases of both documents, performs a comparative analysis of both documents and indicates key persons, who have initiated and signed the documents. Specially highlighted are the response of Slovenian society and events in the field of defense after the publication of both documents. The results show that petition from 2010 does not represent the rehearsal of the Declaration of peace, neither in content nor in social motives.

Key words: demilitarization, peace activism, declaration, Slovenian Army, petition

KAZALO

KAZALO	6
UVOD	11
1 METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI OKVIR	13
1. 1 Predmet in cilj preučevanja	13
1. 2 Raziskovalni vprašanja	13
1. 3 Uporabljene metode preučevanja	14
2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	14
3 RAZMERE V DRUGI POLOVICI 80-ih IN NA ZAČETKU 90-ih	17
3. 1 Politično dogajanje konec 80-ih	18
3. 2 Gospodarske razmere	19
3. 3 Volitve 1990	20
3. 4 Mirovno gibanje	21
3. 4. 1 Gibanje za kulturo miru in nenasilja (GKMN)	23
3. 4. 2 Konceptualni stebri mirovnega gibanja	24
3. 4. 3 Mirovni inštitut	26
3. 4. 4 Zeleni Slovenije, predsedstvo republike in Izvršni svet RS glede mirovništva	27
3. 4. 5 »Smrt« mirovnega gibanja	30
3. 5 Javno mnenje o demilitarizaciji, ukinitvi JLA in ustanovitvi Slovenske vojske	31
3. 6 Miselni preboj (Društvo slovenskih pisateljev, prispevek Nove revije)	35
3. 6. 1 Društvo slovenskih pisateljev	36
3. 6. 2 57. številka Nove revije	36
3. 7 Nacionalno varnostni sistem RS ob osamosvajanju (civilna obramba)	37
3. 7. 1 Vprašanje civilne obrambe	38
4 DEKLARACIJA ZA MIR 1991	39
4. 1. Besedilo	40
4. 2 Vsebinski poudarki	41
4. 2. 1 Podpisniki	43
4. 2. 2 Odzivi nasprotnikov	45
4. 3 Zakon o obrambi in zaščiti in nastanek slovenske vojske	47
4. 4 SV v Ustavi RS	49

5 OKOLIŠČINE PRED PETICIJO O UKINITVI SLOVENSKE VOJSKE	52
<i>5. 1 Gospodarska kriza</i>	53
<i>5. 2 Vrnitev levo–sredinske koalicije na oblast</i>	56
<i>5. 3 Aktualno delovanje in sodelovanje Slovenske vojske v mednarodnih operacijah in misijah</i>	59
<i>5. 3. 1 Udeležba SV v mirovnih operacijah</i>	62
<i>5. 4 Uresničevanje strategije RS za sodelovanje v mednarodnih operacijah in misijah</i>	64
<i>5. 5 Afera Patria</i>	65
<i>5. 6 Legitimnost SV</i>	68
6 PETICIJA UKINIMO SLOVENSKO VOJSKO!	71
<i>6. 1 Besedilo dokumenta</i>	72
<i>6. 2 Vsebinski poudarki</i>	74
<i>6. 2. 1 Podpisniki</i>	75
<i>6. 2. 2 Odzivi nekaterih podpisnikov in nasprotnikov peticije</i>	77
<i>6. 3 Dogajanje na obrambnem področju po peticiji</i>	84
<i>6. 3. 1 Izzivi pri nadaljnjem razvoju obrambnega sistema RS</i>	85
7 PRIMERJALNA ANALIZA OBEH DOKUMENTOV	86
SKLEP	92
LITERATURA	95
PRILOGE	109
<i>PRILOGA A: Deklaracija za mir</i>	109
<i>PRILOGA B: Peticija Ukinimo Slovensko vojsko!</i>	110
<i>PRILOGA B: Intervju z dr. Ljubica Jelušič</i>	113
<i>PRILOGA C: Intervju z dr. Dušanom Plutom</i>	116
<i>PRILOGA D: Izjava s 7. seje Predsedstva Zelenih Slovenije, 21. 6. 1991</i>	119
<i>PRILOGA E: Intervju z g. Gregom Repovžem</i>	120

KRATICE

AMV - Armoured Modular Vehicle

ANA - Afganistan National Army

AVNOJ - Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije

BDP - Bruto domači proizvod

CK ZKJ - Centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije

CK ZKS - Centralni komite Zveze komunistov Slovenije

CIMIC- Civil-Military Co-operation - civilno-vojaško sodelovanje

CJKMK - Center za raziskavo javnega mnenja in množičnih komunikacij

CO - civilna obramba

ČP - človekove pravice

DEMOS - demokratična opozicija Slovenije

DSP - Društvo slovenskih pisateljev

DZ - Državni zbor

EU - Evropska Unija

EUFOR - European Force

EUMM - The European Union Rule of Law Mission in Kosovo

EUPM - European Union Police Mission

FDV - Fakulteta za družbene vede

FF - Filozofska fakulteta

GKMN - Gibanje za kulturo miru in nenasilja

GŠSV - Generalštab Slovenske vojske

ISAF - International Security Assistance Force

JLA - Jugoslovanska ljudska armada

KFOR - Kosovo Force

LDS - Liberalna demokracija Slovenije

MAPE - Multinational Advisory police Elemen

MG - mirovniško gibanje

MI - Mirovni inštitut

MNZ - Ministrstvo za notranje zadeve

MOM - mirovne operacije in misije

MORS - Ministrstvo za obrambo republike Slovenije

MSNZ - Manevrska struktura narodne zaščite

NATO- North Atlantic Treaty Organization - Organizacija severnoatlantske pogodbe

NOB - Narodnoosvobodilni boj

OF - Osvobodilna fronta

OMLT - Operativna skupina za mentorstvo in povezavo

OVSE - Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi

OZN - Organizacija Združenih narodov

PDRIU - Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje

PSSV - Poveljstvo sil Slovenske vojske

RS - Republika Slovenija

RTV - Radiotelevizija Slovenija

SAZU - slovenska akademija znanosti in umetnosti

SD - Socialni demokrati

SDP - Stranka demokratične prenove

SDS - Slovenska demokratska stranka

SDSS - Socialdemokratska stranka Slovenije

SDV - Služba državne varnosti

SDZ - Slovenska demokratična zveza

SFOR - Stabilisation Force in Bosnia and Herzegovina

SFRJ - socialistična federativna republika Jugoslavija

SJM - Slovensko javno mnenje

SKD - Slovenski krščanski demokrati

SKZ - Slovenska kmečka zveza

SOS - Slovenska obrtniška stranka

SPEM - Studio za politični in ekonomski marketing Maribor

SRS - Socialistična republika Slovenija

SSKJ - Slovar slovenskega knjižnega jezika

SV - Slovenska vojska

SZDL - Socialistična zveza delavnega ljudstva Slovenije

ŠKUC - Študentski kulturni center

TO - teritorialna obramba

UNIFIL - United Nations Interim Force in Lebanon

UNMIK - United Nations Interim Administration Mission in Kosovo

ZDA - Združene države Amerike

ZKS - Zveza komunistov Slovenije

ZS - Zeleni Slovenije

ZSMS - Združena socialistična mladina Slovenije

ZN - Združeni narodi

ZZB - Zveza združenj borcev

UVOD

Republika Slovenija (RS) je država, ki je leta 2011 praznovala 20 let svojega obstoja in delovanja. Pred več kot 20 leti se je ločila od Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) in postala samostojna, suverena in neodvisna država. Leta 1989 je začela s spreminjanjem ustave (skupščina jo je sprejela julija leto kasneje) s procesi sprejemanja amandmajev še pod socialistično oblastjo, pospešeno je sprejemala pravne akte, ki so večali njeno samostojnost in tako samo stopnjevala napetost v zvezni državi vse do izvedbe plebiscita, 23. decembra 1990, ki je več kot odločno pokazal, kje si želijo živeti Slovenci v prihodnosti. Tako kot druge države ob nastanku je morala tudi Slovenija sprejeti in oblikovati temeljne dokumente kot je ustavna listina, več različnih zakonov, drugih pravnih aktov in se med drugim dogovoriti tudi o nacionalno-varnostnem ustroju države. Kako bo z vojsko v bodoči RS, ali jo bomo sploh imeli, kako bo s potrebno obrambo Slovenije, kakšen bo njen nacionalno-varnostni sistem, itd.

Pred osamosvojitvijo smo imeli za lastno obrambo svojo teritorialno obrambo (TO) ustanovljeno 1968, ki je bila sestavni del Jugoslovanske ljudske armade (JLA). Ta je bila zvezna, glavna oborožena sila SFRJ in za Slovence primarna vojska. Bila je delno v pristojnosti republik, financirana pa s strani občin in delovnih organizacij. TO je sicer prvič definirana v Ustavi SFRJ iz leta 1974 kot del enotnega sistema splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Leta 1990, po spontanem odporu odvzemu orožja TO s strani JLA, pa se je oblikovala še ena nova organizirana vojaška formacija enot in štabov, Manevrna struktura narodne zaščite (MSNZ), katero so sestavljali pripadniki rezervne sestave slovenske TO, njihova naloga pa je bila ob napadu JLA varovati ključne objekte in zagotoviti orožje za morebitni vpoklic popolnih formacij TO. Oktobra istega leta je MSNZ prešel nazaj v sestavo TO, ki pa je zaradi uspešnega delovanja in sodelovanja s slovensko milico Slovincem med oboroženim spopadom za neodvisnost pol leta kasneje pomenila in predstavljala lastno vojsko (Markovič 2009, 8-10).

Ob osamosvojitvi junija 1991 je bilo jasno, da se bo Slovenija morala odločiti, kako bo z vojsko in obrambno komponento države v prihodnje. V ustavo je bilo potrebno zapisati, kakšen bo slovenski nacionalno varnostni sistem, ki se je v osnutku Ustave in v javni razpravi manifestiral v obliki dileme: »militarizacija« (vojska) ali »demilitarizacija« (brez vojske). Na slednjo možnost se navezuje eden od dveh dokumentov, ki ga bom analizirala v svojem

magistrskem delu in sicer Deklaracija za mir iz leta 1991, ki je predvidevala Slovenijo brez vojske. Moj drugi analizirani dokument, ki tudi obravnava tematiko vloge vojske v nacionalno varnostnem sistemu RS, pa bo peticija za ukinitvev Slovenske vojske (SV) iz leta 2010, ki predvideva temeljito spremembo SV in katere pobudnik je bil tednik Mladina s svojim uredništvom, na čelu z njenim odgovornim urednikom Grego Repovžem.

Magistrsko delo bo v uvodu vsebovalo kratko in jedrnato bolj teoretično predstavitev tematike, predstavitev obeh analiziranih del in napovedalo strukturo celotne naloge. V metodološko-hipotetičnem okvirju si bom postavila dve raziskovalni vprašanji, na katera bom poskušala odgovoriti preko več raziskovalnih metod, predstavila pa bom tudi par temeljnih pojmov za lažje razumevanje naloge.

V prvem delu naloge bom najprej analizirala okoliščine - politične, družbene, varnostne, kulturne, socialne in gospodarske - aktualne v času pred in med nastajanjem Deklaracije za mir leta 1991, v katerih se je sprejemala odločitev o nadaljnji oboroženosti Slovenije. Deklaracija je predvidevala ustavitvev nadaljnjega oboroževanja Slovenije in njeno demilitarizacijo, na drugi strani pa so bili zagovorniki obstoja SV in tisti, ki so poudarjali pomen vojske za državo in njeno suverenost. Po predstavitvi okoliščin in dogajanj bo sledila predstavitev in analiza deklaracije.

V drugem delu naloge bom analizirala drugi dokument, in sicer peticijo za ukinitvev SV, ki jo je tednik Mladina predstavil januarja leta 2010. Tudi tu bom najprej predstavila vse za to tematiko pomembne okoliščine, v katerih postaja vprašanje obstoja vojske danes in njenega nadaljnjega delovanja ter pomena vse bolj aktualno – gospodarska kriza, legitimnost vojaške obrambe, udeležba SV na mirovnih operacijah, vojaški nakupi obrambnega ministrstva (afera Patria, nakup belgijskih pušk, vozil Cobra...), vrnitev levo-srednje koalicije na oblast... V analizi bom primerjala dejstva, ideje, vplive in druge okoliščine v ozadju tega dokumenta s tistimi pri sprejemanju deklaracije, naredila primerjavo okoliščin v obeh obdobjih in opozorila na razlike oziroma podobnosti pri celostnem pregledu dokumentov.

Pri obeh dokumentih bom izpostavila naslednje elemente analize:

- *okoliščine* - devetdeseta leta, sedanost;
- *podpisniki* - kdo so, koliko jih je, kaj predstavljajo v družbenem pomenu...;
- *nasprotnike*, ki so bili javno deklarirani;

- *razlogi in argumenti* podpisnikov in nasprotnikov;
- *struktura* - dolžina, poglavja, tema...;
- *vsebina* - predlagane spremembe, mirovniške zahteve;
- *odzivi* - državljani, politiki, elita.

Sledil bo sklep, kjer bom povzeto podala svoje ugotovitve primerjalne analize in raziskovanja. Zopet se bom navezala na uvod naloge, kjer sem si zastavila dve raziskovalni vprašanji, nanju odgovorila in podana odgovora ustrezno utemeljila ter ju argumentirala.

1 METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI OKVIR

1. 1 Predmet in cilj preučevanja

Predmet preučevanja sta oba dokumenta, ki se nanašata na pomembno vprašanje (možnosti in vrste) obstoja ali neobstoja vojske v RS. Moj cilj je najprej predstaviti okoliščine (razmere, vplivi, pomembnejši dogodki...) v času sprejemanja obeh dokumentov, ki so bistvenega pomena zanj, in nato njuno poglobljeno analizo in primerjavo – podobnosti in razlike - na več ravneh in z več zornih kotov. Zaradi pomembnosti okoliščin in njihove ključne vloge ob sprejemanju obeh dokumentov bom velik del naloge posvetila temu. Tako bo lažje razumevanje situacije pomembnejših dogodkov in same analize.

1. 2 Raziskovalni vprašanji

Za raziskovanje izbrane teme sem si postavila dve raziskovalni vprašanji.

1. Ali so okoliščine in dogajanja konec 80-ih in na začetku 90-ih, katera so vplivala na nastanek Deklaracije za mir, podobna tistim, ki so vplivala na nastanek Peticije za ukinitve Slovenske vojske leta 2010?
2. Ali je med Deklaracijo za mir in Peticijo o ukinitvi Slovenske vojske več vsebinskih podobnosti kot pa razlik?

1. 3 Uporabljene metode preučevanja

Pri pisanju naloge bom uporabila metodologijo, s pomočjo katere bom raziskovala svojo tematiko in prišla do iskanih podatkov. Uporabila bom analizo primarnih in sekundarnih virov, med katerimi bodo uradni dokumenti z obrambnega področja, kot so sprejeti zakoni, strategije, resolucije, poročila o uresničevanju le teh, uradne spletne strani različnih državnih institucij, knjige tujih in domačih avtorjev, strokovni, znanstveni in publicistični članki, zborniki ter drugi internetni viri. Omenjeni viri mi bodo v pomoč pri primerjalni analizi obeh dokumentov, ki ju bom primerjala po vsebini, podpisnikih in njihovem številu, odzivih nanju in posledicah oziroma spremembah, ki sta jih povzročila. Z deskriptivno metodo bom na začetku naloge temeljne pojme in tematiko predstavila s teoretične perspektive, uporabila jo bom tudi pri opisu okoliščin ter ključnih dogodkov v času sprejemanja deklaracije in peticije skupaj z metodo prikazovanja in analize izbranih člankov. Za želene podatke, ki jih v pridobljeni literaturi ne bom našla, in za pridobitev dodatnih informacij, bom naredila usmerjene intervjuje z osebami povezanimi z obema dokumentoma. Vprašanja bodo vnaprej izbrana in odprtega tipa, kar pomeni, da bodo odgovori terjali nekaj razmisleka in bodo vsebinsko poglobljeni.

2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

V magistrskem delu bom uporabila več pojmov, poznavanje katerih je temeljno za razumevanje raziskovane tematike. Ti zahtevajo dodatno pojasnitev, opredelitev in razlago.

Pojem **demilitarizacija** spada med tiste, ki so med relativno najslabše teoretično pojasnjenimi in utemeljenimi. Po enciklopedičnih in leksikonskih razlagah se obravnava načeloma s pravnega vidika, kar bolj kot pojem zavzema posledice demilitarizacije. Po tem je definirana kot mednarodnopravna obveznost države, ki prepoveduje ali omejuje pravice organiziranja ljudske obrambe (Pravna enciklopedija v Lubi 1991, 32), ali po Politični enciklopediji in Vojnem leksikonu, kot stanje neprisotnosti vojaške sile in nenamestitve vojaških naprav na določenem ali celotnem delu nacionalnega ozemlja (Politička enciklopedija in Vojni leksikon v Lubi 1991, 32).

Je politično ambivalenten, razpet pojem, ki se ga da obravnavati po dveh poteh. Poleg prej podane definicije, ki se opira na enciklopedične razlage in leksikone, si ga lahko razlagamo tudi na podlagi etimologije in semantike besede, kjer pa imamo znotraj tega tudi dva pristopa. Prvi se veže na etimologijo besede in po katerem je demilitarizacija skupek ukrepov oziroma korakov, s katerimi se z določenega ozemlja države ali z njenega celotnega področja poskuša doseči umik oboroženih sil in odstranitev vojaških oporišč, vojaških skladišč in različnih vojaških naprav (Iber v Lubi 1991, 33). Drugi pristop pa besedo povezuje z besedo militarizacija, kjer je demilitarizacija definirana kot njej nasproten proces, kakor jo opredeli tudi dr. Grizold (Lubi 1991, 33). Poleg te definicije jo razlaga tudi kot mehanizem, ki bo omogočil uporabo nevojaških sredstev in instrumentov pri zagotavljanju nacionalne varnosti.¹ (Grizold 1991, 7) Darko Lubi jo opredeli kot proces, v katerem se slabi družbena vloga vojske in omeji njen politični vpliv v družbi. Pravi, da ne gre za stanje ampak za proces, ki ima za cilj doseči stanje demilitariziranosti, za katerega dr. Marjan Malešič pravi, da pomeni popolno odpravo vojske in vojaških institucij, oborožitve, naprav in objektov, ukinitve vojaške industrije in opustitev vojaških vzorcev v družbenem življenju (Lubi in Malešič 1991). Po mnenju Zorice Bukinac, raziskovalke na Obramboslovnem raziskovalnem centru v začetku 90-ih, je pojem demilitarizacije v RS obstajal kot del ideološke osnove mirovnega gibanja, kot programsko politična opcija nekaterih strank in kot predmet preučevanja obramboslovja (Bukinac 1991, 154-155), dr. Marjan Malešič pa je pojmu pripisal mednarodno-pravni ali politično-interni pomen. Prvega je označil za kvantitativnega (količina orožja in vojaške opreme, število vojakov, moč vojaških objektov), drugega pa za kvalitativnega, ki zadeva spremembo narave družbenega odnosa z vojaškega v civilnega (Malešič 1991, 66-67). Po mednarodnem pravu Malešič doda, da demilitarizacija pomeni »na pogodbi temelječa prepoved vzpostavljanja vojaških objektov, naprav in popolnega ali delnega stacioniranja oboroženih sil na določenem področju« (Malešič 1991, 68).

Njej nasproti postavljamo pojem **militarizacije**, ki pomeni proces, v katerem se krepi položaj vojske in vloga vojaškega dejavnika v družbi s kvantitativnega (velik del družbenega bogastva za obstoj in rast vojaškega sistema) in kakovostnega vidika (prenašanje in vsiljevanje norm, vrednot, načina mišljenja državne vojaške organizacije v družbo) in kateri

¹ Mednje je uvrstil dobro midsosedsko in drugo sodelovanje, pogodbe o zagotavljanju medsebojne varnosti, diplomatske dejavnosti, spoštovanje ukrepov za mirno reševanje sporov ter za krepitev zaupanja, varnosti in stabilnosti na svojem lastnem ozemlju in doseg na svetovni ravni, čim višje stopnje legitimnosti odločitev države (Grizold 1991, 7).

nadalje postavlja temelje za nastanek več možnih oblik militarizma² (Grizold 1991, 18-19). Gre za odnos med državno vojaško organizacijo in globalno družbo kot njenega najpomembnejšega dejavnika pri vzpostavljanju in usmerjanju družbenega življenja znotraj nje (Grizold 1991, 28).

Mirovništvo je dejavnost, katero izvajajo predstavniki in zagovorniki, pripadniki mirovnega gibanja. Spada med alternativna gibanja, ki so v nacionalnem političnem prostoru v sredini in konec 80-ih ter začetku 90-ih predstavljala politično opozicijo³ (njen položaj se je razlikoval po jugoslovanskih republikah). V začetku 80-ih v Sloveniji še ni bilo opaznejših opozicijskih gibanj, ampak samo redki in potencialni nasprotniki družbene ureditve, katere je oblast nadzorovala. Sredi 80-ih je bilo izpostavljeno predvsem delovanje novinarske in kulturološke dejavnosti, krepil se je vpliv javnosti, leta 1988 pa je bila opozicija vedno bolj povezana, oblast pa vedno bolj razdvojena okoli možnosti kako naprej, kar je povzročilo, da so imeli predstavniki opozicije večji vpliv na javnost kot pa sama oblast (Repe 2002, 91-96). Mirovna politika ja zaradi sprememb, ki so se dogajale po Evropi in zaradi demokratičnih sprememb v Sloveniji, postala realna politika (Repe 2010). Z nacionalnega vidika se je mirovništvo sprva nanašalo na nekaj zunanjega, izven Slovenije, in sicer na JLA, ki je predstavljala zunanjo vojaško nevarnost (beograjsko institucijo) in na ZDA oz. Sovjetsko zvezo kot na dve največji vojaški sili. Kasneje se je mirovništvo začelo bolj nanašati na dogodke znotraj nacionalnega okvirja, v delovanje samoupravnega sistema, kjer je bil vpliv JLA in vladajočega partijskega sistema vedno večji ter v organsko celovitost na slovenskih tleh. Omenjeni pogled »navzven« velja za neposredno mirovništvo, prvotno plat gibanja, ki se nanaša na vojno kot na nekaj zunanjega, pogled »navznoter« pa za drugo, novo plat – demilitarizacijsko, ki zajema širši prijem v vojaštvo kot celoto (Kuzmanić 1991, 179-180). Mirovništvo se je izražalo preko mirovniškega gibanja (MG), ki je izdajalo številne mirovniške pobude iz vrst civilne družbe ali posameznih strank, zlasti stranke Zelenih Slovenije (ZS), kjer je bil glavni pobudnik kasnejši član predsedstva RS Dušan Plut (Repe 2010). Še en avtor, Sašo Gazdić, mirovništvo

² Militarizem ima različne pomeni za konkretne družbene pojave. Pomeni lahko odnos med državno vojaško organizacijo, njenim političnim sistemom in družbo, v katerem prihaja do podrejanja pol. sistema in družbe interesom in potrebam državne vojaške organizacije ter vnašanja vrednot in načel le-te skozi politični sistem države v celotno družbo, visoke izdatke države za vojaške namene, oboroževanja na nacionalni in svetovni ravni, vrsto državne politike, ki teži k povečevanju vojaške moči in uporabi sile v odnosih, obstoj in delovanje vojaško-industrijskih kompleksov... Vsi pojavi vključujejo oz. so povezani z državno vojaško organizacijo. Avtorji iz zahodnih industrijskih držav so mnenja, da gre pri pojavu militarizma za odnos med civilnimi in vojaškimi institucijami v družbi in da narava tega odnosa vpliva na družbo v celoti (Grizold 1991, 18-19).

³ Ta se je od sredine 60-ih razvrščala v več kategorij: ostanki razrednih struktur, klerikalna skupina, nacionalistične skupine, informbirojevska skupina, skupina meščanske desnice, alternativna gibanja – mirovna, ekološka, feministična, socialna, itd. (Repe 2002, 95).

pojmuje kot »precej čudno zmes hipijevskih in punkerskih strategij upora, napaberkovanih skozi šestdeseta in sedemdeseta leta, pretežno iz Berlina, Amsterdama in Londona« (Gazdić 2011, 74).

Nacionalna varnost je varnost naroda oziroma nacije v neki državi. Je pojem, ki se zaradi vse večje kompleksnosti pojma varnosti, vedno bolj povezuje s pojmi kot so mednarodna, transnacionalna in kolektivna varnost, saj je po hladni vojni prišlo do redefinicije varnosti, pojavljati so se začele nove oblike nevarnosti, ki so zahtevale ustanovitev novih oblik mednarodnih organizacij, naraščala je med-odvisnost med državami in potreba po njihovem sodelovanju. Grizold nacionalno varnost opredeli kot »sposobnost zaščititi fizično integriteto države, njenega ozemlja, ohranjanja gospodarskih odnosov z varnostno-obrambno sekcijo z drugimi državami pod razumnimi pogoji, zaščito narave države, institucij in vodstva pred zunanjim ogrožanjem ter sposobnost nadzora državnih meja« (Grizold 1999, 25). Po hladni vojni je morala Slovenija kot novo rojena država svojim prebivalcem zagotoviti individualno in kolektivno varnost ter v državi kot taki organizirati dejavnosti, s katerimi se bodo uresničevale socialno ekonomske, družbeno politične, psihosocialne, kulturne, ekološke in druge družbene funkcije. Vprašanje je bilo, kako urediti formalni in neformalni nadzor nad represivnim aparatom države, kako pristopiti k rešitvi vprašanja nacionalne varnosti ter urediti problem njene umestitve glede na vidik nacionalizma (patriotske vrednote) in internacionalizma, kar bi lahko pripeljalo do spora med tema dvema ideologijama (Grizold 1991, 8). V obeh varnostnih konceptih bi bila del sistema tudi civilna obramba (Malešič 1991, 64).

3 RAZMERE V DRUGI POLOVICI 80-ih IN NA ZAČETKU 90-ih

Osemdeseta leta in začetek devetdesetih so za Slovence in tudi za vse ostale prebivalce tedanjih republik SFRJ prinesle velike spremembe. Jugoslavija je tonila v čedalje globljo krizo, tako nacionalno kot tudi gospodarsko, politično, družbeno in kulturno. Da bi se to rešilo brez konfliktov in slabe volje ter da bi rešitev ustrezala vsem ali vsaj večini držav bivše jugoslovanske republike, je bilo potrebno aktivno sodelovanje vseh.

3. 1 Politično dogajanje konec 80-ih

Letnici 1988 in leto kasneje sta za razumevanje procesa osamosvajanja ključni. Že na samem začetku 1988 so bile februarja napisane teze za ustavni razvoj. Člani Društva slovenskih pisateljev (DSP) so na drugi strani prav tako pripravljali osnutke nove slovenske in jugoslovanske ustave. Na koncu so marca združili svoje moči in aprila objavili temeljna načela Tez za ustavo RS (imenovali so jo tudi pisateljska ustava). Vztrajali so pri načelu, da naj Slovenija svoje zunanje, notranje politične in kulturne zadeve ureja samostojno. Odziv slovenske oblasti je bil kritika, da se ta ustava sploh ne ozira več na jugoslovansko in da ni bil upoštevan realen položaj Slovencev v Jugoslaviji. Partijski voditelji so tezam očitali, da pozabljajo na socializem, družbeno lastnino, samoupravljanje in tradicije Avnoj in OF... (Pesek 2007, 40-52). Že tu se niso strinjali in jih je oblast kritizirala.

Na začetku 1989 pa so v Sloveniji že nastale prve politične zveze, predhodnice političnih strank, ki so sodelovale v razpravi o predlaganih spremembah jugoslovanske ustave. Z njihovim nastopom in zagovarjanjem že znanih idej – pravica do samoodločbe, pravica do odcepitve, suverenost RS - je to v Jugoslaviji povzročilo še večjo »naperjenost« ostalih narodov do Slovencev, kar smo samo še stopnjevali s svojim zagovarjanjem kosovske avtonomije in si s tem dodatno nakopali še slabo voljo Srbov (Prunk 2002, 183-184).

Konec 80-ih se je krepila politična vloga JLA, ki se je celo vmešava v politično delovanje. 25. marca 1988 so ocenili, da je v Sloveniji potekala protirevolucija, v kateri je sodelovala oblast, na kar je Mladina v svojih člankih odgovorila s kritiko na račun JLA. Posledica tega je bila slovita aretacija treh novinarjev Mladine (Janez Janša, David Tasić in Franci Zavrl) in enega podčastnika JLA (Ivan Borštner) 31. 5. 1988 z obtožbo, da so nezakonito prišli do zaupnega vojaškega dokumenta. Zahteva je bila podana s strani armadnega vodstva, aretacijo pa je izvedla slovenska Služba državne varnosti (SDV). Posledica teh aretacij je bila ustanovitev Odbora za varstvo človekovih pravic, ki je opozarjal na vprašanja suverenosti Slovenije, pri čemer pa se je omejeval na varstvo človekovih pravic (Prunk 2002, 183-184).

Odbor za varstvo ČP je bil del Zbora za ustavo, ki je bil alternativa političnim strankam in je poleg Odbora združeval še 6 drugih organizacij. Odbor za varstvo ČP je maja 1989 predlagal spremembe slovenske ustave, ki bi naj zagotovile politični pluralizem, ekonomsko suverenost in pravico do samoodločbe, kar je oblast tudi sprejela (Prunk 2002, 185-186). Vendar pa se

nista strinjali glede vprašanja kako hitro in kako sploh se osamosvojiti, kar je pomenilo nekaj slabe volje in zavlačevanje procesa osamosvajanja. Oblast na eni strani je želela demokratizirano in pluralizirano Socialistično zvezo delovnega ljudstva – ni bila za ustanavljanje zvez, v katerih so videli opuščanje revolucionarnih idej, soglasno so podpirali nestrankarski pluralizem, opozicija na drugi strani pa zagovarja politični pluralizem z večstrankarskim sistemom (pozivi Slavoj Žižka k organiziranim pritiskom v smeri političnega pluralizma, ekonomske liberalizacije ter vrednotam družbe). Zagovornikov teh idej je bilo vedno več in iz stranke ZKS so odhajali številni člani (po procesu proti četverici je vodstvo zapustilo veliko levih intelektualcev, ki so nato širili pluralizem ter zbliževali opozicijo in oblast). Povod za dokončen odhod »partijske intelektualne elite« je bil odhod obsojene četverice na prestajanje kazni, vzroki so bili veliko bolj globoki (Repe 2002, 120-124).

Prikazano obdobje je bilo obdobje »slovenske pomladi«, v katerem se je začela zbirati kritična masa civilno-družbenih pobud in zagovornikov le teh, kateri so potem spremenili ali pa močno vplivali na spremenjeno politično podobo Slovenije (Portal Slovenska pomlad 2011a). Znotraj Odbora za ČP so organizirali več protestov, odbor je postal tako imenovana vzporedna politična struktura, ki je delovala mimo državnih organov (Repe 2002, 108).

3. 2 Gospodarske razmere

Za Jugoslavijo gospodarstvo in ekonomija od Titove smrti in naprej do razpada države nista bili pohvalna in na ravni razvoja gospodarstev drugih državah. Priznanje, da je država v ekonomski krizi, se je sicer zgodilo šele leta 1982, ko je inflacija še naraščala, zadolževanje v tujini⁴ se je še povečevalo, brezposelnost je občutno naraščala, standard se je vidno zniževal. Vse to je potem preraslo v prvovrstni politični problem (Gabrič 2006, 1148).

Vsaka republika se je s krizo srečevala in borila po svoje, kar pa je samo povečevalo zaprtost posameznih republik in pomenilo njihovo krepitev enotnosti, nacionalnosti ter hkrati krhlo enotno jugoslovansko tržišče. Gospodarsko najbolj razvita republika znotraj Jugoslavije je bila Slovenija. Njen BDP in nacionalni dohodek je bil dva in pol krat višji od državnega

⁴ Že od sredine pa do konca 70-ih se je dolg Jugoslavije v tujini podvojil, sredi 80-ih pa se povečal na 20 milijard dolarjev. Konec 80-ih je bila že hiperinflacija (Čepič 2006, 1151).

povprečja, tako da je RS kljub temu, da so sicer kmetje v Sloveniji po majhnih in razdrobljenih kmetijah pridelovali predrage izdelke, v veliki meri obrzdala težave pri preskrbi svojega tržišča (Prunk 2002, 175-179).

Nezadovoljstvo je naraščalo, meje strpnosti so se nižale, na vidiku se že bile spremembe, ki jih ni moglo preprečiti nič več. Gospodarska situacija je še dodatno pripomogla k zavedanju, da življenje v SFRJ ni več mogoče pod istimi pogoji in z istimi pravili kod nekdanj. Tedaj je že vse nakazovalo, da so potrebne korenite spremembe, kar pa je potrdilo tudi dogajanje na kulturnem področju, ki je v Slovencih povzročil premik glede mišljenja in zavedanja razmer v katerih so živeli.

3. 3 Volitve 1990

8. januarja 1990 so bile v tedanji Socialistični republiki Sloveniji razpisane večstrankarske volitve, prve po 2. svetovni vojni. Razpisal jih je tedanji predsednik skupščine Miran Potrč na podlagi sprejete zakonodaje, ki jo je ista skupščina sprejela 27. decembra leto prej. Potekale so po t.i. »kombiniranem« volilnem sistemu, volili pa so kandidate v vse tri skupščinske zборе⁵ in predsednika predsedstva RS ter njihove člane. Ker v prvem krogu volitev ni bilo zmagovalca, je bil razpisan drugi krog (22. april). V Družbenopolitičnem zboru je največ glasov dobil združeni Demos (47 poslanskih mest, največ Slovenski krščanski demokrati - SKD), Zveza komunistov Slovenije (ZKS) – stranka demokratične prenove (SDP) pa je dobila največ glasov med posameznimi strankami (17, 3% oz. 14 delegatskih mest). Poleg teh so v republiško skupščino prišli še: ZSMS – Liberalna stranka, Slovenski krščanski demokrati (SKD), Slovenska kmečka zveza (SKZ), Slovenska demokratična zveza (SDZ), Zeleni Slovenije (ZS), Socialdemokratska stranka Slovenije (SDSS), Slovenska obrtniška stranka (SOS), SZDL - Socialistična zveza Slovenije ter predstavniki obeh manjšin in nekaj neodvisnih kandidatov. Novi mandatar je postal Lojze Peterle, kot predsednik stranke, ki je znotraj Demosa dobila največ glasov. V predsedstvo so bili poleg predsednika Milana Kučana izvoljeni še Ciril Zlobec, Ivan Oman, Matjaž Kmecl in Dušan Plut. Prvo sejo so delegati skupščine (v vsak zbor je bilo izvoljenih po 80 kandidatov) imeli maja, kjer so izbrali

⁵ Družbeno politični zbor, zbor občin in Zbor združenega dela Skupščine RS. V prvega se je volilo po proporcionalnem sistemu, v zbor občin po dvokrožnem večinskem volilnem sistemu (tudi predsednik predsedstva se je volil tako), v slednjega pa po enokrožnem večinskem sistemu (Portal slovenska pomlad 2011a).

predsednika (France Bučar – SDZ) in podpredsednika Skupščine (Vitodrag Pukl – SDSS in Vane Gošnik – ZS) ter 27 članov nove vlade (Portal Slovenska pomlad 2011a).

3. 4 Mirovno gibanje

Na začetku 80-ih let so v Sloveniji začela nastajati nova politična in družbena gibanja, ki so vplivala na podobo nove bodoče države. Pri tem je imelo veliko vlogo stanje v državi, ki je izražalo veliko mero protislovnosti, saj je bilo na eni strani veliko nasprotnikov sistema, na drugi strani pa tistih, ki so podpirali socialistični sistem samoupravljanja. Nastala so civilna družbena gibanja, sestavljena iz močnih alternativnih gibanj kot so mirovna, ekološka in feministična, katera so zrasla iz mladinskih alternativnih klubov in organizacij (npr. ŠKUC, forum) in kasneje dobila zavetrje pod okriljem Zveze socialistične mladine Slovenije (ZSMS).⁶ Počasi skozi 80-a leta so se gibanja vzpenjala, postajala čedalje bolj pomembna in oblast se je tega začela zavedati ter jih po letu 1986 začela jemati zelo resno, jih analizirati in ugotavljati ter ocenjevati njene dejavnosti (Repe 2002, 100-101).

Eno najbolj dejavnih gibanj je bilo mirovniško gibanje (MG), katerega začetki segajo že v šestdeseta, sedemdeseta leta, ko se je osredotočalo še zgolj na vprašanje miru in vojne. Njihovi projekti so bili protivojno usmerjeni, kar je povzročilo obstanek mirovništva v dokaj ozki koncepciji razlikovanja med vojno in mirom. Sčasoma se poudarek z odnosa vojna - mir prestavi na vsestranski, širši, konceptualni poskus nasprotovanja vsem, kar je na takšen ali drugačen način povezano z vojno, vojaškim, orožjem itd., ne samo neposredno, temveč tudi z vojaštvom kot možnostjo in načinom gledanja na oz. urejanja družbenih političnih odnosov ter odnosov ljudi do narave (Kuzmanić 1990, 178). Po pogovoru s predsednikom Zelenih Slovenije (ZS), Dušanom Plutom, lahko na tem mestu dodam še njegovo razmišljanje glede mirovništva, saj je bila »njegova« stranka ena izmed glavnih podpornikov mirovnega gibanja. Njegovi odgovori samo potrjujejo Kuzmaničeve besede, da so korenine in začetki MG izhajali iz nasprotovanja mirovnikov JLA. Šele čez čas, ko so je začel proces osamosvajanja, se je poudarek mirovništva začel spreminjati, v ospredje je sedaj prišlo prizadevanje, da bi dosegli

⁶ Gibanja niso bila organizirana do leta 1983. Tega leta pa je republiška konferenca ZSMS ustanovila koordinacijski odbor delovne skupine za ekološko in mirovno problematiko, ki se je kmalu razdelila na ekološki in mirovni del. Cilji slednjega so bili: skrajšanje vojaškega roka, služenje mirovnikov v skladu z njihovimi načeli, oblikovanje nejudrskega območja na Balkanu, odprava depozita, kontrola prodaje orožja v tujini, odprava smrtnih kazni... (Repe 2002, 100).

miroljuben razpad Jugoslavije, torej da bi osamosvojitveni proces v Sloveniji potekal na osnovi mirovniških prizadevanj in ne na podlagi nasilnih dejanj (Plut 2012).

Aktivisti mirovniškega gibanja so bili aktivni tudi pri panevropskem in transnacionalnem sodelovanju⁷. Od leta 1984 so organizirali več taborov, kamor so prišle tudi mirovne organizacije iz regije Alpe-Jadran, sodelovali so v več civilnodružbenih omrežjih po svetu (European Nuclear Disarmament, East-West Network in Helsinki Citizens Assembly). To delovanje in povezovanje na mednarodni ravni jim je dajalo kredibilnost pri doseganju njihovih ciljev. Polni izkušenj z lobiranjem, razvejane povezave s progresivnimi uredništvii in političnimi skupinami ter pomembnejšimi posamezniki so bili pri svojem delovanju samozavestni in motivirani. Leta 1986 so pripravljali svojo prvo samostojno knjigo z naslovom Hladni mir in druge vroče teme. Izdajali so biltene, informatorje (v slovenskem in angleškem jeziku) in mirovne zvezke, kjer so predstavili svoje dejavnosti v najširšem pomenu⁸ (Hren 2011, 28-29).

V Sloveniji je MG leta 1989 spodbudilo in začelo sistematsko koordinacijo slovenskih opozicijskih, novih političnih zvez, zaradi česar Hren sodelovanje MG v svojem članku označi za »uvodne takte koordinirani slovenski zunanji politiki« (Hren 2011, 28). To dejstvo omeni tudi Zorica Bukinac, ki v svojem prispevku v zborniku Demilitarizacija Slovenije in nacionalna varnost pravi, da je bila demilitarizacija kot pobuda sicer del strategije mirovniškega gibanja, vendar je po tem, ko je ta ideja postala del programa političnih strank, postala tudi politična opcija, kar pa zagovornikom MG ni bilo všeč. Oni so kritizirali strankarske poglede na demilitarizacijo (kot na projekt, z določenim ciljem v prihodnosti, v določenih okoliščinah, v določenem času...). Po njihovem mnenju je demilitarizacija v okolju, kjer je bil najvažnejši cilj prihod na oblast, pridobila samo novo politično vlogo, vlogo pogajalske pozicije (Bukinac 1991, 154).

⁷ Med manj poznane podatke spada, da so bili prav aktivisti MG izhodišče Poziva za referendum za ustavne spremembe marca 1989 z naslovom »za demokracijo«, ko so v ospredje postavljali demokracijo, politični pluralizem in varovanje človekovih pravic (Hren 2011, 24-25).

⁸ Primarnih virov iz tega časa je sicer o MG zelo malo, saj zgodovinarji in mirovniki takrat niso poskrbeli za ustrezno arhiviranje in raziskovalno delo. Avtorji so podajali zgolj površne, pavšalne ocene, ki so si največkrat še nasprotovale. Na to je opozoril Marko Hren v svojem prispevku v zborniku Vojna in mir, Refleksije dvajsetih let (Hren 2011, 28-29).

Do leta 1990 je bilo MG institucionalizirano kot Delovna skupina za mirovna gibanja pri Republiški konferenci ZSMS in kot Sekcija za kulturo miru pri Študentskem kulturnem centru (ŠKUC), ki sta v tistih časih nudili potrebno podporo novim družbenim gibanjem. Nekateri najbolj izpostavljeni posamezniki so bili: Ignac Krivec, Ingrid Bakše in Jožef Školč (Hren 2011, 24). V času volitev 1990 so oblikovali listo Neodvisnih družbenih gibanj, nato pa so se mirovniki odločili vzpostaviti pravno entiteto po določilih, ki so tedaj veljala za politična združenja in tako registrirali avtonomno Gibanje za kulturo miru in nenasilja kot pravno entiteto, ki je nato ustanovila zavod Mirovni Inštitut (MI) in društvo Mreža za Metelkovo (Hren 2011, 24).

3. 4. 1 Gibanje za kulturo miru in nenasilja (GKMN)

Gibanje za kulturo miru in nenasilja je predstavljalo združitev aktivistov, ki je nastalo iz civilne družbe in družbenih gibanj. Izdelali so vrsto pobud in jih posredovali v politično odločanje ter hkrati komunicirali neposredno z javnostjo.⁹ Tako so oblikovali javno mnenje, politični strankarski in parlamentarni lobi ter vzdrževali in vzpostavljali mednarodne komunikacije (Hren 1991, 163-164).

Ena izmed njihovih pobud je bila »Slovenija brez vojske«, ki je predstavljala jedro dejavnosti, ki jih je opravljalo družbeno gibanje v šestnajst mesecih kampanje za odpravljanje vojske v Sloveniji. Kampanja je trajala od predstavitve pobude na kongresu ZSMS v Portorožu jeseni 1989¹⁰, pa do izoblikovanja Deklaracije za mir, februarja 1991. V kampanji so zagovarjali konverzijo varnostne politike iz starega sistema zaščite z nacionalnim vojaškim represivnim aparatom v sistem socialne, ekološke in ekonomske varnosti na ravni civilne družbe in sistem nenasilnega razreševanje konfliktov in globalne mirovne politike na ravni mednarodnih

⁹ Javnost so stalno obveščali o ukinjanju vojske v Švici, kar je GKMN spremljal zelo zavzeto. Gibanje, ki se je v Švici zavzemalo za državo brez vojske, se je imenovala Gruppe Schweiz Ohne Armee = GSoA. Njihova kampanja je pritegnila veliko pozornosti in povzročila tudi spremembe na mednarodni ravni. Ena izmed njih je bila ustanovitev Mednarodne koordinacije za Evropo brez vojske, nastanek Evropskega foruma za neposredno demokracijo in Mednarodna delovna skupina za družbeno varnost. Povsod je sodelovalo tudi GKMN iz Slovenije (Hren 1991, 173), kar samo dokazuje delovanje slovenskega mirovnega gibanja tudi izven nacionalnih okvirjev.

¹⁰ Na kongresu ZSMS so predstavili (nad)strankarsko pobudo za demilitarizacijo Slovenije (3.11.1989), pod naslovom: "Slovenija - demilitarizirana dežela" katera je do tedaj veljala za najbolj odmevno akcijo mirovnikov. Formalno je bila pobuda posredovana vsem nastajajočim političnim združenjem in mednarodni javnosti 15. novembra 1989. Skupna javna predstavitve pobude je bila 28. marca 1990, pod naslovom: "Slovenija odpravi vojaški aparat (Hren 2011, 14).

odnosov. Najširše gledano je šlo za kulturni projekt, ki se je začel in končal v družbi. Ker pa je iz tega »zrasla« tudi pobuda, ki se je nato razvijala v političnem prostoru in v prostoru političnih institucij, je bil projekt tudi državni. Strategijo so določili v GKMN, uspela pa naj bi lahko le, če bi jo upoštevali na vseh ravneh – od subkulture in alternativnih scen do prevladujoče kulture, od znanosti do izobraževanja, od družbenih gibanj do državne diplomacije, od strank do cerkve itd. (Hren 1991, 163-164).

Spomladi 1990 so ustanovili Center za kulturo miru in nenasilja, ki je veljal za prvo institucijo mirovništva na Balkanu. Bil je politično neodvisen od države in osnovna infrastruktura ter povezovalni element z drugimi družbenimi skupinami (Hren 2011, 167). Junija istega leta so dali tudi prvo pobudo za nastanek Mirovnega instituta, ki je bil sicer ustanovljen leto kasneje (Hren 2011, 13).

V prvi polovici leta 1991 so oblikovali celovit alternativni koncept varnosti države, ki je temeljil na notranji povezanosti in ne uveljavljanju nenasilnega reševanja sporov in tako zaključili svoja večletna prizadevanja afirmacije kulture nenasilja na vseh življenjskih področjih.

Končalo se je tako, da se je gibanje leta 1992 ukinilo samo. Določene pravice je preneslo na Mirovni Institut. Vzrokov in razlogov za propad gibanja je bilo več. Zaradi normativnih razlogov bi bila potrebna nova registracija Gibanja, upadalo je sodelovanje med ustanovitelji Gibanja, saj nekateri niso bili več dovolj aktivni, mnogo projektov je prešlo v roke drugim institucijam, ni bilo dovolj zanimanja za vzdrževanje institucije (Hren v Hren 2011, 25).

3. 4. 2 Konceptualni stebri mirovnega gibanja

Z institucionalizacijo gibanja in čedalje bolj političnim ozadjem je tudi MG pridobilo svojo politično strategijo, katero je opisal Marko Hren.¹¹ Razlaga jo z vzpostavitvijo petih programskih stebrov, s skupnim imenovalcem ekstenzivnim transverzalnimi mreženjem tako doma in izven Slovenije, ki so po njegovem botrovali načrtom izvedbe Slovenske mirovne

¹¹ Marko Hren je bil ustanovni direktor MI, govorec MG in pobudnik ter dolgoletni predsednik Mreže za Metelkovo. Danes deluje kot aktivist in ekspert na področjih trajnostnega razvoja (Hren 2011).

opcije in ji dajali potrebno začetno energije za ustanovitev MI (Hren 2011, 20). Ti stebri so bili:

1. Ahmisa paramo dharma - Nenasilje je največji zakon, kultura miru in nenasilja: Leta 1989 je nastal osnutek programa Pacifistične zveze. Člani te zveze naj bi se brezpogojno odrekli nasilju in bili zagovorniki uporabe nenasilnega upora v konfliktih, predstavljali so pomemben del MG, duhovno gibanje, ki je tedaj povezovalo koncepte varnosti z duhovnostjo. Njihov pomemben projekt je bila Mirovna vzgoja od vrtca do univerze - v šolo so kot izbirni predmet vnesli vzgojo za kulturo miru in nenasilja, številna predavanja so imeli v šoli, in različne akcije, ki so dobro dokumentirane v biltenih MG (Mladina, Gea, Pionirski list, časopis Dnevnik) (Hren 2011, 20-22, 29).

2. Človekove svoboščine, dostojanstvo, pravice in etika: Vse troje je bilo vezano neposredno na vrednote, ki so jih zagovarjali mirovniki. Sem, med najodmevnejše projekte avtor uvrsti boj za pravico do ugovora vesti pri služenju vojaškega roka. V nekaj letih so svoje ideje o ČP razširili še znotraj dialoga med Vzhodom in Zahodom. Poleg Marka Hrena je bil pri vzpostavitvi širokega omrežja stikov s tujimi mirovniki od 1984 pomemben tudi Tomaž Mastnak.¹² Po aferi aretacije četverice leta 1988 se je delovanje mirovnikov nadaljevalo v Odboru za varstvo ČP¹³, kjer so prevzeli izvedbo koordinacije mednarodne dejavnosti in informiranja (Hren 2011, 22-24).

3. Vladavina prava, pravna država, ustavnost: Mirovniki so svoja pisma naslavljali na ustavno-pravne inštrumente in legalne institucije pravne države (zvezne in republiške). Pošiljali so odprta pisma zaradi neodzivnosti institucij, kar kaže na doslednost MG pri spoštovanju legalnih državnih institucij. Načelo vladavine prava je bilo sicer na največji preizkušnji po osamosvojitvi v razmerah progresivne scene. Ves čas so iskali legalne vzvode delovanja in ustanavljali organizacijske oblike, ki bi bile najbolj primerne za dejavnosti katere so izvajali (Hren 2011, 24-25).

4. Civilna nepokorščina, državljanski pogum: od leta 1988 do 1991 so znotraj MG konstantno pozivali k civilni nepokorščini in uporabi nenasilnih metod. Pojavila se je paradigma nenasilne državljanske nepokorščine, izšlo je več člankov, med katerimi avtor

¹² Tomaž Mastnak je politolog, sociolog, publicist in civilno-družbeni aktivist. Med študijem na FSPN je sodeloval s Tribuno in Časopisom za kritiko znanosti. Objavljal je tudi v Mladini. Od leta 1981 je bil odgovorni urednik knjižne zbirke Krt, teoretik in praktik novih družbenih gibanj, eden od motorjev mirovnega gibanja ter član več mednarodnih združenj. Bil je stalni kolumnist Mladine, leta 1988 član kolegija Odbora za varstvo človekovih pravic, leta 1989 pa soustanovitelj Debatnega kluba 1989. Kljub temu, da je po osnovnem intelektualnem profilu veljal za teoretika, je v osemdesetih s praktičnim delovanjem zaznamoval številne civilno-družbene iniciative, aktiven je bil tudi v delovanju skupin za ekološka in mirovna gibanja. Po letu 1990 je deloval kot znanstvenik in publicist (Portal Slovenska pomlad 2011b).

¹³ Za afero s sredine 1988 in Odboru za varstvo ČP glej poglavje 3.1.

izpostavlja »Noč dolgih nožev«¹⁴, objavljenega v Mladini in »Civilna neposlušnost in nenasilni odpor« objavljen v Teleksu (cenzuriran) (Čelik v Hren in Hren 2011).

5. Mednarodna solidarnost, mednarodna dejavnost MG (Hren 2011, 25)

3. 4. 3 Mirovni inštitut

Mirovni Inštitut (MI) je nastajal istočasno z rojstvom Slovenije. Ustanovljen je bil s strani neodvisnih intelektualcev, bivših civilnodružbenih aktivistov še iz Jugoslavije, ki so aktivno sodelovali v tedanjih postsocialističnih procesih. Na njegovo oblikovanje so vplivali tedanji pomembnejši dogodki po svetu: padec berlinskega zidu, konec socializma in začetek novega obdobja, kapitalizma. Odprli so ga 20. junija 1991 v Ljubljani, nekaj dni pred oboroženim spopadom. Mirovniki so se še vedno trudili za internacionalizacijo, nenasilno reševanje sporov, za spoštovanje ČP, pravne države in za kulturni dialog in poudarjali, da vse možnosti za mir še niso izčrpane ter da je potrebno pospešiti internacionalizacijo konflikta¹⁵ (Hren 2011, 19-20).

V obdobju vojn, prvih nekaj let obstoja, se je posvečal predvsem mirovnim študijam, vprašanjem nasilja, vojne in varnosti. Kasneje se je njegova dejavnost razširila na področje sodobnih družbenih in političnih študij, intenzivneje se je začel ukvarjati s problemom rasizma in političnih konfliktov, hkrati pa tudi s študijami spolov, kulturnimi študijami in s projekti politično socialne prakse. Ker cilj inštituta ni bil le kritično izražanje o družbenem dogajanju, temveč tudi aktivno poseganje vanj, hkrati deluje tudi kot civilnodružbena nevladna organizacija¹⁶ (Mirovni inštitut 2011).

¹⁴ Članek je bil objavljen v tedniku Mladina. Razkrival je priprave in napovedi aretacij posameznikov, nasprotnikov tedanje politike, politične opozicije, družbenih gibanj in oblasti (Hren 2011, 26).

¹⁵ MG je pozivalo k sklicu mednarodne diplomatske mirovne konference za reševanje krize, s ciljem pripraviti temelje za sklic mirovne konference pod okriljem ZN. Pozivali so k podpisovanju mirovnih pogodb s sosednjimi republikami in državami in k pospešenemu sodelovanju z njimi tudi na drugih področjih ter k izvajanju široke akcije za informiranje prebivalstva o tehnikah pasivnega in aktivnega nenasilnega odpora (Hren v Hren 2011, 19).

¹⁶ Ob dvajsetletnici MI politolog Tonči Kuzmanić oznanja smrt MI, ki je po njegovem mnenju počasi in postopoma izgubil svoje bistvo. To, da ni bil ne alternativa ne kontra samo eni ali drugi vojski ali militarizmu na splošno, ampak je oboje našeto jasno vezal na njegove znanstvene in strokovne družboslovce oziroma na celotno družboslovje, katero je po njegovih besedah »leglo problema in resnični generator vseh vladnih politik« (Kuzmanić 2011, 68). Po njegovem mnenju je MI padel pod vpliv družboslovnega raziskovanja in postal eden izmed institucij, ki ni več zmožna povedati ničesar novega (Kuzmanić 2011, 71). Poudari, da MI ni institucija za ustvarjanje dobička, ampak za oblikovanje nove ravni mišljenja, idej in političnega delovanja (Kuzmanić 2011, 69-71).

MI kot tak, čeprav je bil njegov »mecen« sam Janez Drnovšek, na političnem prizorišču ni igral opazne vloge, niti ni vplival na politično odločanje, bil je in je še danes (samo) nevladna institucija.

3. 4. 4 Zeleni Slovenije, predsedstvo republike in Izvršni svet RS glede mirovništva

Kot že rečeno, je imela pomembno vlogo pri mirovništvu poleg nevladnih institucij, posameznikov in aktivistov povezanih v skupine, tudi elita in oblast v državi. Največji zagovornik mirovnega gibanja med njimi je bila stranka Zeleni Slovenije, z ustanovnim predsednikom dr. Dušanom Plutom, ki je bil hkrati tudi član osamosvojitvenega predsedstva Slovenije. Stranka Gibanje Zelenih (predhodnica stranke Zeleni Slovenije) je bila ustanovljena 11. junija 1989 v Mostecu v Ljubljani.¹⁷ Članstvo znotraj stranke se je povečevalo¹⁸, dilema, da bi se hoteli preoblikovati v stranko, pa septembra 1989 še ni bila prisotna. Mesec kasneje so se registrirali kot stranka Zeleni Slovenije (ZS), Republiška konferenca ZSMS pa kot lastna stranka. Ker so se bližale volitve je bilo potrebno poleg statuta stranki določiti tudi volilno strategijo. Nekateri so hoteli nastopiti z ZSMZ, vendar so se na koncu zedinili, da gredo v koalicijo z Demosom, za kar je bil ključen pogoj določitev datuma za zaprtje Jedrske elektrarne Krško (JE).¹⁹ 3. januarja 1990 so ZS postali polnopravni član Demosa, oba voditelja (Plut in Šešerko, ki je koordiniral programske zadeve) pa člana njegovega predsedstva.²⁰ Sestaviti je bilo potrebno volilni program, za katerega je bil odgovoren programski svet, ki je oblikoval celotno predvolilno dogajanje in nastop stranke v medijih. ZS so hoteli takojšnje zaprtje rudnika urana Žirovski vrh, že prej omenjeno zaprtje JE Krško do konca leta 1992, izdelavo predloga nove ustave, referendum na temo konfederalne povezanosti z Jugoslavijo in če za to možnost ne bi bilo pogojev, popolno

¹⁷ Ljudje bi naj iz imena stranke razbrali iniciativo »družbenega in političnega gibanja«, ki se »združuje na osnovi skupnega interesa in ne ideologije«. ¹⁷ Jedro gibanja stranke so poleg Pluta predstavljali še Gošnik in Mauricio Olenik, Peter Jamnikar, dr. Leo Šešerko, Andrej Klemenc, predstavniki iz slovenskih regij, njen nastanek pa je bil po mnenju avtorja članka, Andreja Hozjana, logična posledica razširjenosti ekološkega mišljenja in zaznavanja takojšnje potrebe po ustreznih ukrepih za preprečitev nadaljnje degradacije okolja, čeprav je bilo znotraj ideje veliko nasprotujočih si mišljenj (Hozjan 2001, 412-413). Imeli so štiri programske točke, ki so se navezovala na ekološke razvojne cilje, okolje, na gospodarjenje z naravnimi viri in po načelu »Misli globalno, deluj lokalno«, do sprejema zakona o interesnem in političnem združevanju, so delovali znotraj ZSMS, v okviru Republiške konference, kjer so »izgradili« in oblikovali svojo bodočo notranjo strukturo (Hozjan 2001, 413-414).

¹⁸ Plut je 19. septembra govoril o članstvo 320 ljudi, Mauricio Olenik pa o številki 350 (Hozjan 2001, 413).

¹⁹ ZS so hoteli samostojno strankarsko listo za Družbeno politični zbor in ne združene v okviru Demosa, katero so ti hoteli v drugih dveh zborih (Zbor občin in Zbor združenega dela) (Hozjan 2001, 415).

²⁰ Za volitve je bila glavna težava usklajevanje med Zelenim in Demosom glede kandidature imen na listah. Na koncu so bile posamične liste vsakega člana Demos-a za DPZ in skupna listna za v ZO in ZZD (Hozjan 2001, 416).

podporo osamosvojitvi Republike Slovenije, ki si bo nadalje prizadevala za evropsko povezovanje. Na voljo so imeli malo sredstev za propagando in predvolilno kampanjo, s čimer so mogli prepričati volivce.²¹ Na volitvah je zanje glasovalo 95460 volivcev, ki so predstavljali 9% vseh glasov, dobili so 17 skupščinskih delegatov: osem v DPZ (največ dr. Leo Šešerko), osem v ZO in poslanko v ZZD, Vlasto Sagadin. Dušan Plut je postal član predsedstva, Gošnik pa eden od treh podpredsednikov skupščine.²² Po volitvah je bilo veliko dogovarjanja, usklajevanja, iskanja rešitev na lokalni in državni ravni, čeprav so se občinski odbori sami odločali o koalicijah, stranka pa je imela delo s pripravami na oblikovanje statuta in na junijsko skupščino, kjer je prišlo do spremembe, ko je Pluta na mestu predsednika zamenjal mag. Bojan Brumen²³, poleg tega pa so izvolili tudi nova vodilna telesa in funkcije ter sprejeli »prvi konsistenten« statut stranke (Hozjan 2001, 416-419). Bili so aktivni in dokaj močna politična stranka, ki je institucionalizirala okoljevarstvene zadeve v RS ter tako Slovencem predstavljali neke vrste »varuha ekologije« in imeli njihovo podporo, katere pa v vladi niso dobili.²⁴ Januarja 1991 je predsednik ZS, po odstopu Brumna, zopet postal Dušan Plut. Znotraj Demosa se je začelo krhati zaradi več vzrokov – nepovezanost med centralo in občinskimi odbori, vodenje tekočega dela Izvršnega odbora je bilo oteženo, odbori so samo zalagali centralo z informacijami, sprejete odločitve niso bile operacionalizirane, itd. zaradi česar so imeli celo posvet na temo Organiziranost in delovanje Zelenih Slovenije. Ni pomagalo, saj se večina predvolilnih obljub ZS za vstop v Demos ni uresničila (zaprtje JE Krško je bilo prestavljeno na leto 1994, odložitev sprejetja okoljevarstvenega zakona - okoljevarstvena problematika se je postavljala v ozadje)²⁵, kar je povzročilo nezadovoljstvo, proteste, tudi izstope iz stranke (zaradi neuspehov ekoloških projektov tudi na lokalni ravni, nekritičen pristop do vprašanja splava, ki so ga v ZS podpirali). Centrala in odbori so sodelovali vse slabše, oktobra 1991 je Plut priznal, da v stranki ni več enotnosti in istih interesov. Kriza ja bila tudi v Demosu in vladi, kjer je bilo preveč nasprotovanj in

²¹ Predstavljali so se na okroglih mizah, tiskovnih konferencah, zborih. Nastopali so z motom: »Ne levo, ne desno, temveč – zeleno!« Plut je kandidiral za člana predsedstva SRS in bil izvoljen (Hozjan 2001, 417).

²² Po vstopu v Peterletovo vlado SZ dobijo enega od treh podpredsedniških mest (Šešerko), štiri republiške sekretarje (Miha Jazbinšek je bil sekretar za okolje in prostor, Peter Tancig za znanost in tehnologijo, Igor Umek za planiranje in Miha Tomšič za energetiko) in nekaj mest za podsekretarje (Hozjan 2001, 418).

²³ Po dopolnitvi statuta je ta veleval, da se mora izvoliti nov organ stranke, Predsedstvo ZS (bilo je 22 člansko), ki bi naj odločalo o političnih zadevah. Plut se je temu mestu odpovedal, nadomestil ga je mag. Bojan Brumen iz Maribora, predsednik mariborskih Zelenih (Hozjan 2001, 419).

²⁴ Prvo dejanje, ki je nakazalo na krizo prisotnosti ZS v Demosu, je bila nepodpora s strani vlade pobudi SZD za sprejem deklaracije o državni suverenosti. Še dodatno je k temu prispevala neučinkovitost pri pripravljanju novega »ekološkega« zakona (Hozjan 2001, 421).

²⁵ Od maja 1990 do konca avgusta 1991 so poslanci ZS vložili 1139 pobud in vprašanj, 117 pisnih pripomb in mnenj k zakonom, 57 amandmajev, od katerih jih je Zbor sprejel 24 oz. dobrih 40% (Dnevnik v Hozjan 2001, 425).

nestrinjanja, glede česar je predsednik ZS novembra 1991 izjavil, da hoče novo koalicijsko pogodbo ali pa razpad vlade in predčasne volitve, a hkrati bil previden glede nezaupnice vladi, saj je dejal, da »bi bilo to zaradi zunanjepolitičnih razlogov zelo tvegano dejanje« (Plut v Hozjan 2001, 424). Ves čas se je zavzemal za demilitarizacijo Slovenije in mirovništvo. Na koncu je vlada padla, ZS so podprli kandidata Janeza Drnovška namesto Peterleta, ki je bil 22. aprila 1992 tudi izglasovan za novega mandatarja, ZS pa so na skupščinskih volitvah konec decembra 1992 dobili 3,7% glasov in komaj prišli v parlament (Hozjan 2001, 430-435).

Že uvodoma so ZS podprli pobudo za Slovenijo brez vojske, katere nosilec je bilo Gibanje za kulturo miru in nenasilja. Oktobra 1990 so oblikovali mirovni dokument »Slovenija, oaza miru«, ki je takrat postala ena izmed prvih političnih tem (Plut 2011a, 37-38). Plut in njegova stranka so se ves čas borili na strani nenasilja ter aktivno sodelovali pri nastanku in predstavitvi nadstrankarske pobude za demilitarizirano Slovenijo marca 1990, katero je podpiral tudi Demos. Pod okriljem Združene opozicije Slovenije so že pred volitvami sprejeli deklaracijo o slovenski samoodločbi, v kateri so poudarjali nenasilje in demilitarizacijo ter mir. Tudi po volitvah so ostajali ključni zagovorniki ideje demilitarizacije, vendar s to razliko, da niso več zagovarjali takojšnje demilitarizacije, saj ta naj ne bi zagotavljala brezpogojne varnosti (Pesek v Plut 2011a, 38). Sicer se znotraj stranke pojavijo dvomi in nasprotovanja (glede obravnave drugih področij), vendar v večini še vedno zagovarja demilitarizirano državo (Plut 2011a, 38).

Člani predsedstva v času osamosvajanja so bili poleg Dušana Pluta še Matjaž Kmecl, Ivan Oman in Ciril Zlobec ter njegov predsednik, Milan Kučan. Kot del predsedstva je deloval Svet za ljudsko obrambo, ki je »prisilil« predsedstvo, da je velikokrat sklicalo sestanke na temo demilitarizacije in mirovne opcije, kjer so tudi podprli praktično vse koncepte in predloge Gibanja za kulturo miru in nenasilja: ustanovitev Mirovnega Inštituta, izdelavo Slovenske mirovne opcije in program demilitarizacije Slovenije (Plut 2011b, 41). Vendar so se stvari zaustavile, ker izvršni svet za njihovo izvedbo ni hotel zagotoviti potrebnih finančnih sredstev, kjer smo zato naleteli na paradoksalno situacijo – neskladnost predsedstva RS z izvršilno vejo²⁶ (Plut 2011b, 41). Poleg tega je prišlo tudi do tega, da so predsedstvo, izvršni

²⁶ Poskusili so celo s povabilom na razgovor direktorju programa za nenasilno reševanje konfliktov pri univerzi ZN za mir iz demilitarizirane Kostarike. Po tem naj bi izdelali mirovni načrt za razreševanje krize v Jugoslaviji, vendar ga niso. Prav tako se ni realizirala še ena ideja o Konferenci o Jugoslaviji, ki je pomenila res zadnjo možno rešitev za miroljuben razplet jugoslovanske krize in osamosvojitvene procese republik konec 1990 (Plut 2011a, 41).

svet in skupščina poznali in podpirali ustanovitev MSNZ in nato TO, hkrati pa istočasno podpirali mirovno opcijo.

Ker so se napetosti in verjetnost agresije JLA na RS v primeru razglasitve suverenosti povečevale, je moralo predsedstvo enostavno vse priprave in pobude za demilitarizacijo po maju 1991 zamrzniti. 15. maja so na 37. seji predsedstva sprejeli smernice Janeza Janše o pospešeni pripravi na morebitno vojno. Vsi člani predsedstva so se strinjali glede uporabe oboroženega odpora za doseg svobode in samostojnosti ob vojaškem napadu. 27. junija 1991 zgodaj zjutraj se je predsedstvo RS zbralo že dopoldan in sprejelo enoglasen formalen sklep o oboroženem odporu RS (Plut 2011b, 43-44). Ideja o demilitariziranosti je za nekaj časa zamrla in bila postavljena v ozadje.

Po oboroženem spopadu in odhodu vojakov JLA iz RS jeseni 1991 sta se na 16. seji vseh zborov skupščine RS poleg besede demilitarizacija pogosto uporabljali še besedi denar in naborniki. Tu so obravnavali predlog ustavnega Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona za izvedbe ustavnih amandmajev 96 in 97 k Ustavi RS na področju ljudske obrambe in razglabljali o TO, JLA, Slovenski Vojski in prihodnosti slednje v RS (Pesek 2007, 423-433). Vse bolj je bilo jasno, da se stvari čedalje bolj nagibajo v smer obstoja vojske kot sestavnega dela nacionalno varnostnega sistema države.

3. 4. 5 »Smrt« mirovnega gibanja

Situacija junija 1991 in že tudi prej, med pripravami na osamosvajanje, mirovnemu gibanju (MG) ni bila naklonjena. Kljub temu je še naprej bolj intenziviralo svoje aktivnosti in se hkrati na drugi zavedalo tega, da je oblast dojela neizogibnost oboroženega spopada in dejstva, da v to ne moremo stopiti nepripravljeni in neoboroženi, naslanjajoči se samo na mirovno politiko. Takšno razmišljanje in nepodpora s strani oblasti je povzročilo zamiranje MG oziroma povečalo njegovo pasivnost in resignacijo z nastalimi razmerami.

Tonči Kuzmanič v svojem članku razlaga in pojasnjuje smrt MG zaradi dveh razlogov. Prvič, ker je bilo ozemlje, področje Jugoslavije prva možnost za razširitev in delovanje mirovništva, zaradi vojn, ki so se tam dogajale (Slovenija, Hrvaška, BiH), in drugič, zaradi pomoči

Nemcev, Italijanov, Francozov in Norvežanov. Namesto, da bi se tu mirovništvo razcvetelo, je Zahod na področje Jugoslavije začel pošiljati trume mednarodnih enot, kar je mirovnikom povzročilo ogromen občutek nemoči (Kuzmanić 2011, 68).

Ustanoviteljica in direktorica Mirovnega Inštituta, Vlasta Jalušič, v svojem prispevku v Časopisu za kritiko znanosti, smrt MG v Sloveniji razlaga kot rezultat njegove lastne protidržavnosti in antipolitičnosti²⁷. Po osamosvojitvi so mirovniki bili soočeni z odhodom svojega sovražnika (JLA), kar je povzročilo umik iluzije o »Sloveniji brez vojske« v ozadje. Po oblikovanju nove SV se je nato še dodatno izkazalo, da se je spremenilo celo javno mnenje glede podpore mirovni opciji – bilo je proti, saj se je tudi tu izkazalo, da je šlo pri tem bolj kot za razumevanje koncepta mirovništva v širši luči samo za njihovo protijugoslovansko naravnost in ne a priori protimilitaristično usmerjenost. To dejstvo se je hkrati pokazalo kot najšibkejša točka MG. Kljub temu da so še bili posamezniki, ki so vztrajali pri svojih načelih in podpori mirovništvu ne glede na ceno, niso v novi demokraciji imeli več nobene politične moči in vpliva (Jalušič 1994, 92-95). Situacija mirovnikov je bila popolnoma nezavidljiva.

3. 5 Javno mnenje o demilitarizaciji, ukinitvi JLA in ustanovitvi Slovenske vojske

V času plebiscita (december 1990 in januar 1991) je bila opravljena raziskava slovenskega javnega mnenja SJM 90-3: »Raziskava stališč o nacionalni varnosti ter o vprašanih energetike in ekologije« s strani centra za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij na reprezentativnem vzorcu 2100 prebivalcev RS. Tema je bila v kontekstu tedanji razmer med potekom osamosvajanja Slovenije in vloge jugoslovanske vojske v tem obdobju. Raziskovanje se je nanašalo na problematiko demilitarizacije Slovenije in oblikovanja SV (Kos in skupina 1990). Poleg te raziskave so podobno tematiko zajemale tudi druge raziskave kot so raziskave Variante, Studia za politični in ekonomski marketing Maribor (SPEM) in Dela Stik, ki so svoje respondenčne vzorce našle v telefonskem imeniku, raziskave pa so bile izvedene v kratkih časovnih intervalih in po navadi samo za analizo aktualnih dogodkov (Pešec-Vengust 1991, 156).

²⁷ S tem je mišljena projekcija vsega slabega v oblast in na državo, ki bi naj bila izvor vsega slabega. Gre namreč za civilnodružbeno usmerjen aktivizem na podlagi mišljenja, da so politika (elitna), država in njene institucije po naravi slabe, korumpirane in nezaželjene ter nasilne. Nasilje namreč je strukturalno povezano z državo in oblastjo, od česar izvira sovraštvo do države in politike. Zaradi vsega predstavljenega je vsaka nenasilna teorija, ki izhaja iz tega pojma avtomatično protidržavna, protipolitična in protiinstitucionalna (Jalušič 1994, 84).

Izbrana vprašanja, na katera so anketiranci odgovarjali v teh raziskavah, obsegajo naslednje sklope: viri ogrožanja, ki vplivajo na zaznavanje (ne)varnosti prebivalcev Slovenije, temeljne vrednote, ki jih mora varovati izpostavljeni sistem nacionalne varnosti; Zaznavanje ogroženosti zaradi morebitne uporabe vojaške sile v Jugoslaviji/Sloveniji in oblikovanje stopnje zaupanja v učinkovitost in potrebnost jugoslovanske/slovenske armade in Zaželenost demilitarizirane Slovenije nasproti oblikovanju SV (Pešec-Vengust 1991, 156).

Mirovniško gibanje oziroma mirovništvo zadevajo štiri relevantna vprašanja. Prvo je povezano z razumevanjem pojma demilitarizacije, kar podajam v spodnji tabeli (možnih je bilo več odgovorov, odgovarjalo je 2072 oseb starejših od 18 let in s stalnim prebivališčem v RS). (glej tabelo 3. 1)

Tabela 3. 1: »Kaj vam osebno pomeni izraz demilitarizacija?« (N=2072)

56,1%	Splošna in popolna odprava vojske in orožja
47,4%	Odprava orožij za množično uničevanje
27,4%	Odpravo nasilnih igrac
29,6%	Odpravo propagiranja vojaških vrednot
18,1%	Demokratizacijo obrambno-varnostne politike države
16,9%	Skupščinski nadzor nad vojsko
28,0%	Odprava služenja vojaškega roka
30,7%	Odprava vojaške industrije
14,1%	Doseganje večje povezanosti med vojsko in družbo
22,2%	Ne vem

(Pešec-Vengust 1991, 160)

Prikazana tabela samo potrdi zgoraj navedeno razmišljanje Vlaste Jalušič o smrti mirovnega gibanja, ko pravi, da je bilo mirovništvo skupaj s ciljem demilitarizacije razumljeno ne toliko proti militaristično, ampak samo proti jugoslovansko, saj je odhod JLA iz Slovenije mirovništvo pomaknil v ozadje, kar je avtorica označila za najšibkejšo točko mirovnega gibanja.

Rezultati prikazujejo, da je sicer večini respondentom demilitarizacija pomenila splošno in popolno odpravo SV, vendar je odstotek drugih odgovorov prevelik in nakazuje na zmešnjavo in nenatančno poznavanje vsebine pojma demilitarizacija. Graditev koncepta nacionalne varnosti pa zahteva natančno opredelitev vsebine pojma kot stanja in kot procesa.

Za prikaz ustanovitve nastanka SV proti demilitarizaciji države s strani ljudstva podajam odgovore na drugo izbrano vprašanje, kjer so raziskovalci zahtevali opredelitev anketirancev glede podpore strankam in javnosti, ki so podpirale oblikovanje SV ali opredelitev podpora tistim, ki so se zavzemali za demilitarizacijo. Rezultati so ponazorjeni v spodnji tabeli. (glej tabelo 3. 2)

Tabela 3. 2: »Del političnih strank in del slovenske javnosti se zavzema za demilitarizacijo Slovenije, drugi del strank in javnosti pa za oblikovanje slovenske armade. S katerim konceptom se osebno strinjate? (N=2072)

38,3%	Sem za demilitarizacijo
29,8%	Sem za slovensko vojsko
21,4%	Ne vem
10,4%	Ne strinjam se z nobenim konceptom

(Pešec-Vengust 1991, 161)

Tudi tu so po mojem mnenju, glede na časovno izvedbo raziskave, odgovori drugačni, kot bi bili tisti, če bi raziskavo izvedli v času tik pred napadi JLA, oziroma ko je bilo že bolj kot ne jasno, da se bomo napadu JLA težko izognili. Odstotek tistih, ki bi podpirali rojstvo SV, bi bil najbrž bistveno večji od odstotka tistih, ki bi bili za Slovenijo brez vojske, vsaj v tistem trenutku, ko je bilo že vsem jasno, da jo bomo potrebovali pri osamosvajanju. Odstotek tistih, ki so na vprašanje odgovorili z »Ne strinjam se z nobenim konceptom« (10,4%), najbrž kaže na njihovo nezanimanje oziroma brezbržnost do vprašanja obstoja lastnih oboroženih sil v državi.

Tretje izbrano vprašanje se je nanašalo na mišljenje ljudi o potrebi obstoja in delovanja takratne JLA. (glej tabelo 3.3)

Tabela 3. 3: »Če bi imeli vi možnost na referendumu odločati o tem, ali je treba v Jugoslaviji vojsko ukiniti ali ne, kako bi glasovali?« (N=2072)

ZA ukinitve jugoslovanske vojske	53,5%
PROTI ukinitvi jug. vojske	26,8%
ne vem	19,7%

(Pešec-Vengust 1991, 159)

Odgovori anketiranih so pokazali, da je v Sloveniji naraščalo nezaupanje do jugoslovanskih oboroženih sil, saj je pritrdilno na vprašanje odgovorila dobra polovica vseh, ki so odgovarjali (53,5%). To, da so bili mnenja, da je JLA potrebno ukiniti, je nakazovalo na dejstvo upada legitimnosti oboroženih sil SFRJ v Sloveniji, saj ta ni upoštevala vrednostnega sistema Slovencev in Slovenije, kar je povzročilo umik slovenske javnosti od JLA.

Četrto izbrano vprašanje pa se konkretno nanaša na ustanovitev Slovenske vojske. Glasilo se je: »**Ali sta za ali proti ustanovitvi SV?**«. Odgovori so bili tu dosti bolj neodločni, vendar se je mnenje nagibalo bolj ZA njeno ustanovitev. 38,8% vprašanih jih je glasovalo za ustanovitev SV, 36,1% jih je bilo proti, 25,2% pa se jih ni moglo odločiti (Pešec-Vengust 1991, 157-160).

Po mojem mnenju je bilo tistih 2,7% več ZA ustanovitev SV posledice tedaj že očitnih in dovolj napetih odnosov s SFRJ in že prisotne grožnje napada JLA za razreševanje konfliktov v Jugoslaviji, saj je bilo mirovništvo s svojimi aktivnostmi leto prej na vrhuncu in so zagovorniki ideje Slovenije brez vojske imeli veliko podpornikov. V tistem času je bila po mnenju Pešec-Vengustove, kateremu se pridružujem tudi sama, pri oblikovanju in odločanju o prihodnjem nacionalno-varnostnem sistemu RS z ali brez vojske, ključna naša politična tradicija in očiten padec zaupanja v jugoslovansko vojsko, bi pa temu sama dodala še vpliv in vidno vlogo TO pri začetnih osamosvojitvenih procesih in tedanje razumevanje vojske kot pomembnega obeležja države.

3. 6 Miselni preboj (Društvo slovenskih pisateljev, prispevek Nove revije)

Slovenci so se v drugi polovici 80-ih let čedalje bolj zavedali, da se razlikujejo od »svojih bratov«. Očitno je bilo, da je med različnimi nacijami znotraj SFRJ čedalje več napetosti in nestrinjanja tako na gospodarskem kot na političnem, kulturnem in družbenem področju. Vsak narod znotraj skupne države se je »zaprl« pred drugimi in tako obvaroval svojo kulturo ter nasprotoval identifikaciji z jugoslovanstvom kot nasprotnem primeru identifikacije k nacionalnosti vsake nacije posebej, znotraj skupne države.

Elementi ekonomske krize, položaj elit, vse večji nacionalizem in komunizem so elementi, ki so vplivali na odnos med ljudmi. Tega lahko razumemo na mikro ravni kot interakcijo med posamezniki ali na makro ravni, s čimer so mišljeni odnosi med kolektivom. Konstruktivistična teorija ponuja razumevanje razpada SFRJ prav v zgoraj predstavljeni luči. Da so k temu pripomogle norme in ideje, ki so oblikovale politiko ter obratno. Ideja združenih južnih Slovanov je tekmovala proti ideji partikularističnega nacionalizma in izgubila. Važno je mišljenje ljudi (pri njih niso dosegli kritične mase, ki je potrebna za spremembo mišljenja po konstruktivizmu in njegovih 3 fazah življenjskega cikla, po katerem družbene norme nato oblikujejo politiko), ki so se bolj kot Jugoslovani, identificirali kot Srbi, Slovenci in Hrvati, zaradi česar je bila Jugoslavija razdeljena še preden je politično razpadla.²⁸

Po mojem mnenju so k prihodu te bolj nacionalistične ideje pri Slovencih največ pripomogli naši intelektualci in goreči zagovorniki osamosvojitve. S svojim kulturnim delovanjem in javnimi nastopi so pripomogli in širili idejo med ljudi ter jih na ta način spodbujali k podpori svojega jezika, kulture, razvoja države izven Jugoslavije. Predstavniki teh so bili pisatelji, kulturniki, nekateri politiki.

²⁸ Zadnji predlog jugoslovanske ideje o združenih narodih je predstavil Tito ob koncu 2. sv. vojne. Vendar ideja ni dosegla kritične mase in ni nadomestila identitete Srbov, Slovencev ali Hrvatov, saj je bila preveč asociirana s srbsko hegemonijo. Zato je omenjena ideja o združenih narodih postala ranljiva za konkurenčne ideje nacionalnih identitet. Ko pa ni več jasno, kdo sestavlja nacijo, postane ogrožena državna notranja suverenost ter obstoj države same.

3. 6. 1 Društvo slovenskih pisateljev

9. in 10. oktobra 1985 je v Cankarjevem domu v Ljubljani potekala javna tribuna Slovenski narod in slovenska kultura²⁹, ki velja za prelomno v smislu navezanosti kulturnega preživetja naroda na aktualni politični okvir, ki je le tega ogrožal. Predstavljali in zagovarjali so ga slovenski pisatelji, združeni pod uradno institucijo Društvo slovenskih pisateljev (DSP), s katerim so začeli presegati samo enostavno kulturno delovanje. Pomembna imena so Tone Pavček (1979-1983) in njegova naslednika Tone Partljič (1983-1987) in Rudi Šeligo (1987-1991). Odpirali so posamezne politične teme, njihov odnos je bil kritičen do Zveze pisateljev Jugoslavije, večkrat so protestirali zaradi administrativnih prepovedi objave posameznih člankov v revijah in časopisih, upirali so se naraščajočemu unitarizmu v kulturi in šolstvu, organizirali javne tribune... Posledica tega so bile stalne kritike na njihov račun s strani oblasti tako v Sloveniji kot tudi v Zvezi. Poleg DSP je postala glavna nosilka drugačnih pogledov na čedalje bolj aktualno vprašanje nacionalnosti še Nova revija, katero je oblast označila za čisto opozicijsko zadevo, ki podpira politični pluralizem (Repe 2002, 102-106).

3. 6. 2 57. številka Nove revije

57. Številka Nove revije, ki velja za drugo pomembno prelomnico v mišljenju intelektualne opozicije, je izšla 27. februarja 1987. Vsebovala je 16 avtorskih prispevkov in krajši uredniški uvodnik. Vsebovala je filozofske in sociološke razprave ter eseje, kateri so obravnavali znano tematiko vprašanja slovenskega naroda v sodobnem času. Ti članki so postopoma obveljali za podlago osrednjemu slovenskemu nacionalnemu programu in jasno je bilo, da je pobudo pri preoblikovanju slovenskega nacionalnega programa prevzela intelektualna opozicija (Repe 2002, 106).³⁰

Oblast je objavljene prispevke najprej obsodila in uveljavila par sprememb v uredništvu, po letu 1987 pa so se strasti umirile, saj so postala pomembnejša druga vprašanja. Po objavi te številke se je opozicija vse bolj organizirala in bila pripravljena na boj z oblastjo, vedno bolj

²⁹ To je bila najbolj množična in javna tribuna 9. in 10. oktobra v Ljubljani. Vsa vsebina je bila objavljena tudi v knjigi, v katero so podpisani številni avtorji kot so Dimitrij Rupel, Ciril Zlobec, Boris Pahor, Aleš Debeljak in številni drugi (Repe 2002, 103).

³⁰ Osnovna misel je bila oblikovanje slovenskega naroda v nacijo, se rešiti nadrejenosti jugoslovanske suverenosti in vpeljati istočasno nov pravni red, ki bo omogočil demokratično izražanje vsem državljanom (Repe 2002, 105-107).

je bil viden tudi njen vpliv na javnost, kar pa je povzročalo vedno bolj radikalen odnos tudi do federacije (Repe 2002, 107).

3. 7 Nacionalno varnostni sistem RS ob osamosvajanju (civilna obramba)

Po končanem oboroženem spopadu, v katerem smo morali braniti svojo razglasitev neodvisnosti, smo končno postali država, ločena od Jugoslavije. In kot mora to storiti vsaka novo rojena država, je morala tudi RS definirati in opredeliti svoj bodoči nacionalno-varnostni sistem³¹, pri razvoju katerega je bilo potrebno upoštevati več dejavnikov. V ta sistem spada tudi vprašanje nadaljnje oboroženosti države in njene vojske.³² Kaj so glede tega mislili, oziroma kakšen sistem so hoteli prebivalci Slovenije, smo lahko razbrali iz rezultatov opravljene raziskave javnega mnenja konec 1990 in januarja 1991 na to temo. Na koncu je šlo za sprejeto politično odločitev, ki je enim ustrezala, drugim pa malo manj. Na eni strani je bil Janša kot republiški sekretar za ljudsko obrambo in zagovornik SV, na drugi pa nasprotniki, kot so Plut, Repe, Hren itd., ki so bili za državo brez vojske.

Pri tem ne smemo pozabiti tudi vplivov iz ostalih delov sveta, ki so konec 90-ih let izredno spreminjali podobo varnosti na več ravneh. Padec berlinskega zidu 9. novembra 1989, je močno vplival na spremembe varnostnih razmer po svetu. Poleg tega je bila prisotnost jedrskega spopada svetovnih razsežnosti manjša, vojaško in gospodarsko tekmovanje je preživela le ena svetovna sila, dogajati se je začel globalizem, ki je s sabo prinesel internet in tako obilico informacij (Kladnik 2007, 49).

Posledično temu je bilo tudi v Sloveniji temeljno vodilo razvoja njenega obrambnega sistema in znotraj tega vojske, upoštevanje vseh sprememb, pogojenih s strani zunanjega in notranjega okolja. Bistven je bil vpliv tedanjih regionalnih varnostnih razmer in vse večje mednarodne obveznosti RS. Poleg teh zunanjih vplivov se je tudi na notranjem političnem področju

³¹ Nacionalno varnostna politika opredeljuje stališča vlade so varnosti in do načinov njenega zagotavljanja. Vključuje pomembnejše odločitve v zvezi z varnostnim sektorjem – zunanja in notranja varnost družbe in države. Razvija se v skladu z mednarodnimi in regionalnimi ureditvami, katerih članica je. Nanjo tako vplivajo številni dejavniki od zunaj in pritiski ter obveznosti. Absolutno pa mora biti takšna politika v skladu z vrednotami in načeli, ki so zapisani v nacionalni ustavi ali ustanovni listini (Born 2006, 27).

³² Nacionalno-varnostni sistem RS ima 3 podsisteme: podsistem notranje varnosti, podsistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami in obrambni podsistem, ki se deli še na vojaško in civilno obrambo. Na normativni in vsebinski ravni je vezan na obvladovanje razmer v izrednem in vojnem stanju (Grizold 1999, 160-161).

odločalo in povzročalo številne kadrovske spremembe in menjave vodstva ministrstva za obrambo, očitni so bili različni konceptualni pogledi na obrambne reforme in zmanjševanje materialne in finančne podpore obrambnemu sistemu (Grizold 2005, 97).

Vzporedno z oblikovanjem sistema nacionalne varnosti se je reševalo tudi vprašanje obveznosti služenja vojaškega roka državljanov RS le v vojski RS, kar je bilo možno samo na podlagi spremembe zakona o vojaški obveznosti. V zvezi s tem sta obstajala dva koncepta: ali z ali brez vojaške komponente. Marca leta 1991 je skupščina sprejela zakon o vojaški dolžnosti in potrdila prvi koncept, da bo do nadaljnjega (Ustava še ni bila sprejeta) v RS vojaška obveznost državljanska dolžnost in da bo vojska obvezna (zakon je bil sprejet šele konec aprila 1991). Tu je bilo sporno določilo glede služenja obveznikov v TO. Tistim, ki so zakon predlagali, je bilo sicer jasno, da JLA tega do konca 6 mesečnega roka po plebiscitarni odločitvi, ne bo dopustila. Vseeno je bil majhen del razpoložljivih obveznikov poklican na služenje vojaškega roka v Ig in Pekre v dva učna centra TO, kar je »simbolično« predstavljalo dotedanjo samostojnost obrambnega sistema Slovenije. Vendar je kmalu povzročilo tudi odziv JLA (23. maja 1991, neverbalna akcija s strani JLA), kar je Slovenijo opozorilo na verjetne posledice v primeru njene končne celovite osamosvojitve (Guštin 2011, 256).

3. 7. 1 Vprašanje civilne obrambe

Eno izmed vprašanj pri oblikovanju nacionalno varnostnega sistema države je bilo tudi vprašanje civilne obrambe (CO), ki ji je bilo potrebno zagotoviti svoje mesto v Ustavi RS³³. V osnutku ustave in v javni razpravi se je CO manifestirala v obliki že poznane dileme: »militarizacija« (SV) ali »demilitarizacija« (Slovenija brez vojske)? Kako bo s CO v enem in kako v drugem primeru?

Ker se je to razpravljalo ravno v času poplav - naravne nesreče - kar je vse opomnilo, da varnost družbe ni odvisna samo od vojaškega dejavnika ter da je med enostavnim vprašanjem ali demilitarizacija ali militarizacija, še veliko praznega prostora za rešitev, tedaj že močno

³³ Po zakonu o obrambi je CO celota ukrepov in dejavnosti državnih organov, organov lokalne samouprave, gospodarskih družb, zavodov in drugih organizacij in državljanov, s katerimi se z nevojaškimi sredstvi in načini podpira ter dopolnjuje vojaška obramba države, zagotavlja delovanje oblasti v vojni in zagotavlja preskrba, zaščita in preživetje prebivalstva. To nakazuje na tradicionalno usmerjenost CO v RS (Grizold 2005, 149).

razširjenih vprašanj varnosti. Tega bi naj zapolnili s sestavinami in dejavnostmi CO, ki so del vsakega sodobnega obrambnega sistema. Zato je obstala teza, da bo v Sloveniji v vsakem sprejetem varnostnem konceptu dovolj prostora tudi za CO³⁴ (Malešič 1991, 64).

4 DEKLARACIJA ZA MIR 1991

Ideja o Sloveniji brez vojske je bila prisotna že dolgo pred nastankom Deklaracije za mir, katero so začeli pripravljati jeseni 1990. 22. marca tega leta, tik pred volitvami, je nastala nadstrankarska pobuda za demilitarizirano Slovenijo pod geslom »Za suvereno Slovenijo, brez pušk in bajonetov – danes! Če res želimo mir, odvrzimo orožje!«. Javnosti je bila predstavljena 28. marca, dr. Repe, pa jo je v svojem članku označil za »prvo mirovniško deklaracijo«³⁵ (Repe 2010).

Po volitvah pa je prišla nova pobuda za demilitarizirano Slovenijo s strani zelenih³⁶ in mirovnikov, katero je na seji 24. oktobra podprla komisija za mirovno politiko pri slovenski skupščini in načeloma tudi predsedstvo republike. Na njej so slovenskemu vodstvu predlagali, da naj izdela mirovno opcijo in jo ponudi v obravnavo drugim jugoslovanskim republikam ter balkanskim državam (Repe 2010). Pri tej pobudi je sodelovala večina članov iz prve mirovniške pobude, nekaj pa jih je spremenilo svoja razmišljanja zaradi drastično spremenjenih okoliščin – zaostrovanje jugoslovanskih razmer.

³⁴ CO Malešič definira kot: »tisti del obrambno-zaščitniške dejavnosti družbe, katere prednostni namen je z nevojaškimi in nenasilnimi sredstvi zaščititi ljudi, družbene in osebne vrednote, materialne in kulturne dobrine, katere funkcija je zagotavljanje kontinuitete političnega, gospodarskega in kulturnega življenja v posamezniku in družbi neprijaznih situacijah – ob naravnih in drugih nesrečah, v izrednih razmerah in v vojni.« Njen koncept se v različnih državah uporablja različno intenzivno (Malešič 1991, 64).

³⁵ Pripravili so jo Marko Hren, Vlasta Jalušič, Janez Janša, Peter Jamnikar, Tomaž Mastnak, Jožef Školč, Jaša Zlobec in Janez Sodrznik. Večina od teh je sodelovala tudi pri nastanku kasnejše deklaracije za mir 1991. Zavzemali so se za odpravo vojske, ker so zagovarjali stališče, da je najboljša varnostna politika tista, ki zagotavlja mir, česar pa ni mogoče graditi na vojaški sili, ampak samo s politiko miru. Vsebovala je dve pomembni zahtevi z dolgoročnimi posledicami: odvzem vseh pristojnosti vojaški protiobveščevalni službi V RS in zaustavitev uvoza in izvoza orožja in vojaške opreme v RS ter prepoved urjenja tujih vojakov na našem ozemlju (Repe 2010).

³⁶ Zeleni Slovenije so znotraj Demosa že skoraj grozili z referendumom in zahtevali popoln o demilitarizacijo. Predsednik Plut je poudarjal, da se zavzemajo za Slovenijo brez vojske in brez vojaške industrije. Pri tem je ves čas tudi ponavljal, da gre za dolgotrajen proces in da je deklaracija samo poziv k nenasilnemu reševanju težav v Jugoslaviji in k mirnemu razpade te države (Pesek 2007, 418).

Deklaracijo³⁷ za mir je v začetku februarja pripravila skupina predstavnikov opozicijskih strank, in sicer: Stranka demokratične prenove (SDP) in Liberalna demokracija Slovenije (LDS) ter nekaj neodvisnih družbenih gibanj (Repe 2010).

4. 1. Besedilo

Zavzemamo se za:

- *Slovenijo kot suvereno, miroljubno državo, ki aktivno prispeva k svetovnemu miru, za Slovenijo brez vojske in vojaške industrije,*
- *mirovni člen v novi slovenski ustavi, ki naj se glasi: "Republika Slovenija je demilitarizirana država. Prehodno obdobje, ki je potrebno za demilitarizacijo, se uredi z ustavnim zakonom,*
- *prehodno obdobje do popolne demilitarizacije, v katerem bodo za varnost meja RS skrbele enote policije in obstoječe enote teritorialne obrambe,*
- *zamrznitev vseh napotitev vojaških obveznikov iz Slovenije na služenje vojaškega roka v JLA kot sestavni del uresničevanja plebiscitne odločitve,*
- *zaustavitev nadaljnjega oboroževanja v Sloveniji in Jugoslaviji,*
- *začetek pogajanj s federacijo o odhodu enot in ustanov JLA iz Slovenije,*
- *izdelavo mirovne opcije za razrešitev jugoslovanske krize,*
- *vpeljavo vrednot kulture miru in nenasilja v sistem vzgoje in izobraževanja ter ustanovitev inštitucij miru, ki bodo preučevale in ustvarile nov varnostni sistem na temeljih socialne, ekološke, ekonomske in duhovne svobode in varnosti in na dobrih mednarodnih odnosih.*

V Sloveniji naj bodo osamosvajanje, demilitarizacija in mirovna varnostna politika trije vzporedni procesi (PRILOGA A).

Poleg besedila same deklaracije je bil zraven objavljen tudi tekst, ki je še dodatno razlagal, utemeljeval in argumentiral zahteve izražene v deklaraciji. Tu so bili podani še dodatni razlogi in razlaga čemu sploh podajajo predlog, da bi imeli državo brez vojske in zakaj smo imeli kot novoustanovljena država še posebne razloge za to. Pravili so, da bi morala RS kot

³⁷ Po SSKJ je **deklaracija** -e ž (á) javna izjava, razglas, navadno o pomembnem vprašanju, položaju; kot dokument pa predstavlja listino z uradno veljavnostjo (SSKJ).

ново nastajajoča država na novo definirati svojo ureditev in politiko, pri čemer je bilo vprašanje vojske ena temeljnih razvojnih dilem in dodali, da tudi če bi jo imeli in tudi če bi bila zelo močna, se ta po kriteriju moči vseeno ne bi mogla meriti s sosednjimi državami. Da so imetje vojske povezali še z gospodarstvom je bilo vidno v nadaljnjem besedilu, ko so govorili o tem, da bi ustanovitev lastne vojske pomenilo grožnjo že za tako skromno akumulacijo slovenskega gospodarstva in prebivalstva, ki smo jo imeli tedaj. Tako bi država več denarja namenila za vojaške namene, ne pa za izobraževanje, zdravstvo, kulturo, socialno skrbstvo ali zaposlovanje (Deklaracija za mir 1991).

Glede možnosti spopada na ozemlju RS so trdili, da bi to za nas pomenilo katastrofo in temu še dodali, da se naša država nahaja na relativno konfliktnem področju ali na njegovem obrobju, kjer bi lahko z odpravo vojske in z razvijanjem institucij za nenasilno reševanje sporov ter z mirovno politiko (kjer smo imeli tudi dovolj pozitivnih izkušenj iz naših nenasilnih prizadevanj za osamosvojitve), pomembno prispevala k miroljubnemu razpletu odnosov v celotni Jugoslaviji in tudi izven nje, v širšem okolju. Poleg tega smo imeli, po mnenju podpisnikov in ustvarjalcev deklaracije tudi »profesionalno, civilizirano in demokratično nadzorovano« policijo in »profesionalne ter dobro organizirane« enote civilne zaščite (Deklaracija za mir 1991).

4. 2 Vsebinski poudarki

Cilj vseh podpisnikov je bil v deklaraciji jasno izražen in skupen vsem. Živeti v suvereni, miroljubni državi brez vojske oziroma v demilitarizirani Sloveniji, ki poleg tega, da ne bo imela vojske, tudi ne bo imela vojaške industrije. Vse naštetu izrazijo že v prvem stavku deklaracije, s poudarjeno pisavo. Če bi vse zgoraj naštetu povzela, lahko rečem, da se zavzemajo za mir, kar pa povedo že v samem naslovu : Deklaracija za MIR. Svoje ideje in cilje so izrazili s sedmimi alinejami, kjer so z vsako podali po eno svojo zahtevo, vse pa se zavzemajo in zagovarjajo isto: nenasilno reševanje napetosti, sporov oziroma mogočih konfliktov v Jugoslaviji. To je tudi najbolj očitna in glavna ideja dokumenta. Samo tako bi, po njihovem mnenju, Slovenija lahko prispevala k svetovnemu miru, saj je imeti orožje, za njih pomeni večjo možnost vojaškega napada na državo, kot pa če ga država nima.

V prvi alineji so podali predlog za mirovni člen v bodoči Ustavi, ki bi se naj glasil: »Republika Slovenija je demilitarizirana država. Obdobje, ki je potrebno za demilitarizacijo, se uredi z ustavnim zakonom« (Deklaracija za mir 1991). To v primeru natančnega branja deklaracije dokazuje, da se njeni ustvarjalci zavedajo postopnega prehoda do popolne demilitarizacije in torej dejstva, da ne gre za takojšen prehod na demilitarizirano stanje, oziroma da ne gre za »zahtevo po hitri in enostranski razorožitvi, ki Sloveniji ne bo prinesla ne miru ne samostojnosti« (Janša 1992, 98), kot je izjavil Janez Janša, sicer nasprotnik peticije in tedanji republiški sekretar za obrambo.

V drugi alineji so predlagali rešitev problema varovanja meja Slovenije, ko ne bi imeli vojakov. Njihov predlog je bil, da bi za to »prehodno obdobje do popolne demilitarizacije« (Deklaracija za mir 1991) za varnost meja skrbele obstoječe enote TO in policije, kar bi zadostovalo.

V tretji alineji so se dotaknili napotitve slovenskih vojakov oz. vojaških obveznikov, ki svoj vojaški rok služijo v JLA na področjih izven Slovenije. Zavzeli so se za »zamrznitev« teh napotitev obveznikov na služenje v JLA izven Slovenije, kar so opravičevali s plebiscitarno odločitvijo Slovencev. Odločitev glede napotitve slovenskih obveznikov je bila namreč sestavni del odločanja na plebiscitu 23. decembra 1990.

V četrti alineji so govorili o zaustavitvi oboroževanja v Sloveniji in tudi v Jugoslaviji. Slovenija je tedaj še bila del Jugoslavije, poleg tega so ustvarjalci deklaracije in zagovorniki miroljubnega razpada Jugoslavije ves čas k temu pozivali tudi Jugoslavijo in JLA, ne samo Slovenije. To lahko povežem s peto alinejo deklaracije, v kateri so se zavzemali za čimprejšnja pogajanja s SFRJ o odhodu enot JLA in njenih ustanov iz Slovenije. Verjetno zaradi tega, ker so vedeli, da bi kakršnakoli prisotnost sil JLA v Sloveniji, prej kot mirni razpad Jugoslavije, pomenila samo večjo možnost nasilne rešitve.

V šesti alineji deklaracije so poudarili potrebo po izdelavi »mirovne opcije za razrešitve jugoslovanske krize« (Deklaracija za mir 1991), ki se je zopet nanašala poleg Slovenije tudi na Jugoslavijo, saj je bila v krizi celotna Jugoslavija in ne samo Slovenija znotraj nje.

V zadnji, sedmi alineji pa so avtorji deklaracije še enkrat poudarili vrednote kulture miru in nenasilja ter podali konkreten predlog za nov varnostni sistem, ki bi naj po njihovem temeljil

na socialni, ekološki, ekonomski in duhovni svobodi in varnosti in »na dobrih mednarodnih odnosih« (Deklaracija za mir 1991).

Dokument pri nadaljnjem odločanju o nacionalno varnostnem ustroju države zaradi stanja v katerem je bil predstavljen, ni imel večjega vpliva in pomena za odločanje višjih političnih sil, saj je bilo vsak dan bolj jasno, da bo prišlo do njemu nasprotne odločitve, do ustanovitve slovenske vojske.

Dušan Plut, predsednik Zelenih Slovenije, je pri vsebinskem pregledu deklaracije, na intervjuju poudaril, da je bila njena ključna napaka to, da dokumentu ni sledil operativen miroljubni ali mirovni načrt za osamosvojitve oziroma razpad Jugoslavije. Deklaracija ni definirala prehodnega obdobja in ni definirala konkretnih operativnih ukrepov v tem prehodnem obdobju, ki bi dejansko pripeljali do tega, da bi bila RS res demilitarizirana država. To so po mnenju dr. Pluta tri ključne napake deklaracije za mir (Plut 2012a).

Na vprašanje, zakaj misli, da deklaracija kljub vidni podpori, ni bila sprejeta, je Plut odgovoril, da je k temu pripomoglo to, da je Slovenija premalo poudarjala nujnost mirovne opcije, tako na ravni predsedstva, Demos-a in celotne Skupščine. S tem bi mogoče s strani Evropske skupnosti dobili več pozornosti in bi jim tako lahko »prodali« mirovniško idejo kot naš prispevek k miroljubnemu razpadu Jugoslavije. Ker pa se to ni zgodilo in na deklaracijo ni bilo nobenega odziva ne s strani Evropske skupnosti in ne s strani JLA in Srbije, je prišlo do oboroženega spopada oziroma do nasilnega reševanja spora (Plut 2012a).

4. 2. 1 Podpisniki

Širši javnosti je bila deklaracija predstavljena dan pred slovenskim kulturnim praznikom, 7. februarja 1991, s strani predsednika Zelenih Slovenije dr. Dušana Pluta, Jožefa Školča in Vike Potočnik iz LDS³⁸, Marka Hrena in Mauricia Olenika. Poleg naštetih so jo že v prvih dneh po predstavitvi podpisali:

³⁸ Jožef Školč (1960) je diplomiral iz mednarodne politologije. Leta 1988 je bil izvoljen za predsednika Republiške konference ZSMS-ja, takratne mladinske organizacije. Po prvih demokratičnih volitvah se je ZSMS preoblikovala v politično stranko LDS, katero je vodil do leta 1992 in preko nje zagovarjal večstrankarski sistem, omogočal delovanje nevladnih organizacij in njihove pobude prenašal v politično življenje. Nato je od leta 1992 do leta 2008 opravljal funkcijo poslanca (RTVSLO.si 2011).

- vsi člani predsedstva RS razen Ivana Omana, tudi njegov predsednik Milan Kučan³⁹
- Matjaž Kmecl⁴⁰
- Ciril Zlobec⁴¹
- Dušan Plut⁴²
- Janez Drnovšek⁴³
- Miran Potrč⁴⁴
- Ciril Ribičič⁴⁵
- Mile Šetinc⁴⁶
- Rastko Močnik⁴⁷

³⁹ Od 1986 do 1989 je bil predsednik CK ZKS, član številnih teles in ustanov, med drugim član komisije jugoslovanske skupščine za ustavna vprašanja, vodja delovne skupine, ki se je ukvarjala z razmerji med avtonomnima pokrajinama in Srbijo ter federacijo. Leta 1990 je bil izvoljen za predsednika predsedstva RS, čigar mesto je zasedal do leta 1992. Je nosilec številnih najvišjih odlikovanj in priznanj (Biografija Milana Kučana 2007).

⁴⁰ Danes je upokojeni red. univ. prof. slovenske literarne zgodovine. Leta 1982 je postal predsednik Republiškega komiteja za kulturo, do leta 1990 je bil izvoljen v predsedstvo reformističnega CK ZKS, na volitvah aprila pa je bil izvoljen v predsedstvo države, kjer je ostal do spremembe Ustave leta 1992 (SAZU 2010a).

⁴¹ Pesnik, romanopisec, esejist, prevajalec, danes član štirih Akademij znanosti in umetnosti (Slovenske, Evropske, Mediteranske in dopisni član Hrvaške). V 60-ih, 70-ih in 80-ih je delal kot novinar pri Ljudski pravici, Delu in na RTV, kjer je bil kulturni in odgovorni urednik za kulturo. Dvakrat je bil delegat in od leta 1992 pa član Predsedstva RS. Trideset let (od 1969 do 1999) je bil glavni in odgovorni urednik Sodobnosti (SAZU 2010b).

⁴² Danes univerzitetni profesor za fizično in regionalno geografijo na oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. V 80-ih je bil aktiven član Zveze društev za varstvo okolja, 1989 je postal ustanovni predsednik Zelenih Slovenije, do leta 1992 je bil član predsedstva RS in po tem član državnega sveta (Kustec 2010).

⁴³ Na prvih večstrankarskih volitvah je bil izvoljen za slovenskega predstavnika v predsedstvu nekdanje Jugoslavije, ki mu je od maja 1989 do maja 1990 tudi predsedoval. V obdobju osamosvajanja RS je bil glavni pogajalec med slovenskim vodstvom ter vodstvom nekdanje Jugoslavije in vrhom JLA, s katerim se je uspel dogovoriti za dokončen umik iz Slovenije. 24. junija 1992 je prejel najvišje državno odlikovanje Zlati častni znak svobode RS (Uradna spletna stran predsednika Republike Slovenije 2005).

⁴⁴ Pravniki, politik in poslanec v vseh dosedanjih mandatih Državnega zbora (DZ) RS. Tedaj je bil član stranke SDP in bil delegat tudi v zadnjih dveh mandatih Skupščine SRS, v zadnjem je bil njen predsednik. V letih 1988 in 1989, je bil predsednik Ustavne komisije Skupščine SRS in njen podpredsednik, ko se je pripravljala nova slovenska ustava. Leta 1990 je bil tudi izvoljen za poslanca slovenskega parlamenta (Uradna spletna stran Državnega zbora RS 2011).

⁴⁵ Danes je redni profesor za ustavno pravo na pravni fakulteti v Ljubljani, ustavni sodnik in politik. Od leta 1989 do 1992 je bil predsednik SDP. O osamosvajanju Slovenije in federalizmu je pisal strokovne prispevke in knjige (Ustavnopravni vidiki osamosvajanja Slovenije, Uradni list Republike Slovenije 1992). Poslanec državnega zbora je bil od leta 1990 do 2000 (Ustavno sodišče RS 2011).

⁴⁶ Novinar, urednik, civilno-družbeni aktivist in politik. V 80-ih je bil novinar Mladine, kjer je objavljala prve plemične spise za partijo, kasneje se je zaposlil na Delu, kjer je leta 1989 prevzel urejanje Sobotne priloge. Sodeloval je s predsedstvom in v kolegiju Odbora za varstvo ČP. Bil je član ZSMS, med drugim je postal tudi član Ustavne komisije. Na volitvah 1990 je postal tudi poslanec (Slovenska pomlad 2011c).

⁴⁷ Sociolog, publicist, urednik in civilno-družbeni aktivist. Sredi osemdesetih je bil redni komentator tednika Mladina in se boril za svobodo tiska in govora ter za avtonomijo mladinske kulture. Leta 1988 je postal član predsedstva in kasneje kolegija Odbora za varstvo ČP, med leti 1987 in 1989 je bil prorektor ljubljanske Univerze, nasprotoval je razbitju Jugoslavije, ne pa kasneje osamosvojitvi (Portal slovenska pomlad 2011d).

Med bolj znanimi vplivnimi osebnostmi iz javnega življenja pa so jo podpisali še: Janez Stanovnik⁴⁸, Jaša Zlobec⁴⁹, Lojze Ude, Roberto Batteli, Jože Mencinger⁵⁰, Tone Partljič⁵¹, Slavoj Žižek, Igor Umek⁵², Božo Kovač⁵³, Peter Tancig⁵⁴ in drugi... (Delo 1991) Podatka o končnem številu podpisnikov mi ni uspelo najti. Plut je na intervjuju izjavil, da ga ne ve in poleg tega še dodal, da je vprašanje, če je sploh še kdo, ki to število ve (Plut 2012a).

4. 2. 2 Odzivi nasprotnikov

Po javni predstavitvi deklaracije 7. februarja so bili odzivi nanjo različni, čutiti je bilo zadržanost pri opredeljevanju podpore ali nasprotovanja. Izpostavila bom odzive oziroma reakcije po mojem mnenju pomembnejših, vplivnejših posameznikov ali skupin, katere je zadevala ta problematika.

Janez Janša, ki je v tistem času v skupščini branil obrambno zakonodajo in sredstva za obrambo iz državnega proračuna kot takratni republiški sekretar za ljudsko obrambo, je sprejetje deklaracije in spremembe, ki jih je načrtovala, opisal že v svoji knjigi *Premiki leta 1992* in kasneje tudi v zborniku iz leta 2002⁵⁵, kjer je s konkretnim primerom pojasnil, s čim in s kakšnimi vprašanji se srečuje.⁵⁶ Kot republiški sekretar je takrat moral odgovarjati na takšna in podobna vprašanja, ki jih je sprožila predstavitev deklaracije. Janša si je odkrito premislil in se iz podpornika mirovništvu spreobrnil v avtorja in očitnega podpornika nastanku slovenske vojske (Pesek 2007, 420).

⁴⁸ Leta 1988 je bil izvoljen za 4. predsednika Predsedstva SRS do leta 1990, ko ga nadomesti Milan Kučan. Prihajal je iz stranke Zveze komunistov Slovenije (ZKS). V svojem mandatu se je zavzemal za miren in razumen prehod v demokracijo in SRS kljub razburljivim časom in grožnjam z državnim udarom JLA, republiko uspešno pripelje do prvih večstrankarskih volitev. Po nastopu Kučana na mesto predsednika se je za nekaj časa umaknil s političnih krogov in življenja (Pirc 2004).

⁴⁹ Bil je poslanec prvega DZ.

⁵⁰ Na volitvah 1990 zasedel mesto podpredsednika Izvršnega sveta SRS in ministra za gospodarstvo. (Uradna spletna stran Vlade Republike Slovenije 2011) Po podpisu je Janši priznal, da deklaracije sploh ni prebral, kar je namignil tudi sam Janša, ko je trdil, da so jo nekateri samo površno prebrali (Janša 1992, 99).

⁵¹ Prvotno je Tone Partljič pisatelj, dramatik, scenarist in učitelj. Od 1983 do 1987 je bil predsednik DSP, od leta 1990 pa do 2004 tudi poslanec DZ RS. Od leta 1992 je bil član LDS (Wikipedia 2012d).

⁵² V prvi vladi je bil predsednik Republiškega komiteja za družbeno planiranje (Uradna spletna stran Vlade Republike Slovenije 2011).

⁵³ Tedaj je bil glavni urednik *Dela*.

⁵⁴ Je slovenski politik, poslanec in doktor elektrotehniških znanosti. V 1. Vladi RS je bil predsednik Republiškega komiteja za raziskovalno dejavnost in tehnologijo (Wikipedia 2012a).

⁵⁵ Zbornik z naslovom J. Janša: Vojaške priprave na slovensko osamosvojitve, Slovenska osamosvojitve 1991, Pričevanja in analize z leta 2001, na strani 146 (Pesek 2007, 420).

⁵⁶ Takrat je moral ob obisku enote TO v Kočevju odgovarjati fantom, ki so ga spraševali, kaj se dogaja v Ljubljani in če je potem tisto, kar oni počnejo brez smisla, glede na to, da Slovenija na potrebuje vojske (Janša v Pesek 2007, 420).

V Premikih je v zvezi z deklaracijo zapisal, da je polna »splošno sprejemljivih in nespornih civilizacijskih opredelitev« in da vsebuje tudi nekaj »grobih poenostavitev in zahtev« (Janša 1992, 99). Skupaj s kolegom in tedanjim namestnikom Jelko Kacinom jo je označil za »zahtevo po hitri in enostranski razorožitvi, ki Sloveniji ne bo prinesla ne miru ne samostojnosti« (Janša 1992, 98).⁵⁷ Ker so deklaracijo podpisali tudi štirje člani predsedstva in ker se je Janša že malo bal, da se Slovenija ne bo sposobna osamosvojiti, je članom Predsedstva in članom izvršnega sveta RS poslal pismo, v katerem je med drugim zapisal, da je spričo njihovih podpisov in podpore deklaraciji potem po njegovem najboljši, da proces osamosvajanja obesijo na klin in se ne igrajo z usodo naroda. To je metaforično primerjal z ravnanjem nekoga, ki »stopi na mraz, pri tem pa sleče suknjič, namesto da bi si oblekel plašč« (Janša v Pesek 2007, 420). V pismu⁵⁸ neformalno obvešča člane predsedstva in Izvršnega sveta RS o svojih pomislekih in vprašanjih, ki so se mu porodila pri branju predlagane deklaracije za mir. Čeprav upravičuje in se strinja z mirovnimi gibanji v civilni družbi in z njihovo možnostjo zbiranja podpisov za svoje iniciative, poudari, da to ni delo oziroma dejavnost političnih strank ali državnega organa, ki je neposredno povezan z vojsko države. Opozori tudi na nekatera napačno podana dejstva v deklaraciji, kot je to, da bi naj Slovenija v prehodnem obdobju sebi varnost zagotavljala s policijo in teritorialno obrambo (TO). Glede tega pravi, da v TO v stalni sestavi sploh nimamo vojakov in da gre tu le za rezervne formacije, ki so sestavljene iz pretežno starejših moških, novih formacij pa tako ali tako ne bo, ker ne bo ustreznega usposabljanja.⁵⁹ Sprašuje se je, kako bo ljudem pojasnil, da nekateri so obvezniki (starejši), drugi pa niso in kje je pri tem enakost pred zakonom za vse, s čimer je hotel opozoriti na zakompliciranost zadeve, s katero imajo opravka in na to, da se zaradi tega lahko odločijo o tem, ali se država lahko razoroži ali ne, po njegovem mnenju, samo Slovenci. To kar ponuja deklaracija je zanj vmesna pot, saj formulira policijo in TO v tedanjem obsegu. Naj predlaga eno - transformacija TO in deloma JLA v Slovensko vojsko, ali pa drugo možnost - samo mirnodobna sestava policije, nobene oborožene strukture. Glede časovnih okvirjev, v katerih so se znašli, pravi, da so takšni, ki dopuščajo vse scenarije, tudi oborožen konflikt, v primeru katerega pa bodo ljudje hoteli varnost, katere pa država s podobnimi deklaracijami žal ne more zagotoviti. V pismu glede procesa demilitarizacije pravi, da je ta zanj več kot pa fizični odvzem orožja in proračuna za obrambo in da gre pri tem največ za

⁵⁷ Dr. Plut mi je v intervjuju poudaril, da se mu ta izjava, s strani Janeza Janše zdi »nekorektna in etično sporna« (Plut 2012a).

⁵⁸ Pismo je napisal 25. februarja 1990 v Ljubljani (Janša 1992, 102).

⁵⁹ Janša pravi, da je s prenehanjem pošiljanja nabornikov v JLA avtomatično prekinjen tudi tok novih, mladih obveznikov v TO (Janša 1992, 100).

zavest ljudi in ne materialno zadevo. Demilitarizacija mu predstavlja proces, ki ni omejen zgolj na eno državo, narod ali eno občino, ki pa je po njegovem mnenju, v primeru, da je samo ona neoborožena v soseščini, še bolj ogrožena. Za še eno pozitivno stran vzpostavitve oboroženih sil izpostavi dejstvo, da bo vojska nudila možnost zaposlitve za večje število starejših Slovencev in Neslovencev, katerim je to bilo tudi obljubljeno. Predsedstvo in člani Izvršnega Sveta (IS) opozori, da gre za izjemno občutljivo vprašanje in da tu ne morejo pridobivati političnih točk. Prepričan je, da je šlo pri ostalih, ki so podpisali deklaracijo, za njeno napačno razumevanje in zavzemanje za tisto, kar pove z naslovom, za mir. Vendar opozori na problem, da ima deklaracija poleg tega dosti hujše in konkretnije zahteve (že prej napisan citat glede enostranske razorožitve) in da ne bo prinesla miru in še več, tudi ne samostojnosti. Na koncu je podal še podatek o rezultatih raziskave SJM 1990 v prid ustanovitvi SV in dodal citat Winstona S. Churchilla⁶⁰ (Janša 1992, 99-102).

Za tiste, ki so deklaracijo podpisali, je trdil, da so za odložitev orožja in predajo nasprotni sili (Pesek 2007, 419). Iz te njegove reakcije je opaziti, da se podporniki deklaracije in Janša niso razumeli, saj so podpisniki deklaracije priznavali, da gre za postopen proces, ki ne pomeni takojšnjih in nepremišljenih reakcij, kot sta to trdila sekretar za obrambo in sekretar za informiranje.

Dr. Jože Pučnik, ki je moral na volitvah za predsednika predsedstva RS priznati premoč Kučana in je hkrati zavrnil tudi mesto predsednika Izvršnega sveta, ki mu ga je ponudil Lojze Peterle, kateremu je po dogovoru znotraj Demosa pripadal, ne samo, da deklaracije ni podpisal, označil jo je za veleizdajo (Delo 1991).

4. 3 Zakon o obrambi in zaščiti in nastanek slovenske vojske

Kmalu po predstavitvi deklaracije in odzivih nanjo ter dejstvu, da je bila s pomočjo novinarjev in publicistov predstavljena kot nekakšna vrsta dokumenta »narodnega izdajalstva« (Repe 2010), kljub poudarjanju popolnoma drugih stvari, je bilo po mojem mnenju jasno, da predlog Slovenije brez vojske ne bo podprt s strani političnih sil v novo nastali državi. Zatorej so že marca 1991 na seji družbenopolitičnega zbora skupščine RS sprejemali Predlog zakona o obrambi in zaščiti in predlog zakona o proračunu RS (obrambni

⁶⁰ Citat je dodal za motiv o dodatnem razmisleku (Janša 1992, 102).

proračun je še vedno predvideval tudi delno sofinanciranje JLA)⁶¹ (Pesek 2007, 441). Za delovanje obrambnega sistema so bila pred tem nujno potrebna ustrezna ustavna dopolnila in ustavni zakoni, ki so vsaj načeloma opredelili prenos nekaterih pristojnosti z zveznih na republiške organe, šele nato so lahko odločali o prihodnjem obrambnem sistemu RS (Janša 1992, 93).

Pri sprejemanju omenjenega zakona sta bila največja nasprotnika tedanji republiški sekretar s podporo Demosa (razen stranke Zelenih) in opozicijske stranke (predvsem LDS in SDP)⁶², ti so imeli popolnoma različne predstave o varnostnem konceptu države. Prvi je zagovarjal vzpostavitev SV, ki se bo sposobna upreti morebitnemu napadu JLA, drugi so izhajali že iz pred tem predstavljene deklaracije in zagovarjali demilitarizacijo. Predlog zakona se je obravnaval po skrajšanem postopku. LDS je najprej hotela, da se predlog vrne nazaj v osnutek in tem zahtevam še dodala, da želi ločitev obrambe in zaščite na dva zakona, da se ukine narodna zaščita, ki bi še naprej ohranjala koncept oboroženega ljudstva. Njihova dopolnila so se nanašala še na varstvo osebnih podatkov, pravico do opustitve dolžnosti, možnosti pritožbe na odločitev štaba za civilno zaščito in posebno zahtevo po ukinitvi 80. člena Zakona, ki je predlagal prisotnost vojaške varnostne službe in zmanjševal pristojnosti vojaški policiji. Janša je na to odgovarjal, da ločitev na dva zakona ni možna in izrazil tudi nestrinjanje z ostalimi zadevami. Zakona sta bila po dolgotrajnem usklajevanju in skupščinski proceduri na koncu sprejeta ločeno, konec marca in konec aprila 1991. O Zakonu o obrambi je v Zboru občin (ZO) 28 delegatov glasovalo za, 10 jih je bilo proti, 4 so se vzdržali glasovanja. V Družbenopolitičnem zboru (DPZ) so zakon prav tako sprejeli s 33 glasovi za, 18 proti (s temi je bilo potrebno dodatno usklajevanje, na koncu 30 za), v Zboru združenega dela (ZZD) pa je zakon podprlo 32 delegatov, proti jih glasovalo 12, 7 se jih je vzdržalo (Pesek 2007, 441-443). Podobno se je dogajalo tudi pri sprejemanju Zakon o vojaški dolžnosti, ki je poleg tega urejal tudi civilno službo. Glede določenega vojaškega roka, ki je tedaj bil v Sloveniji najkrajši od vseh držav v Evropi, mu je nasprotovalo veliko poslancev iz stranke LDS (še posebej Jožef Školč, Metka Mencin in Jurij Franco) (Janša 1992, 94). Še zadnji poskus s strani SZ da bi

⁶¹ Predlog je bil že jeseni 1990 predložen parlamentu, vendar so ga zaradi močnih nasprotovanj znotraj opozicije (LDS) po dolgih razpravah opustili, ker ga ZZD ni želel obravnavati po krajšem postopku. Kasneje je Janša pri predsedniku ZZD dosegel, da je osnutek zakona vrnil na glasovanje in takrat ga je parlament sprejel (Janša 1992, 93).

⁶² Obe strani sta pri sprejemanju obrambnega proračuna predlagali močno znižanje ali kar črtanje sredstev za lastno obrambo, za delež JLA pa ne. Pri tem so ves čas poudarjali in vladi očitali, da ljudi straši z nevarnostjo, ki naj ne bi obstajala. Po tem ko je obrambni proračun podprl predsednik vlade, Peterle, skoraj soglasno Demos, ki mu je Janša sicer moral še enkrat ponoviti možne posledice nezavarovanega osamosvajanja, so na skupni seji vseh zborov, 30. marca 1991, le sprejeli proračun z obrambno postavko (Janša 1992, 95).

preprečili oborožen spopad in rešili »problem« razdružitve z Jugoslavijo na miren način je bila izjava, sprejeta na 7. seji Predsedstva SZ s podpisom njenega tedanjega predsednika Pluta. S to izjavo so še zadnjič, 21. junija 1991, pozvali vojake in starešine JLA v republiki Sloveniji, da »po svojih močeh prispevate k preprečevanju možnih nasilnih poskusov preprečitve osamosvojitve Slovenije.« (Priloga D). Poudarili so, da morajo vsi, vojaška in civilna oblast, storiti vse za mirno rešitev »jugoslovanskega« problema in pri tem poudarili potrebo po varnem bivanju v Sloveniji (Priloga D).

Na koncu je torej padla odločitev, da bo Slovenija imela lastno vojsko. Ali je bila odločitev pravilna ali ne, je verjetno odvisno od tega, kdo odgovori na zastavljeno vprašanje. Moje mnenje je deljeno. Če se postavim v tedanjo situacijo (»vonju« po napadu JLA pred ali ob osamosvojitvi) se strinjam z odločitvijo, da smo vojsko potrebovali, saj je vprašanje kakšen bi bil izid oboroženega spopada, v kolikor takrat ne bi imeli svojih oboroženih sil in kje, v kakšni državi bi živeli danes. Mislim, da je bila TO in kasneje iz te nastala SV pravilna odločitev tedanjega predsedstva RS s Kučanom na čelu. Po drugi strani pa mislim, da bi v primeru, ko bi se odločitev o nadaljnji oboroženosti RS sprejemala v drugačnih okoliščinah, oziroma če bi svojo samostojnost Slovenija lahko izpeljala na miren način, brez posredovanja JLA in kjer potreba po SV ne bi bila tako očitna, bolj podprla mirovniški koncept države brez vojske. Tako bi se odločila zaradi več razlogov: državni proračun, ugodna geostrateška lega države, kompleksnost koncepta varnosti in nove razmere po hladni vojni ter povezanost držav v mednarodni skupnosti pri zagotavljanju varnosti v prihodnje, operativnost ter učinkovitost naših obrambnih sil in dejanska potreba po njih.

4. 4 SV v Ustavi RS

Po plebiscitu 23. decembra 1990 je imela Slovenija šest mesecev časa (pripravljalni rok za osamosvojitve), da je njena politična elita izoblikovala vse potrebne državne podsisteme za delovanje nove slovenske države, kar je v tako kratkem času uspela sicer doseči v omejenih razsežnostih. Vprašanje vojske in obrambe v Sloveniji je bilo eno izmed najbolj občutljivih vprašanj v procesu osamosvajanja. Poleg objektivnih razlogov (Ustava, število pripadnikov, materialna sredstva), je bil tu tudi velik vpliv JLA, ki je temu močno nasprotovala in bila pozorna na vsako dogajanja na tem področju. To je povzročilo razširjenost tega vprašanja izven ožjih političnih krogov na širše področje in tudi v javnost (Guštin 2011, 253). Za

kakršno koli delovanje bodočega obrambnega sistema pa so bila najprej potrebna ustrezna ustavna dopolnila in zakoni, ki so nekatere pristojnosti prenesli iz zvezne vlade na republiško (Janša 1992, 93).

Po volitvah aprila 1990 in po tem ko je zmagovita koalicija Demosa sestavila vlado, je ta spodbudila k snovanju nove Ustave, zaradi česar je SRS 24. junija 1990 imenovala strokovno komisijo za izdelavo njenega osnutka. Tega so avgusta izročili predsedniku Skupščine, obravnavala ga je tudi njena Komisija za ustavna vprašanja, oktobra je bil prenesen v javno razpravo. Že tu so si člani Ustavne komisije nasprotovali glede obrambe, zato sta obstajali dve popolnoma različni rešitvi: ali »Vojska Republike Slovenije varuje nedotakljivost in celovitost ozemlja na podlagi odločitve državnega zbora pa tudi ustavno ureditev RS« ali pa »Republika Slovenija nima vojske. Z ustavnim zakonom se določi postopen prehod k ukinitvi vojske« (Guštin 2011, 255), za čemer je stalo mirovno gibanje in različne skupine ljudi, ki so podpirali demilitarizacijo. Še dodatno zavlačevanje pa je povzročil vpliv javne razprave, kar je odpiralo še dodatne teme in dodajalo amandmaje. To »zavlačevanje« Demosu ni bilo všeč, saj je hotel čimprejšnjo suverenost na področju obrambe. Avgusta 1990 je Izvršni svet skupščini predložil dopolnitve Ustave, s katerimi bi uredili pristojnosti glede izvajanja vojaške obveznosti in imenovanja poveljnika TO RS (konec septembra RS sprejme dva amandmaja, s katerima poveča svojo avtonomnost pri vodenju TO). Tudi iz tega je moč izpeljati, da je bila osnova obrambnih sil torej TO, na čigar sestavo in deloma organiziranost, oboroženost in poveljniško verigo, torej na ureditev sistema splošne ljudske obrambe, je vplivalo mednarodno pravo.⁶³ Med pripravami na novo državno vojsko je bila izvedena reorganizacija TO tudi glede na posedovanje vojaških evidenc. Moštvo so začeli preusmerjati iz partizanskih brigad JLA in ostalih enot JLA v TO, ki ni imela dobre opreme in oborožitve, saj je bila »sekundarna« vojska za SFRJ, tako da je bila naloga državne vojske za posredovanje v primeru napada JLA med osamosvajanjem preveč pomanjkljiva⁶⁴ (Guštin 2011, 254-262).

⁶³ V mirnem času je vojsko vodil republiški štab TO kot najvišji in vodstveni štab. TO je bila upravno podrejena republiškemu sekretariatu za ljudsko obrambo in predsedstvu republike kot vrhovnemu poveljniku (Ul. RS, 35/1790 v Guštin 2011, 255).

⁶⁴ Največ je bilo lahko pehotnih enot, ki so bile zaradi zaplembe orožja s strani JLA maja 1990 še slabo oborožene. Tako da je povečanje oboroženosti in opreme bila ena izmed pomembnejših nalog obrambnega sektorja. Najti je bilo potrebno proizvajalce posameznih orožij in ga uvažati, kar je sicer bilo po jugoslovanskih zakonih nelegalno, v kolikor ni šel preko zvezne direkcije. Uvažali smo avtomatske puške SAR-80 iz Singapurja, protioklepna vozila Armbrust iz Nemčije, do aprila 1991 pa še 5000 pušk Kalašnikov (Guštin 2011, 257).

Naj tu omenim še 8. marec, ko je bil sprejet še en ustavni akt, zelo pomemben za tedanje slovenske »vojake«, saj je bilo z njim ustavljeno njihovo pošiljanje v jugoslovansko vojsko. Vse pozive, ki so jih dobili pred tem in so se nanašali na takratne odhode, so takoj preklicali in služenje v JLA za državljane RS od omenjenega datuma sprejema ustavnega akta ni bilo več potrebno. Sicer so lahko odšli prostovoljno služiti, kar je JLA tudi pričakovala, vendar je po podatkih Janeza Janše, tja odšel samo en Slovenec (Janša 1992, 94).

Dokončen dogovor o principu oboroženega odpora v primeru agresije JLA so sklenili 13. maja 1991 na sestanku razširjenega predsedstva republike.⁶⁵ Od tedaj naprej je šlo za obrambne priprave, ki so predvidevale zelo verjetno uporabo oboroženih sil v roku enega meseca do dneva osamosvojitve. Z Ustavo, ki je bila sprejeta po koncu treh mesecev (moratorij) zamrznitve procesov osamosvajanja in po tem, ko je bila RS mednarodno priznana, je vojska postala sestavni element države z odvzetimi pristojnostmi glede obrambe notranjega družbenega reda, kar je bilo sicer zanjo predvideno v osnutku in predlogu Ustave (Guštin 2011, 254-262).

Po osamosvojitvi so obrambne sile RS sestavljale enote štabov in zavodov z mirnodobnim sestavom (to so bili pripadniki stalne sestave TO) in vojaki na služenju vojaškega roka ter vojna sestava, katera je bila dopolnjena z obvezniki iz rezerve in z materialnimi sredstvi po popisu. Povečeval se je poklicni del vojske, cilj pa je bil imeti oborožene sile, ki bi bile glede organizacijske strukture, sestave, opremljenosti in usposobljenosti podobne zahodnim.⁶⁶ Leto 1993 je pomemben mejnik v razvoju SV, saj je bila sprejeta Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti RS, v kateri so SV opredelili kot obrambne sile Slovenije, ki služijo za odvrčanje morebitnih napadov na ozemlje RS, pripravam in izvajanju vojaške obrambe ob zunanji agresiji itd. Po letu 1994, ko se je Evropska skupnost vključila v program zveze Nato Partnerstvo za mir in plega tega postala še pridružena partnerica severno atlantske skupščine, pa so zaradi spreminjajočih varnostnih razmer naše obrambne sile potrebovale vse več modernizacije in razvijanja, kar je potrebno še danes⁶⁷ (Grizold 2005, 119-123).

⁶⁵ Imeli so dva sestanka. Na prvem so se sestali z vodilnim kadrov TO in milice, z namenom operacionalizirati dokument z naslovom Možne variante za razdružitev z obrambnega vidika, katerega je pripravil Janša. Po dveh dneh so samo še uradno potrdili sklepe na 37. seji (Guštin 2011, 261).

⁶⁶ Od leta 1991 do 1993 je razvoj SV temeljil na zakonski podlagi z let 1990 in 1991. Potekal je v smeri vzpostavitve poklicnega dela vojske in začetka izvajanja vojaške dolžnosti v celoti. Tako je tedaj vojna sestava štela okoli 87.000 pripadnikov, zaposlili pa so še okoli 3000 oseb (Grizold 2005, 97).

⁶⁷ Decembra 1994 je predsednik vlade Drnovšek zaradi afere Depala vas zamenjal dotedanjega obrambnega ministra Janšo s Kacinom (dotedanji minister za informiranje), v veljavo je vstopil zakon o ustanovitvi SV, dobili smo generalštab, 1995 – dopolnila zakona o obrambi, 1998 – pričetek reorganizacije, 1999 – prvi akcijski

Danes v Ustavi RS položaj SV določa 124. člen, po katerem vrsto, obseg in organizacijo obrambe nedotakljivosti državnega ozemlja ureja Zakon o obrambi. Tega sprejme dvotretjinska večina prisotnih poslancev v DZ, ki tudi nadzoruje izvajanje obrambe. Dodano je še, da pri zagotavljanju varnosti država izhaja iz mirovne politike ter kulture miru in nenasilja (Ustava Republike Slovenije 1991). Za njihove priprave in izvajanje skrbi vlada, njen vrhovni poveljnik je predsednik države, ki kot tak deluje v skladu z ustavo in zakoni. SV je v celoti pod civilnim nadzorom⁶⁸ in je glavni del obrambnega sistema države, poleg civilne obrambe. Strukturo SV sestavljajo: generalštab SV (GŠSV), ki je najvišje strateško poveljstvo SV ter njemu podrejena poveljstvo sil SV (PSSV), ki enotam SV poveljuje na operativni ravni in poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU) (Grizold 2005, 117-118).

5 OKOLIŠČINE PRED PETICIJO O UKINITVI SLOVENSKE VOJSKE

Pri predstavitvi okoliščin oz. dogajanja in stanja na različnih področjih – političnem, kulturnem, gospodarskem in socialnem v zadnjih nekaj letih, ki so vplivali na nastanek Peticije o ukinitvi SV, ne moremo mimo svetovne gospodarske krize in njenih posrednih posledic tudi na obrambno področje. Prav tako ne moremo mimo očitnega padca legitimnosti vojaške obrambe in skeptičnosti do obstoja SV z nalogami, kot jih ima danes nasploh, pri čemer pa ne moremo spregledati afer na obrambnem področju, predvsem zadeve Patria, ki je prav zagotovo imela vpliv na padec legitimnosti SV. Vse skupaj se je dogajalo v času menjave politične oblasti, ko se je tja vrnila levo-sredinska koalicija.

načrt za članstvo RS v Nato, s čimer se je njen razvoj usmeril predvsem v zagotavljanje zmogljivosti za večnacionalno usposabljanje, vaje in operacije v okviru zavezniških sil, vključno z operacijami za podporo miru, 2001 – sprejeta Resolucija o strategiji nacionalne varnosti, ki določa preoblikovanje SV in njeno modernizacijo, 2002 – novela Zakona o obrambi, ki postavi novo strukturo sil in spremeni ter racionalizira sistem poveljevanja (Kranjc 2005; Grizold 2005).

⁶⁸ Vse odločitve o vojaški obrambi sprejme parlament, minister za obrambo je civilist, ki je neposredno odgovoren parlamentu in vladi, njene aktivnosti so tako pogojene in omejene z izvršilno vlogo (Grizold 2005, 117).

5. 1 Gospodarska kriza

15. septembra 2008 se je zgodil »črni ponedeljek«, ki je pahnil svet v globalno svetovno krizo⁶⁹, čeprav prehodno začetki krize segajo že v leto 2007 zaradi ogromnega zadolževanja ZDA, povezanega z nenormalno rastjo cen nepremičnin, ki je bila posledica naraščajočega povpraševanja po nepremičninah, zaradi obilo poceni denarja in kreditov, katere so banke plasirale v hipotekarne kredite in iz njih v nastajanje novih finančnih instrumentov.⁷⁰ Ko so cene nepremičnin padle in so hipotekarne kredite nehale odplačevati, je to povzročilo padec iz njih izpeljanih drugih finančnih instrumentov, kar je povečalo nezaupanje med bankami (Koren 2009). Bankrotirala je ena največjih ameriških bank Lehman Brothers⁷¹, kar velja za začetek oz. povod krize, ki je v številnih državah povzročila recesijo (24ur.com 2010b in 2011). Omenjena firma je razglasila plačilno nesposobnost in s tem zamajala zaupanje v finančno industrijo. Kreditiranje se je praktično ustavilo, borzni indeksi so zgrmeli navzdol, posledice so se širile še v druge predela sveta. Vse več finančnih družb je bilo v težavah, ameriška vlada pa je še v istem tednu napovedala 700 milijard dolarjev vreden paket ukrepov za pomoč finančni panogi. Da bi spodbudili financiranje, so centralne banke začele zniževati obrestne mere, države pa pripravljati ukrepe za pomoč celotnemu gospodarstvu in ohranitev delovnih mest⁷² (Štiblar 2008, 3-4). Da je kriza »zadela« tudi Slovenijo, opisuje tudi dr. Štiblar, ki poleg vplivov in vzrokov na krizo v RS v članku Globalna kriza in Slovenija predlaga še rešitve oziroma ukrepe za njeno omilitev ali rešitev (Štiblar 2008, 3-5).

⁶⁹ Kriza je bila finančna in gospodarska. Izraz za finančno je izjemno širok, loči se glede na to, kateri aspekt učinkovanja krize je najmočnejši. Trije osnovni tipi kriz na podlagi omenjenega kriterija so valutna, bančna in dolžniška kriza. (Koren 2009, 1) Pri gospodarski krizi pa gre za močan upad potrošniških nakupov, zmanjšanje povpraševanja po delu, po surovinah, katerih cene hitro upadejo, upad poslovnih dobičkov in obrestnih mer, ko se zmanjša povpraševanje po kreditih. Razlogi za nastanek so lahko eksterni – ni del ekonomskega sistema ali interni – znotraj ekonomskega sistema (Samuel&Nordhaus v Koren 2009, 3-4).

⁷⁰ Ko posojilodajalec in posojilojemalec skleneta hipotekarni kredit, je med njima poleg banke (posredne finance) še drugih 7 skupin finančnikov, ki bi naj prispevali k razpršitvi tveganja, vendar tega s svojimi obveznicami, zadolžnicami in zavarovanji ne storijo. Ti samo zakrijejo osnovni posel in tveganje, ne dodajo pa kaj k rasti dodane vrednosti. Temu pravimo, da so ustvarjeni novi finančni instrumenti ali lastninjenje. Banke in druge institucije te instrumente kupujejo in jih prodajajo naprej pod drugimi krediti. Balon se napihuje in centralna banka enostavno ne more imeti več pod nadzorom rasti »balona« ali z drugimi besedami, postanejo nemočne pri izvajanju njihove osnovne funkcije, monetarne politike (Štiblar 2008).

⁷¹ Ameriška banka Lehman Brothers Holdings je bila svetovna finančna investicijska družba in četrta največja investicijska banka v ZDA (The New York times 2011).

⁷² Dr. Franjo Štiblar, redni profesor na Pravni fakulteti v Ljubljani, za odpravo vzrokov krize poda za rešitev potrebo po stabilizaciji (ustavitvi padca) cen nepremičnin, oblikovati je potrebno cene novih finančnih instrumentov in obnoviti gospodarsko rast v ZDA in v svetu nasploh. (Štiblar 2008) V Ameriki se je stopnja nezaposlenosti med moškimi od aprila 2008 do junija 2009 že zaradi zloma v treh sektorjih (gradbeništvo, proizvodnja in finančni sektor) povečala za 7,7%, med mladimi ženskami pa za 5,9% (Verick v Verč 2010, 6).

EU je kot odgovor na krizo sprejela evropski načrt za oživitev gospodarstva in odziva na finančno krizo s ciljem obnovitve zaupanja na finančnih trgih in omejitve posledic finančne krize v gospodarstvu vreden 200 milijard €. ⁷³ Svojim članicam je naložila pripravo nacionalnih načrtov za odziv na finančno krizo in oživitev gospodarstva. S tem so se hoteli izogniti recesiji, ki se je že nevarno širila po mednarodnem prostoru in ohraniti gospodarsko dejavnost in zaposlenost. Načrt je bil sicer usklajen z načrti drugih svetovnih gospodarskih velesil, ki so imele podobne pobude in cilje. Ukrepi, ki jih je zajemal, so bili usmerjeni k povečevanju kupne moči prebivalstva, spodbuditi rasti zaposlovanja, kateri so predstavljali 1,5% bruto družbenega proizvoda (BDP) EU. Kriza je možno prizadela tudi Slovenijo, ki je imela v prvih dveh četrtletjih leta 2009 padec BDP-ja 9%, kar je bilo približno enkrat več kot v EU in kar je Slovenijo, v primerjavi z drugimi državami, uvrstilo samo pred tri baltske države. To je pokazatelj, da je bil vpliv gospodarske krize očiten tudi v RS (Urad vlade RS za komuniciranje 2011).

Posledice je torej kriza pustila tudi v Sloveniji. Vplivala je na poslovanje večine večjih slovenskih družb in povzročila ogromno povečanje brezposelnosti ⁷⁴ v različnih regijah po celotni državi in manjšo proizvodnjo. Prizadela je podjetja v tradicionalnih panogah na eni strani in inovativna podjetja na drugi (npr. Elan, Revoz, Adria Mobil, številna gradbena podjetja), kljub temu pa je med državami znotraj EU spadala med prve štiri države z najnižjo stopnjo brezposelnosti vsaj do sredine leta 2009. Je pa dejstvo, da je RS v primerjavi z drugimi državami potrebovala drugačen pristop, ker je bila v drugačnem položaju. Slovenskemu gospodarstvu so lahko pomagale predvsem »uspešne fiskalne spodbude gospodarskih velesil, vendar z zamikom in samo, če bi naša izvozna podjetja preživela krizo dovolj konkurenčna« (Mramor 2009). Prvi znaki krize so bili v Sloveniji vidni že leta 2007 tako v finančnem kot tudi v realnem sektorju. Banke v Sloveniji, ki niso imele direktne povezave z ameriškimi finančnimi trgi, je prizadelo povečano tveganje, pomanjkanje

⁷³ Slovenija je vstopila v EU 1. maja leta 2004 skupaj s Češko, Ciprom, Estonijo, Madžarsko, Latvijo, Litvo, Malto, Poljsko in Slovaško, ko je bila tudi zadnja širitev EU. O vstopu smo odločali na referendumu 23. marca 2003 skupaj z odločanjem o vstopu RS v zvezo Nato. Rezultat je bil takšen, da je prepričljiva večina bila ZA vstop v obe evroatlantski povezavi, udeležba je bila 60,4 %. Januarja leta 2007 smo brez večjih težav prevzeli njeno valuto, Svet EU za pravosodje in notranje zadeve pa je decembra 2006 potrdil širitev schengenskega območja na devet držav pristopnic, s čimer je RS (in drugih 23 članic) izgubila nadzor nad notranjimi mejami, znotraj EU območja (Urad vlade RS za komuniciranje 2011).

⁷⁴ V RS se je v zasebnem sektorju zaposlenost začela zmanjševati novembra 2008 in se do marca 2010 zmanjšala za 8 %. Najnižja registrirana brezposelnost, ki je bila septembra 2008 (59.303 ljudi), se je do konca leta 2009 približala številki 100 tisoč, ta podatek pa velja tudi za prve mesece v letu 2010. V javnem sektorju je bila zgodba drugačna, saj je v letu 2009 prišlo do pospešitve rasti plač zaradi odprave » plačnih nesorazmerij«, zaposlenost pa se je še naprej povečevala (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj 2010).

likvidnosti in prevladujoče nezaupanje na mednarodnem denarnem trgu. Padec v krizo so sprva zavračali, potem pa je ni bilo več možno – posamezniki, podjetja, dokapitalizacije npr. Zavarovalnice Triglav in Nove kreditne banke Maribor, padec cen nepremičnin leta 2009. Rast BDP je bila leta 2008 skoraj prepolovljena glede na prejšnja leta (3,5%), na kar sta najbolj vplivala upočasnjen izvoz in investicije. Leta 2009 se je padec povpraševanja po izvozu in investicijah še poglobil, zaostriale so se razmere na trgu dela, zmanjšala se je tudi zasebna potrošnja. Znižanje BDP je bilo po večletni gospodarski rasti 7,8%, k čemur je največ prispeval manjši obseg zalog (Poročilo o razvoju 2005-2009 v Verč 2010, 11-14).

V povezavi z obrambnim sektorjem in vplivi gospodarske krize na SV, je obrambna ministrica dr. Ljubica Jelušič na novinarski konferenci o delu Ministrstva za obrambo od leta 2008 do sredine februarja leta 2012, 2. novembra 2011 povedala, da je na njihovo ministrstvo gospodarska kriza vplivala kot na večino drugih ministrstev in sicer z zmanjšanim načrtom delovanja ministrstva in s krčenjem finančnih sredstev namenjenih zanj. V zvezi s SV in njenimi pripadniki je povedala, da je pripravljenost pripadnikov SV kljub slabim ekonomskim razmeram vseeno na isti ravni, kot je bila pred krizo. Ponekod pa je kljub manjšim sredstvom, ki so jih imeli na voljo in kljub dejstvu, da je bilo opremljanje SV dobesedno ustavljeno, pripravljenost celo na višji ravni. Pri naštevanju dosežkov ministrstva glede objektov, opremljanja oziroma infrastrukturnih objektov, ki prav tako potrebujejo finančna sredstva, je poudarila, da so samo dokončali, kar je bilo začeto že v prejšnjih mandatih, niso pa sprejeli in začeli nobenega novega projekta.⁷⁵ To dejstvo je ponovno povezala s situacijo krčenja proračuna na račun obrambnega sektorja in hkrati opozorila, da država tega v prihodnjih letih ne bo mogla nadomestiti, saj je povečevanje obrambnega proračuna izjemno težko. Končala je s podanim podatkom, po katerem bi naj RS po tem mandatu, torej konec leta 2011, s takšnim krčenjem proračuna še vnaprej, odstotno gledano bila tam, kjer je bila leta 2001 (Jelušič 2011). Glede vpliva gospodarske krize na zmanjšanje obrambnih izdatkov mi je ministrica v intervjuju poudarila, da se je to v Sloveniji dogajalo, kot se je tudi v večini drugih držav v takšnih razmerah z razliko, da je bilo v naši državi to dogajanje precej »stihijsko in brez jasnega cilja ali programa« (Jelušič 2012). Tako so morali na MO iskati najbolj

⁷⁵ Med uspešno končane projekte nabave je uvrstila: projekt nabave in uvedbe uporabe enega od dveh tridimenzionalnih radarjev v operativno uporabo (radar Ground Master), nabava lahkih izvidniških vozil za potrebe bataljona za jedrsko, radiološko, kemično in biološko obrambo (vozila Cobre 4x4), nabavili so 30 srednjih, oklepnih vozil v okviru projekta 8x8, dogovor za nabavo raketnih sistemov kratkega dosega, dokončana gradnja in pripeljana večnamenska vojaška ladja Triglav, s čimer smo dobili celo nekaj denarja v državni proračun, obnova kadetnic v Mariboru, zgraditev telovadnic v Vipavi in Kranju, obnovili so 136 stanovanj za delavce MORS-a, nabavili 4x4 vozila Hawaii (za potrebe pripadnikov v Afganistanu) in dokončali obnovo gasilskega podcentra v Sežani (Jelušič 2011).

optimalne oblike krčenja dejavnosti, brez da bi pri tem prizadeli odzivnost sistema (Jelušič 2012). Leta 2009 je MORS z dvema rebalansoma proračuna začel postopoma izgubljati sredstva, saj bi po prvotnem načrtu za leto 2009 moral dobiti 630,9 milijona evrov, s prvim rebalansom so se ta sredstva zmanjšala na 589,3 milijonov, z drugim rebalansom pa na 552 milijonov evrov, torej so dobili 109 milijonov manj, kot je bilo sprva dogovorjeno (Delo.si 2009). Za ministrstvo za obrambo je bilo prvotno izgubljenih 41,6 milijona €. Od tega jih je bilo okoli 20 namenjenih pokrivanju stroškov občin za oskrbovanje otrok v vrtcih, 5,3 milijoni so šli ministrstvu za zunanje zadeve (MZZ), 1,6 milijona ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ), ostalo pa so preusmerili na ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, zaradi česar je bil obrambni proračun okrnjen za 3,3 milijona evrov, ki pa so bila sicer samo prerazporejena v leto 2011. Glede odstotkov BDP v preteklih letih v Sloveniji ni bilo doseženega cilja 2%, ki bi jih naj namenjali za obrambo. Leta 2007 je RS za to namenila 1,47 odstotka, v letu 2008 1,51 odstotka, v letu 2009 pa so načrtovali, da bi naj bil ta odstotek 1,55 (RTVSLO.si 2009). Po bazi podatkov Stockholmskega mednarodnega mirovnega raziskovalnega Inštituta SIPRI je bilo za obrambo leta 2007 namenjenih 506 milijonov €, leta 2008 566 milijonov, leta 2009 571 (kar je različen podatek od podatka ministrice za obrambo za leto 2009) in leta 2010 že 578 milijonov €. Procentualno gledano je bilo po podatkih omenjene baze za obrambo leta 2007 namenjenega 1,5% BDP, enako tudi za leto 2008, v letu 2009 pa 1,6 % (za leto 2010 ni podatka)⁷⁶. Pri celotnem pregledu ni bilo nobeno leto doseženega cilja 2% BDP, ki tako do nadaljnega, še vedno ostaja nerealiziran (SIPRI 2012).

5.2 Vrnitev levo-sredinske koalicije na oblast

Po volitvah jeseni (21. septembra 2008) je na oblast prišla levo-sredinska koalicija, sestavljena iz SD, stranke Zares – nova politika, Demokratične stranke upokojencev Slovenije (DeSUS) in LDS. Te stranke so dosegle koalicijski sporazum⁷⁷, katerega so sklenile na začetku mandata. V poglavju Slovenija kot mednarodni subjekt so obravnavali področje varnostne in obrambne politike ali področje delovanja MORS-a, ki je najbolj relevantno za

⁷⁶ Po podatkih v peticiji je bilo v letu 2009 sredstev za področje obrambe 552 milijonov evrov, okrog 1,55 odstotkov letnega BDP, kar je za tri desetine odstotne točke več kot v obdobju vstopanja v Nato (Mladina 2010).

⁷⁷ Koalicijski sporazum so sklenili 6. novembra 2008 s podnaslovom »Uveljavitev odgovornosti za spremembe«, kjer so si začrtali cilje za delo v svojem mandatu (Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije za mandat 2008-2012 2008).

mojo temo, poleg tega pa so se dotaknili tudi drugih potrebnih področij⁷⁸ (Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije za mandat 2008-2012 2008). Od leta 2008, ki je najbolj relevantno za opis okoliščin pri nastajanju peticije, je menjava na oblasti tudi v SV prinesla nekaj sprememb. Ministra za obrambo, Karla Erjavca iz koalicijske stranke DeSUS, je nadomestila nova ministrica, dr. Ljubica Jelušič, iz stranke SD.⁷⁹

Njihovo izhodišče je bila celovita analiza tako vojaških kot nevojaških virov ogrožanja, še posebej pa so poudarili vplive podnebnih sprememb na področje varnosti in obrambe ter optimalnost pri upoštevanju ekoloških standardov, katere je mogoče uveljaviti tudi na področju varnosti in obrambe. Začrtali so si izdelati novo oceno ogroženosti RS, ki bo vodila v izboljšanje obrambnega planiranja, oblikovati nove konceptualne rešitve in normativne podlage za preoblikovanje nacionalno-varnostnega sistema - posodobitev Resolucije o strategiji nacionalne varnosti, Resolucije o splošnem dolgoročnem programu opremljanja in razvoja SV, obrambne strategije ter prenova Zakona o obrambi, dopolnitev in posodobitev Zakon o službi v SV ter iz njega izhajajočih podzakonskih aktov... Opredelili in sistemsko vzpostavili bi naj nacionalni sistem kriznega upravljanja in vodenja, kjer bodo uporabljene vse razpoložljive državne zmogljivosti, sile in viri. Kar se tiče financiranja, bi po tem sporazumu oblikovali normativne akte tako, da izdatki za obrambo ne bi presegali 1,5% BDP ter preučili možnosti zmanjševanja obsega in strukture obrambnega sistema. Pri tem bi naj poskušali vzpostaviti sistem transparentne in racionalne porabe računskih sredstev namenjenih za uporabo vzdrževanja in opremljanja celotnega obrambnega sektorja (Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije za mandat 2008-2012 2008).

Po tem sporazumu naj bi nadaljevali s procesi integracije upravnega in vojaškega dela MORS-a in pri tem zopet poudarili racionalnost, zaradi katere bi naj izdelali pregledno in pravičnejšo karierno pot tako zaposlenih na MORS-u kot tudi pripadnikov in pripadnic SV. Glede slednjih je pomemben tudi naslednji postavljeni cilj, nadaljevati s profesionalizacijo SV

⁷⁸ Tedaj je bila zelo pomembna gospodarska kriza, v zvezi s katero so poudarili, da bodo za Slovenijo nadaljevali pot do cilja in sicer priti med najbolj razvite in solidarne države sveta ter preprečiti in hkrati odpravljati vzroke razslojevanja v družbi. Na evropski in globalni ravni je bil cilj podpora skupnega delovanja za preprečitev vzrokov in odpravo posledic finančne krize ter oblikovanje sistema mednarodnih financ, ki se bo obdržal (Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije za mandat 2008-2012 2008).

⁷⁹ Dr. Ljubica Jelušič je dobra poznavalka vojaškega sektorja. Doktorirala je iz obramboslovja, je redna profesorica več predmetov na Fakulteti za družbene vede na katedri za obramboslovje, je avtorica ali soavtorica ter urednica več del, ki se navezujejo na vojaštvo, ali pa so na takšen ali drugačen način povezane z njim, kar samo utemeljuje dejstvo, da to delovno področje res dobro pozna.

in profesionalizacijo tistih, ki podpirajo njeno delovanje ter hkrati povečati skrb zanje in za njihove družinske člane v smislu razvoja programa celostnih skrbi. Preoblikovanje SV bi naj uskladili s procesi integracije v zaveznitva ter izvedli transformacije tako, da bomo lahko sodelovali v Natovih odzivnih silah, evropskih bojnih skupinah ter v EU in Natovi poveljniški strukturi. Eden izmed postavljenih ciljev, katerega pa so tudi dosegli, je povečana vloga DZ RS pri odločanju oziroma pošiljanju pripadnikov SV in drugih državnih organov RS v mednarodne operacije in misije (MOM) (Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije za mandat 2008-2012 2008).

Koalicija si je na tem področju postavila tudi cilje v povezavi s civilno-vojaškimi odnosi ter solidarnostjo ob nesrečah doma in v tujini. Tu se zavežejo, da bodo raziskovalno-razvojne programe izvajali v sodelovanju z Javno agencijo za raziskovalno dejavnost RS za izvajalce raziskovalnih projektov in s Tehnološko agencijo RS za izvajalce tehnoloških projektov. Vzpostavili in nadgradili naj bi sistem vojaškega šolanja, krepili parlamentarni in druge oblike civilnega nadzora nad vojsko, analizirali stanje nepremičnin MORS ter se dogovorili, kako le te preoblikovati, določili, kako bo z obveščevalno-varnostnimi aktivnostmi, kaj se bo dogajalo s sistemom integriranega kriznega upravljanja in vodenja in kaj s sistemom varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami⁸⁰ (Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije za mandat 2008-2012 2008).

Našteto so si v levo-sredinski koaliciji načrtali doseči. Vendar predstavljena koalicijska pogodba je eno, realnost kriznega časa pa drugo. V obdobju, ko so bili na oblasti, je bilo veliko izzivov in težav ter ovir pri uresničevanju omenjene pogodbe.

⁸⁰ Ta bi naj temeljil na novih ocenah ogroženosti in na načrtih za zaščito in reševanje vseh lokalnih skupnosti in države. Po tem sporazumu, bi naj poudarjali, bo prostovoljno delo lokalnih gasilcev v gasilskih društvih in v gorskih reševalnih službah, saj je tega čedalje več in se pri tem zavzemali za te prostovoljce in za izboljšanje njihovega položaja. Kar se tiče poklicnih enot zaščite, reševanja in gasilcev, bi te bile po državi enakomerno porazdeljene, da pa bodo naloge izvajali čim bolj učinkovito, bi naj koalicijski partnerji nadgradili obstoječi sistem izobraževanja in usposabljanja z novimi izobraževalnimi centri. Pri delovanju bi naj bili pozorni na izmenjavo informacij v okviru EU in ZN (Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije za mandat 2008-2012 2008).

5. 3 Aktualno delovanje in sodelovanje Slovenske vojske v mednarodnih operacijah in misijah

S članstvom v zvezi Nato in EU je Slovenija poleg ugodnosti dobila tudi obveznosti, ki jih mora izpolnjevati. Poleg članstva v teh dveh mednarodnih organizacijah smo tudi člani največje med njimi, Združenih narodov (ZN) in Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE). Vse našteje organizacije so prisotne v mednarodnem prostoru, večina pa se jih s svojim delovanjem dotika vseh delov sveta. Interesi glede ohranjanja varnosti in stabilnosti tako širšega kot tudi ožjega mednarodnega okolja, so jim skupni in mi, kot njihovi člani si prizadevamo, da bi v okviru svojih zmogljivosti čim bolj aktivno prispevali k varnosti in stabilnosti posameznih regij ali posamezne države.

Kako je s sodelovanjem SV na mednarodnih operacijah in misijah (MOM), je določeno z Zakonom o obrambi, Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti, ki je najvišji strateški razvojno-usmerjevalni dokument (nazadnje sprejeta 2010), Resolucijo o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2025, Obrambno strategijo SV, Srednjeročnim obrambnim programom in Vojaško doktrino. Mag. Alojz Šteiner, Načelnik Generalštaba Slovenske vojske, je v reviji Slovenska vojska ob 12. obletnici sodelovanja SV v MOM napisal temu posvečen članek z veliko statističnimi podatki in številkami. Po njegovih stališčih bi bila SV, če ne bi sodelovala v MOM, še vedno v postopku tranzicije, iz katerega bi samo nemo opazovala dogajanje v mednarodnem prostoru. V članku poudarja, da RS skozi čas povečuje prispevek pripadnikov v MOM, ki tam pridobivajo potrebne izkušnje v večnacionalnem delovanju, spoznavajo druge večnacionalne sestave in večkulturnost ter preverjajo sodobne zahteve za premeščanje sil, ko delujejo v ekstremnih pogojih. Do leta 2009 so bile naše sile največ prisotne na štirih operativnih območjih s težiščem na Zahodnem Balkanu, kar je bila tudi naša prioriteta (od leta 1997 do 2009 je RS sodelovala na treh celinah in v 15 državah). Pri tem je še dodal, da smo po članstvu v EU in Nato svoje prispevke v primerjavi s predhodnimi leti, še povečali (leta 2007 smo v primerjavi z letom 1997 imeli sedemnajstkrat več pripadnikov)⁸¹ (Šteiner 2009, 15-20).

⁸¹ V MOM je do leta 2009 RS imela tri vrste prispevkov: preproste, kompleksne in specialistične. Naloge pri preprostih so patroljiranje, nadzor gibanja na varovanih območjih ali logistične podporne naloge. Specialistični prispevki nimajo klasične narave vojaških enot, ampak se dopolnjujejo z drugimi enotami (medicinski strokovnjaki, vojaškimi policisti, kadri iz izvidniških enot...) in imajo naloge vzpostavljanja, preoblikovanja ali usposabljanja vojska v državi gostiteljici. Obvladati morajo zavezniške štabne postopke in standarde (Šteiner 2009, 19-20).

Tri leta po nastopu službe je ministrica za obrambo na novinarski konferenci predstavila, kaj je bilo v času njenega mandata storjenega v celotnem obrambnem podsystemu, tako v domačem okolju kot tudi v tujini. Glede delovanja in razvoja SV znotraj države, je povedala, da se je nadaljevala profesionalizacija SV, tako da se je raven izobraženosti in usposobljenosti bodisi posameznikov bodisi enot SV dvignila na bistveno višjo raven. Kot posledica strateškega pregleda obrambnega resorja in na drugi strani zmanjševanja in omejevanja obsega SV (posledica finančne krize in varčevalnih ukrepov vlade RS) je bila izvedena organizacijska in kadrovska konsolidacija. Iz predhodno predvidenega števila pripadnikov SV 14.000 je bil njen obseg zmanjšan na 10.000 pripadnikov. Od tega števila bi naj bilo 8000 pripadnikov stalne sestave in 2000 pripadnikov pogodbene rezerve. Ta cilj danes še ni dosežen, saj bomo po besedah Jelušičeve konec leta 2011 na ravni 7600 pripadnikov stalne sestave in 1500 pripadnikov pogodbene rezerve. Posebej je poudarila možnosti prostovoljnega služenja vojaškega roka (do konca leta 2011 je bilo na prostovoljno služenje napotenih že 250 mladih ljudi) in to ocenila za plus z vidika legitimnosti SV in odzivov javnosti, ki so sicer zadnja leta vse bolj negativni. Na lepšo podobo SV v očeh javnosti pa zagotovo vpliva tudi njeno sodelovanje oziroma pomoč pri reševanju v primeru humanitarnih in drugih naravnih nesreč. Podpora systemu zaščite in reševanja s strani SV je bila glede na prejšnja leta opazno večja, kar je ugledu SV koristilo in ga malo izboljšalo glede na zadnje stanje. S sistemom zaščite in reševanja je SV uspešno sodelovala na ravni skupnega usposabljanja in na ravni njene operativne podpore, tako da je sistem zaščite in reševanja v mirni dobi in v primeru naravnih in drugih nesreč vedno podprt s strani SV – npr. kadar civilno prebivalstvo potrebuje pomoč iz humanitarnih razlogov, se izrabi zmogljivosti SV (konkretno v primeru poplav leta 2010, ko so prečiščevali vodo v Loški dolini). Sodelujejo tudi na področju gorskega reševanja, kjer pa se dogaja vedno več nesreč (Jelušič 2011).

Slovenija je bila kot članica zgoraj omenjenih mednarodnih organizacij primorana in tudi je, aktivno prispevala k mednarodnemu miru in stabilnosti. To sodelovanje v mednarodnih operacijah in misijah, je bilo z vidika države obravnavano kar se da celostno. Kar pomeni, da v teh operacijah ni sodelovala oziroma ne sodeluje samo SV, ampak tudi policisti⁸² in civilni

⁸² RS je svojega prvega policista na misijo poslala leta 1997 v Albanijo na misijo MAPE (*Multinational Advisory Police Element*). Od tedaj se je znotraj policije razvil nek sistem izbora, pripravljanja, spremljanja in reintegracije policistov za sodelovanje v misijah. Danes sodelujejo v naslednjih misijah: EUPM od leta 2002 (*European Union Police Mission*) v BiH, OVSE Srbija (OSCE Mission to Serbia) od leta 2006, misija EULEX na Kosovu (The European Union Rule of Law Mission in Kosovo) od 2008 in EUMM misija v Gruziji (European Union Monitoring Mission in Georgia), ki je opazovalna misija in traja od leta 2009. Pred

strokovnjaki (na Kosovu)⁸³, poleg tega ta vidik vključuje še sodelovanje na področju donacij in organizacijo nevojaškega izobraževanja (CIMIC). Slovenija je nadaljevala z multilateralnimi in bilateralnimi aktivnostmi v podporo miru in varnosti predvsem z razvojno in humanitarno pomočjo, diplomatskimi prizadevanji in s pomočjo pri reformnih procesih in krepitvi institucij. Porast te civilno-policijske komponente je viden prav v tem zadnjem obdobju (Jelušič 2011). V prihodnje je cilj SV doseči kakovosten premik in pridobljene izkušnje iz MOM primerno uporabiti predvsem za celovitejši pristop in še večjo usklajenost in učinkovitost. Cilji, poslanstvo, način njihovega uresničevanja, procesi načrtovanja, priprave in organiziranja nacionalnih kontingentov se spreminjajo, tako da se je temu dejstvu potrebno prilagoditi in ga upoštevati.

Naj tu omenim še misijo SV v Afganistanu, ki je imela velik vpliv na padec legitimnosti Slovenske vojske in po mojem mnenju, velik vpliv tudi na »ponovno rojstvo« ideje o nepotrebi obstanka SV vsaj v tej obliki, kot jo ima danes. Afganistan kot območje, kjer je sodelovala tudi RS s svojimi pripadniki, med javnostjo nikoli ni bil ravno priljubljen. Ker velja za nevarno področje, kjer je število padlih vojakov večje kot na kakšnem drugem področju, sodelovanje SV tam med prebivalstvom ni deležno podpore oziroma je ta manjša, kot podpora za sodelovanje v kakšni drugi misiji. Pripadniki SV v Afganistanu sodelujejo v operaciji ISAF pod okriljem ZN.⁸⁴ Naloga teh sil je pomoč afganistanski vladi pri oblikovanju varnega in stabilnega okolja. Z afganistanskimi silami naše sodelujejo po celotni državi in zagotavljajo varnost in stabilnost ter z mentorstvom urjenja in opremljanja neposredno podpirajo razvoj njihovih sil (Slovenska vojska 2011). Leta 2010 je Slovenija v celoti preoblikovala svoj prispevek in se usmerila v urjenje in mentorstvo afganistanski vojski. Ta odločitev je pomenila, da so pripadniki SV prenehali varovati letališče in bazo v Heratu in (skupaj s partnerji iz ameriške nacionalne garde iz Kolorada) prevzeli vodenje Operativne skupine za mentorstvo in povezavo (OMLT), ki usposablja pehotni bataljon za bojno podporo, Afganistan National Army (ANA) v pokrajini Farah na območju Regionalnega

našteti operacijami so bili udeleženi že v 11 drugih (MAPE, OVSE in CIVPOL, UNMIK-a...) (Ministrstvo za notranje zadeve RS 2011).

⁸³ Civilni funkcionalni strokovnjaki na Kosovu dajejo podporo in pomagajo pri vzpostavitvi nacionalno varnostnega sistema Kosova. Vključeni so v graditev njihove obrambne infrastrukture, zlasti ministrstva za obrambo oziroma prostorov za kosovske varnostne sile na Kosovu (Jelušič 2011).

⁸⁴ Operacija ISAF je del celovitega pristopa mednarodne skupnosti k razmeram v Afganistanu in prizadevanj za vnovično vzpostavitev trajnega miru in stabilnosti v državi. Skladno s 7. poglavjem Ustanovne listine ZN so silam te operacije dodelili pooblastila za uveljavljanje miru. Z njo je povezanih devet resolucij Varnostnega sveta ZN s št. 1386, 1413, 1444, 1510, 1563, 1623, 1707, 1776, 1817, 1833, 1890, 1917 in 1943 (Ministrstvo za obrambo 2011).

poveljstva Zahod, čigar glavna naloga je nadzor avtoceste na tem območju⁸⁵ (Poročilo vlade Republike Slovenije Državnemu zboru o uresničevanju Strategije sodelovanja v mednarodnih operacijah in misijah v letu 2010 in načrtih prihodnjega sodelovanja 2011, 11).

5. 3. 1 Udeležba SV v mirovni operaciji

Prvi pripadnik SV je na mirovno operacijo⁸⁶ v tujino odšel že leta 1997. Poleg njega jih je bilo v tej prvi enoti SV še dvajset. Do leta 2005 se je to število povečalo za več kot desetkrat, poleg števila pa se širi tudi njeno področje delovanja (zbiranje nalog, patroliranje, varovanje objektov, sodelovanje pri preprečevanju javnih neredov itd.) s čimer ciljamo tudi na prej omenjeni celostni koncept sodelovanja RS v mednarodni misiji in operacijah, za kar si je Slovenija prizadevala v zadnjih treh letih. Sodelovali so oziroma še sodelujejo v različnih tipih mednarodnih operacij, pod različnimi mednarodnimi organizacijami, prva operacija kjer so sodelovali, pod okriljem OVSE, pa je bila humanitarna – ALBA⁸⁷ (Juvan 2005, 175-177).

V zadnjih treh letih je RS, gledano na področja delovanja SV z geografskega stališča, poudarjala svojo soseščino – Zahodni Balkan, ki je bistvenega pomena za zagotavljanje varnosti, stabilnosti, sprave in blagostanja v regiji in tudi širše. Koncentracija pripadnikov je bila največja na posebno pomembnih področjih z vidika zunanje politike RS. To je najprej zahodni Balkan, potem Bližnji Vzhod in na koncu Srednja Azija. Kar se tiče sodelovanja na zahodnem Balkanu, Slovenija sodeluje v operaciji Althea v Bosni in Hercegovini in na Kosovu - Kfor, kamor je usmerjena glavna sila pripadnikov SV. Na tej misiji sodeluje tudi slovenska policija in ti skupaj so Sloveniji, po mnenju ministrice, uspeli zagotoviti položaj

⁸⁵ To sodelovanje v OMLT-jih gospa ministrica na novinarski konferenci označi za uspeh, s katerim smo dokazali, da lahko s svojo poveljniško strukturo posegamo na najvišjih Natovih operacijah. Svoje sile smo specializirali tako, da se ne ukvarjajo več z več razpršenimi nalogami, temveč so usmerjeni v urjenje in mentoriranje, kjer se lahko dokazujejo in tudi se. Sodelujemo v OMLT-ju za bojno podporo, ki ga vodi Italija, prevzeli smo lasten OMLT v motoriziranem bataljonu in nadaljevali z OMLT-ji na korpusni in brigadni ravni, kjer imamo svoje inštruktorje za najvišje poveljniške strukture 207. Korpusa in 2. Brigade afganistanske vojske (Jelušič 2011).

⁸⁶ Mirovno operacijo prof. Ljubica Jelušič definira kot : »vojaške ali nevojaške aktivnosti za vzpostavitev ter ohranjanje mednarodnega miru, za katere je značilno, da imajo mednarodni mandat, praviloma s strani mednarodne organizacije, da jih izvajajo mednarodne organizacije ali ad hoc koalicije držav, da jih izvajajo sile in osebje v večnacionalni sestavi, da potekajo zaradi vzpostavitve ali ohranitve statusa quo, v dobro lokalnega prebivalstva in niso namenjene zasedbi ali pripojitvi nekega ozemlja, da povzročajo čim manj škode in potekajo ob uporabi minimalne sile« (Jelušič 2005, 14).

⁸⁷ Sodelovali so ali še v: Unficy, Sfor (Nato, kompleksna operacija), Untso (najstarejša opazovalna misija ZN), Afor, Unmik, Kfor (graditev miru na Kosovu, člani komisij, ustanovljenih na podlagi mirovne pogodbe), Eufor, Isaf, Eufor Althea (naslednica Sforja, s strani EU), NTM, Unifil, Eufor Chad (Juvan 2005, 176).

države »ki se s pomočjo svojih manevrskih sil izkazuje kot ena izmed držav, ki so najbolj trdno zavezane k stabilnosti in varnosti na Kosovu« (Jelušič 2011). Kar se tiče Bližnjega vzhoda smo konec leta 2008, ko se je iztekla resolucija Varnostnega sveta ZN št. 17/90, iz Natove mirovne misije v Iraku umaknili svoja 2 pripadnika, prav tako pa smo pripadnike SV umaknili tudi iz operacije EU – Eufor. Na novo je Slovenija vstopila v operacijo Atalanta, ki je prav tako Euforjeva operacija, kjer pa je sicer sodelovala bolj na simbolični ravni in tako, da je, po besedah Jelušičeve, dokazovala svojo pomorsko zavezanost. Poleg opustitve in sodelovanja v novi operaciji nadaljujemo tudi s sodelovanjem v operacijah Unifil (pod ZN) in Untso (ZN – za nadzor premirja). Na novinarski konferenci o delu obrambnega ministrstva oziroma SV je ministrica izpostavila tudi operacijo ISAF v Afganistanu, v kateri smo poskušali dokazovati prej omenjeni celostni pristop. Tu smo skupaj z ministrstvom za zunanje zadeve po eni strani razvijali civilno razvojno sodelovanje SV, po drugi pa smo v vojaško sodelovanje vključili oziroma ga skupaj usmerili tako, da bi to pripomoglo k boljšemu urjenju afganistanskih varnostnih sil in na sploh k boljšemu civilno-vojaškemu sodelovanju. Svoje sile je Slovenija preoblikovala oziroma specializirala tako, da se ne ukvarjajo več razpršeno z različnimi vrstami nalog, kjer se ne bi mogli izkazati s svojimi sposobnostmi, temveč so vse usmerjene v mentoriranje in urjenje. Potrebno pa je izpostaviti še nekaj kar je vplivalo na ugled SV v mednarodnem okolju. RS je izpolnila pričakovanje s strani ZN. Gre za zaželeno povečano stopnjo sodelovanja žensk v mednarodnih operacijah, kar je povezano z implementacijo resolucije ZN št. 13/25 (ta poziva k izboljšanju vloge žensk pri aktivnem razreševanju oboroženih konfliktov). Skladno s to resolucijo je tudi RS poskušala povečati število oziroma odstotek žensk na mednarodnih operacijah. Na koncu smo ga uspeli dvigniti na 9% vseh prisotnih pri tistih operacijah, ki so neposredno vodene s strani ZN (Jelušič 2011).

Poleg operativnega sodelovanja SV na mednarodnih misijah in mirovnih operacijah na delovanje SV vplivajo tudi sprejeti dokumenti znotraj ministrstva za obrambo, zato spodaj predstavljam vladni dokument Strategija sodelovanja RS v mednarodnih operacijah in misijah, pomemben za delovanje SV v prihodnje, saj podaja zastavljene cilje in načrt glede sodelovanja Slovenije na mednarodnih operacijah in misijah, kar je ena izmed njenih pomembnejših nalog.

5. 4 Uresničevanje strategije RS za sodelovanje v mednarodnih operacijah in misijah

Marca leta 2010, dva meseca po objavi Peticije, je Vlada RS sprejela Strategijo sodelovanja RS v mednarodnih operacijah in misijah, katera je za RS predstavljala celovit okvir odločanja, načrtovanja in izvajanja sodelovanja v mednarodnih operacijah in misijah⁸⁸ in poleg tega izpostavile še prioriteto države, ki je krepitev celovitega pristopa kriznega upravljanja ter razvoja ustreznih zmogljivosti na nacionalni in na mednarodni ravni (Poročilo Vlade RS DZ o uresničevanju Strategije sodelovanja v mednarodnih operacijah in misijah v letu 2010 in načrtih prihodnjega sodelovanja 2010).

Znotraj omenjene Strategije je eno izmed določil tudi sodelovanje obrambnega ministrstva z drugimi resorji, o čemer je ministrica Jelušič govorila na novinarski konferenci o delu ministrstva od leta 2008 do 2011. Že pred sprejetjem strategije se je krepilo notranje in medresorsko posvetovanje ter usklajevanje, prvič v zgodovini države pa je bilo uvedeno letno poročanje DZ o tem, kaj je bilo strojenega na misiji in kakšni so plani v prihodnje, česar slovenska javnost pred tem ni poznala. Gre za velik korak naprej v transparentnosti, ki pa je za SV hkrati pomenil tudi nasprotne učinke, saj je javnost postajala bolj kritična do sodelovanja pripadnikov SV v MOM (Jelušič 2011). Tako so krepili aktivnost javne diplomacije s področja mednarodnih misij in operacij s povečanjem števila člankov v dnevnikih, časopisih in strokovnih publikacijah – revija Slovenska vojska, Obramba, Bilten Slovenske vojske, s povečanim sodelovanjem vodilnih predstavnikov ministrstva v televizijskih in radijskih oddajah ter z organizacijo tiskovnih konferenc.⁸⁹

S strategijo naj bi se še dodatno okrepilo sodelovanje z Ministrstvom za zunanje zadeve, v odnosu do DZ, Kabineta predsednika vlade in Urada predsednika RS, povečala naj bi se stopnja pretoka informacij, obrambno ministrstvo pa se bo še bolj vključevalo v notranje izobraževalne programe in pripravilo nov pravilnik o načrtovanju sodelovanja v MOM v letih

⁸⁸ Strategijo je vlada RS sprejela 12. novembra 2009 na podlagi 2. in 21. člena Zakona o Vladi RS. Objavljena je bila v Uradnem listu RS št. 19/2010 12. marca 2010 (Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah 2010).

⁸⁹ Pomemben vidik aktivnosti s področja odnosov z javnostmi so predstavljali obiski vodstva ministrstva pri kontingentih SV v Afganistanu, na Kosovu in v Libanonu, kjer so bili poleg njih prisotni tudi predstavniki medijev. Ministrstvo si je prizadevalo obveščati javnost tudi v zvezi z visokimi srečanji v okviru Nata ali EU ali kakšnih drugih obiskov s področja mednarodnih operacij in misij (Poročilo Vlade RS DZ o uresničevanju Strategije sodelovanja v mednarodnih operacijah in misijah v letu 2010 in načrtih prihodnjega sodelovanja 2010, 11).

2011-2012 (Poročilo Vlade RS DZ o uresničevanju Strategije sodelovanja v mednarodnih operacijah in misijah v letu 2010 in načrtih prihodnjega sodelovanja 2010, 9).

5. 5 Afera Patria

Pomemben dejavnik pri nastajanju peticije je tudi zloglasna politična (orožarska) afera glede nakupa finskih oklepnikov Patria AMV za potrebe SV. Nabava kolesnikov se je začela že leta 2006, traja pa še danes, predhodno dogajanje pa se nanaša na leto 2003 in na tedanjega ministra za obrambo, dr. Antona Grizolda. V nalogi jo izpostavljam prav zaradi njene dolgotrajnosti in intenzivnosti skozi zadnja leta zato, ker še danes vpliva na ugled SV tako znotraj države (legitimnost) kot tudi zunaj nje. Čeprav ni bila edina afera povezana z nakupi obrambnega ministrstva, pa je zagotovo najbolj odmevna, saj gre za največji vojaški posel v RS, ki je podprt z davkoplačevalskih denarjem, na kar pa smo državljani RS še posebej občutljivi. Poleg te afere so na nastanek peticije vplivali še nakupi novih belgijskih pušk F2000, vozil cobra, ladje Triglav itd.⁹⁰

Začetki afere Patria segajo v leto 2003, ko je bila na čelu vlade stranka LDS in njen predsednik Anton Rop.⁹¹ Leto kasneje je spomladi DZ sprejel resolucijo, po kateri je bilo za SV predviden nakup 135 oklepnikov.⁹² Takratni obrambni minister dr. Anton Grizold je nato avgusta istega leta s Pavčkovo Sistemsko tehniko podpisal pismo o nameri za izdelavo vojaških osemkolesnikov v vrednosti 250 milijonov evrov. Vendar je novi minister Karel Erjavec ni upošteval. MORS je objavil mednarodni javni razpis zaupne narave za dobavo pehotnih bojnih vozil - kolesnikov 8x8 (št. MORS 407/2005-TRP), za katere je bilo v takratnem obrambnem proračunu namenjenih 63 milijard tolarjev in s katerimi bi zamenjali

⁹⁰ Ladja Triglav je, po ruski klasifikaciji, obmejno patroljno plovilo, ki jo je Slovenija kupila za potrebe pomorske komponente SV. Njena cena je bila 45 milijonov ameriških dolarjev, z vštetim denarjem za strelivo (9 milijonov), usposabljanje in sistem upravljanja z ognjem. Pojavilo se je vprašanje ali SV to potrebuje in ali bo ladja lahko opravljala naloge, zaradi katerih je bila nabavljena. Nakup je bil predviden v še veljavnih razvojnih dokumentih SV (Grošelj 2010).

⁹¹ Takrat je vlada prodala Sistemsko tehniko, družbo z Raven na Koroškem, ki se ukvarja z obdelavo jekla, podjetju Viator & Vektor, katerega je vodil Ropov strankarski kolega, Zdenko Pavček, ki pa je potem 29% delež Sistemske tehnike prodal podjetju Steyr-Daimler-Puch iz Avstrije (Žužek 2011).

⁹² V Resoluciji o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske (ReDPROSV) iz leta 2002 v 4. poglavju Program nabav opreme in infrastrukture govori tudi o bojnih vozilih oz. natančneje v podpoglavju 4.2 o prednostnih sistemih in opremi, kjer so zapisali, da med prednostne oborožitvene sisteme in glavno opremo SV, ki je že zagotovljena ali bo nabavljena oziroma dokupljena do leta 2010, spadajo srednja bojna kolesna vozila (135) z integriranim topom za prevoz vojakov in izvidovanje ter vozila za ognjeno podporo. Vozila bodo predstavljala osnovno bojno sredstvo motoriziranih bataljonov, zagotavljala ustrezno zaščito in preživetje sil, premičnost, bojno učinkovitost in natančnost neposredne in posredne podpore (ReDPROSV 2004).

dotedanje tanke. Na razpisu sta se do aprila 2006 prijavila dva ponudnika: podjetje Rotis (zastopnik finskega podjetja Patria Vehicles Oy) s Patrio AMV 8x8 in slovenska Sistemska tehnika s Krpanom (Žužek 2011). Slednja je bila prepričana, da bo naročilo dobila, saj naj bi imel Krpan kot namestnik šestkolesnega Valuka po besedah direktorja Sistemske tehnike Jožeta Studenčnika, številne tehnične, ekonomske in logistične prednosti (Delo.si 2006).

Po opravljenih testiranjih, pregledih itd. so na koncu iz MORS-a na novinarski konferenci 12. junija 2006 naznanili, da so izbrali podjetje Rotis⁹³ (Šket Jarm 2006). Minister Erjavec je nato decembra z zmagovalcem javnega razpisa podpisal pogodbo o nakupu 135 oklepnikov za ceno 278 milijonov (Karba 2011).

Odziv Sistemske tehnike na izbor je bil izjemno negativen in buren. Točno mesec po objavi izbora je družba Sistemska tehnika d. o. o. vložila zahtevek za revizijo postopka izbora najboljšega ponudnika za dobavo teh vozil (pred tem je 26. junija vložila tožbo proti Sloveniji in Rotisu in zahtevala razveljavitev pogodbe), saj so menili, da so oni najugodnejši ponudniki in da je v postopku izbora prišlo do kršitve postopka. Opozorili so na neprimerno uporabljeno metodologijo izbora, na to, da so bili pri ocenjevanju tehničnih sposobnosti obeh vozil pristranski, na neenakopravno ravnanje v izvedbi testiranja v obeh primerih, na površno ocenjevanje glede gospodarske koristi za Slovenijo in na nepreglednost ocenjevanja cen za vozila pri obeh ponudnikih. Poleg tega so bili prepričani, da je MORS pri izbiri dobavitelja kršil osnovne principe naročil, ki se financirajo iz javnih sredstev in nepravilno ter tudi nekorektno izvedel sam postopek naročanja.⁹⁴ S tem sproženim postopkom so hoteli dokazati, da je njihova ponudba boljša od izbrane ponudbe Rotisa (Viator&Vektor 2006).

Poleg Sistemske tehnike se z izbiro niso strinjali tudi v LDS, ki je tedaj bila v opoziciji. Posledično je bila v DZ ustanovljena posebna preiskovalna komisija o nakupu oklepnikov, pod vodstvom Milana Cvikla.⁹⁵ Komisija je natančno pregledala postopke in načela

⁹³ Takratni brigadir Branimir Furlan je na isti novinarski konferenci glede izbora povedal, da je pri ocenjevanju sodelovalo več strokovnjakov z različnih področij, pri ocenjevanju tehničnega dela ponudb 15 pripadnikov SV in sektorja za opremljanje MORS ter da so rezultati pokazali, da obe vozili izpolnjujeta zahteve, opredeljene v povabilu k oddaji ponudb, da pa je vozilo Patria imelo boljše ocene pri ocenjevanju operativno-tehničnih lastnosti, pogojih za preživetje in delovanje moštva, s poveljniško različico vozila ter glede pogojev vzdrževanja. Dodatno je bil razlog še večja gospodarska korist za Slovenijo, saj bi naj Rotis zagotovil 320 delovnih mest (1920 dodatno še posredno), ker bi naj v posel vključil še 50 drugih podjetij (Šket Jarm 2006).

⁹⁴ Sistemska tehnika je izvajala tudi pritiske na javnost in medije, saj je podala celotno, podrobno poročilo o »nepravičnosti«, ki se ji je zgodila, objavljeno na njihovi spletni strani (Sistemska tehnika d. o. o. 2008)

⁹⁵ Poleg te komisije je zadevo pod drobnogled vzelo tudi Računsko sodišče, ki je v svojem revizijskem poročilu leta 2009 ocenilo, da MORS pri nakupu ni izvedel javnega naročila zapne narave na način, da bi imeli ponudniki

pravičnosti ter enakopravnosti obeh ponudnikov in pri tem večkrat ugotovila, da jim slednja ni bila zagotovljena in da je MORS z nerazumnimi in diskriminatornimi odločitvami dejansko izločil ponudnika Sistemsko tehniko, kar pa je bilo po besedah Gregorja Cerarja pričakovano, saj je bilo od tedanje koalicije nemogoče pričakovati, da bi podpisala pogodbo s Sistemsko tehniko, ki je v lasti družbe Viator&Vektor, katero pa vodi Zdenko Pavček iz drugega političnega kroga⁹⁶ (Cerar in Praprotnik v Merhar 2009, 53-54). Pojavljalo se je čedalje več očitkov, da je šlo za netransparenten nakup v škodo davkoplačevalcev in za korupcijo (Žužek 2011).

Konec 2007 in začetek 2008 so začeli s proizvodnjo in predstavitvijo testnega kolesnika. Leto 2008 pa je bilo še leto volitev in tedaj se je afera začela zaostrovati. Na Finskem so maja v okviru preiskave, ali je podjetje podkupovalo uradnike, da bi pridobilo pogodbe s Slovenijo in Egiptom, začasno pripravili nekaj zaposlenih iz Patrie. Vrhunec pa je bila oddaja na finski javni televiziji YLE 1. septembra 2008, ko je finski novinar Magnus Berglund takratnega predsednika vlade Janeza Janše (SDS) obtožil prejemanja podkupnine in izjavil, da naj bi finsko podjetje za podpis pogodbe in pridobitev posla plačalo 21 milijonov evrov, kar bi naj dobil Janša in drugi javni uslužbenci.⁹⁷ Tega mu niso nikoli dokazali, jim je pa Janša odgovoril s civilno tožbo proti Berglundu in finski televizijo YLE in proti Potočniku in Švajgerju sredi leta 2009. 9. septembra 2008 je bila v DZ sklicana izredna seja, kjer je Janša v afero vmešal še Draga Kosa, tedanjega predsednika protikorupcijske komisije (ta je nastopil v Berglundovi oddaji in bil zaslišan, kjer je poročal o 34 slovenskih državljanih, ki bi naj imeli svojo vlogo pri zadevi Patria; po nekaterih kritikah, bi naj bil osebno vpleten v zadevo Patria, zaradi njegovega brata Mirana Kosa). Povezovati so začeli celo stranko SD in finske socialne demokrate, kar so seveda v SD s Pahorjem na čelu zanimali. Omenjeni so bili še Milan Kučan, Barbara Brezigar, notranje ministrstvo s Katarino Kresal, Tone Krkovič, Jože Zagožen, Igor Črnkovič (direktor Rotisa), Branka Zlobec Hrstar (tožilka), Jure Cekuta (slikar), Rudolf Leban (podjetnik), Marjan Senica (vodja logistike na MORS-u)... (Žužek 2011).

konkurenco tudi v fazi pogajanj. Glede ugotovitve indicev o morebitnih kaznivih dejanjih, pa je predsednik sodišča, Igor Šoltes dodal, da iz revizijskega poročila tega ni mogoče ugotoviti (Žužek 2011).

⁹⁶ Neenakopravno obravnavanje se je izkazalo v treh primerih in sicer pri termovizijskem slikanju vozil, pri obravnavi oborožitvenih sistemov in pri ocenjevanju komunikacijske in računalniške opreme C41 (Praprotnik v Merhar 2009).

⁹⁷ Črka J naj bi v dokumentih predstavljala Janeza Janšo, izpostavljeni so bili še Walter Wolf, ki bi naj dostavil denar, Jure Cekuta, Rudolf Leban, Jože Zagožen, Anton Krkovič, direktor Rotisa Ivan Črnkovič... Problem je bil ker Finec Berglund dokumentov, ki bi kaj dokazovali ni nikoli predložil, Janša pa je vse čas zatrjeval, da gre za laži in politični konstrukt ter da je zaradi tega zgubil volitve leta 2008 (Žužek 2011).

Bistvo afere Patria so bile obtožbe o domnevnem podkupovanju in verjetnost vpliva te afere, katere vrhunec je bil ravno pred volitvami leta 2008, na vpletene politike je velika. Poleg tega mislim, da je vplivala tudi na legitimnost SV.

5. 6 Legitimnost SV

Da je vojska in njeno delovanje legitimno, mora biti sprejeta za pozitivno in odobrena s strani čim širšega kroga ljudi oziroma prebivalstva v demokratični državi. Vojska je birokratska organizacija, ki ima jasno opisana delovna mesta in institucije, je brezosebna in racionalno organizirana ter ima javno preverljiv sistem discipliniranja in sankcij. Poleg tega je hierarhična organizacija, ki spada med represivne institucije v državi, prav zaradi česar je vprašanje njene legitimnosti izjemno pomembno.

Pri legitimnosti vojaške organizacije preučujemo odnos vojske do družbe, oziroma pri pregledu skozi teorije preučujemo razmerja med njima. Gre za meritev stopnje zaupanja, ki jo vojska v družbi pridobiva ali izgublja. S povečevanjem kritike družbe na račun vojske se zmanjšuje njeno družbeno sprejemljivost – zmanjšana priljubljenost poklica vojaka zaradi različnih razlogov, izgubljanje identitete vojske, dvom, da vojska predstavlja odločilen faktor v nacionalno-varnostni politiki, kar hkrati pomeni tudi krizo legitimnosti političnega sistema, saj temu ni uspelo urediti njegovega odnosa do vojaštva in varnostne politike. Našteti dejavniki vplivajo na zaznavanje in sprejemanje vojaške institucije in njene vloge v družbi in posledično na njeno sprejemljivost oziroma legitimnost, ki pa jo je potrebno vedno znova obnavljati, saj gre za stanje, ki ni večno⁹⁸ (Jelušič 1997, 12-13).

Kadar govorimo o krizi legitimnosti sodobne vojaške organizacije, moramo začeti z obdobjem konca hladne vojne, ko je bilo jasno, da oborožene sile niso več nujno potrebne za vzpostavitev miru in varnosti in da pri tem tudi ne bi bile uspešne pri uporabi jedrskega orožja. Obstajali sta dve strani, podporniki vojske, ki si prizadevajo, da bi zrasel njen institucionalni ugled in mirovniki na drugi strani, ki so poskušali ljudi prepričati v to, da

⁹⁸ Po Huntingtonu legitimnost vojski povečuje ravnotežje med dvema silama, in sicer med funkcionalnim in socialnim imperativom. Med prvega spadajo naloge in cilji, za katere se pričakuje, da bodo izpolnjeni s strani vojske in so vezani na ohranitev varnosti države, socialni imperativ pa je sestavljen iz pogosto bolj konfliktnih zahtev (subjektivnost) vojski, saj gre za njene naloge, ki se navezujejo na ideologijo, vrednote in kulturne norme v družbi. Če temu vojska ne daje dovolj pomena, se lahko zgodi, da se odtuji od družbe in izgubi na legitimnosti. Prav zaradi tega je potrebno ohranjati pravo ravnovesje (Huntington v Jelušič 1997, 68).

vojska za varnost države ni potrebna in da za vse kar počne, samo porabi preveč denarja. Ta »boj« je vplival na javno podobo vojske in v prebivalstvu krhal njeno legitimnost (Jelušič 1997, 57). Tu se lahko navežem tudi na prvi pregledan dokument, Deklaracijo za mir, katere podporniki so bili podobnega mišljenja, ko so se zavzemali za državo brez vojske. S peticijo z leta 2010 pa lahko povežem sledeči podatek, da je krizo legitimnosti vojske možno popraviti tudi na način, da vojska obstaja, vendar da se spremenijo njene naloge in vloga v družbi. Rešitev je torej v prevzemanju novih nalog, ki bi jih opravljala vojska ali pa v njenem prilagajanju po značilnostih, civilnim poklicem (Caforio in Nunciari v Jelušič 1997). Prav to omenja tudi peticija, ki ne poziva k ukinitvi SV, temveč k njenemu temeljitemu preoblikovanju.

Konkretno se je zaupanje v SV skozi leta spreminjalo. V zadnjih letih je vse več skepticizma, afer (najbolj je na vojsko vplivala afera Patria), nezadovoljstvo pa je čedalje bolj opazno tudi znotraj institucije, ne samo v javnosti, saj so zaposleni v SV nezadovoljni predvsem s svojimi plačami in z notranjimi razmerami.

Zaupanje v SV glede na izobrazbo anketirancev je analiziral Uroš Gojkovič, pri čemer je za neodvisno spremenljivko vzel izobrazbo anketiranih, za odvisno pa zaupanje v SV. Takšna analiza nam prikaže stanje legitimnosti SV v določenem obdobju. Analiziral je podatke, pridobljene z raziskavami javnega mnenja v različnih letih (2005, 2007 in 2009), katere je opravil CJM. V nalogi sem predstavila rezultate samo za leti 2007 in 2009.

Leta 2007 je na vprašanje koliko zaupajo v Slovensko vojsko odgovarjalo 951 anketirancev (94,2% vseh vprašanih), od katerih jih je 55,2% SV zaupalo precej ali v celoti, 44,8% pa je bilo tistih, ki niso sploh nič ali pa so malo zaupali SV. Leta 2009 je na enako vprašanje odgovorilo 999 anketirancev (vprašanih jih je bilo 1055). Od tega je v SV precej ali v celoti zaupalo 50,8%, malo ali pa nič ni zaupalo v SV 49,2% vprašanih (Gojkovič 2011, 102-104). Odstotek tistih, ki so zaupali v SV precej ali v celoti je iz leta 2007 v letu 2009 padel, odstotek tistih, ki pa so zaupali malo ali pa nič, pa narasel. Iz tega lahko upravičeno sklepamo, da je imela SV slabšo podporo oziroma manj zaupanja s strani javnosti.

V intervjuju mi je ministrica Jelušič omenila drugačne rezultate javnomnenjskih raziskav po katerih je zaupanje v SV naraščalo in ne upadalo. Tako bi naj bilo po Politbarometrski raziskavi javnega mnenja (Jelušič 2012). Po pregledu teh rezultatov v Politbarometru 11/2009

iz novembra 2009 na temo zaupanja v državne institucije je vojski zaupalo ali popolnoma zaupalo 46% vprašanih, 14% pa ji ni nič ali pač ni zaupalo (N=904). Glede na pregled zaupanja v ostale državne institucije so imeli bolj pozitiven rezultat samo institucija predsednika republike (zaupalo mu je 61 % ljudi), evra (56%) in policije (47%), tako da je glede na to vojska spadala v zgornjo polovico grafa in je leta 2009 imela visoko zaupanje (CJM 2009).⁹⁹ V Politbarometru 1/2010 iz januarja leta 2010 je vojska kot državna institucija še vedno uživala visoko stopnjo zaupanja. Pred njo je bil samo evro s 54% deležem podpore in 15% deležem nezaupanja, vojska je bila druga s 50% deležem izraženega zaupanja in 14% nezaupanja (N=912). Nad slednjima je zaupanje v močni prevladi nad nezaupanjem. Tudi glede na daljše opazovanje in pregled rezultatov v več obdobjih sta vojska in policija ustaljeni na višji ravni povprečij (CJM 2010). Gre za dve različni raziskavi javnega mnenja, izvedeni na drugačen način, s poudarkom na drugih stvareh. Ena je bila v celoti izvedena z namenom pridobiti javno mnenje izključno samo v povezavi s temo nacionalne in mednarodne varnosti, druga je bila dosti bolj politično obarvana in se je osredotočala na krizo in zaznavo stališč glede krize. Vojska je bila tu samo ena izmed državnih institucij znotraj longitudinalne raziskave pogledov na delovanje sistema, ko so merili stopnjo zaupanja v različne državne institucije. Celotna raziskava ni v tolikšni meri usmerjena v vojsko, njeno vlogo ter delovanje tako v nacionalni državi kot v mednarodni skupnosti, tako da tu SV ni imela takšnega poudarka in bila »center« raziskave kot v prvi omenjeni raziskavi javnega mnenja izvedeni s strani CJM.

Iz raziskave javnega mnenja leta 2009 na temo nacionalne in mednarodne varnosti opozarjam na rezultate odgovora še na vprašanji, ki sta zadevali sodelovanje pripadnikov SV na mednarodnih misijah v Afganistanu kar je zagotovo vplivalo na legitimnost SV. Na vprašanje je odgovorilo 451 anketirancev, glasilo pa se je: »Kaj menite, v katere predele sveta naj bi slovenska država pošljala vojake in policiste v mirovne operacije?« (N=1055) Eden izmed podanih možnosti odgovora (lokacija) je bil tudi Afganistan. Rezultati pa so bili naslednji: 336 tistih, ki so odgovarjali, ali 31,8% je izbralo možnost »ne izbere«, 10,9% ali 115 jih je izbralo možnost »izbere«, 107 ali 10,1% pa jih ni vedelo, katero možnost bi izbrali. (Arhiv družboslovnih podatkov 2009) Glede na rezultate je razvidno, da javnost odhoda pripadnikov SV v Afganistan ni podpirala, saj skoraj 3-krat več ljudi ni izbralo možnost Afganistan kot pa obratno. Podpirali pa so odhod vojakov v mednarodne operacije na splošno, kar je bilo

⁹⁹ Zaupanje se po tej raziskavi meri na 5-stopenjski lestvici. Raziskava je bila opravljena 25. in 27. januarja 2010 po telefonu, s pomočjo standardiziranega vprašalnika, izvedli so jo anketarji s CJMMK (CJM 2009).

razvidno iz naslednjega vprašanja: »Ali podpirate sodelovanje slovenske države v mednarodnih mirovnih operacijah ali ne?« 52,9% anketiranih (558 od 943 veljavnih vrednosti) je odgovorilo z da, kar je več kot polovica vseh, 36,5% jih je bilo proti. Iz tega lahko zaključim, da se je slovenska javnost načeloma strinjala in podpirala sodelovanje SV v mednarodnih mirovnih operacijah, nasprotovala pa je njeni navzočnosti v Afganistanu (Kos in skupina 2009).

6 PETICIJA UKINIMO SLOVENSKO VOJSKO!

Peticijo¹⁰⁰ Ukinimo Slovensko vojsko, ki se je zavzemala za popolno preoblikovanje SV, je uredništvo časnika Mladine napisalo in objavilo v svoji 4. številki, 28. januarja leta 2010 (odgovorni urednik Mladine je Grega Repovž).

Vse se je začelo že v 3. številki Mladine teden pred objavljeno peticijo z uvodnikom napisanim s strani Repovža, v katerem je načel temo vloge in pomena vojske oziroma vojakov v Sloveniji. Pisal je o vplivu krize na Slovenijo in njene »probleme«, kot so: čedalje več osamljenih in bolnih starostnikov v državi, obremenjenost tistih, ki so zaposleni, na drugi strani vse večja brezposelnost, propad tovarn in starih neuporabnih stavb, prihodnost bodočih generacij in problem izkoriščenosti okolja. Vse to se v Sloveniji kopiči in ne rešuje sproti, kar lahko vodi v skrajnosti in »radikalne poteze« države (Repovž 2010). Prav to pa je po njegovem mnenju Slovenija kot majhna država sposobna preprečiti. Nato začne s temo vojske in s pobudo o njeni razpustitvi, odprodaji celotne oborožitve in o prekvalificiranju dela vojakov v socialne delavce, ki bi skrbeli za starostnike, del pa bi jih delovalo v okviru civilne zaščite, kar je tudi bistvo peticije. Govor je tudi o izstopu Slovenije iz Nata, glede česa pa mi je kasneje v intervjuju dejal, da Sloveniji v končni fazi tudi tega ne bi bilo treba. Še vedno je lahko članica Nata, ki mu za zagotavljanje varnosti plačuje določen znesek denarja (Repovž 2012). Tako v uvodniku kot kasneje v intervjuju z mano, je poudaril, da je čas, da se stvari premaknejo v drugo smer in tedanje krizno obdobje (še vedno traja) označil za idealen čas za takšne spremembe. Hkrati je opozoril, da ne gre za razpustitev vojske, ampak za prekvalifikacijo njenih pripadnikov, ki bi pomenila preusmeritev denarja namenjenega vojski

¹⁰⁰ Po SSKJ je **Peticija** -e ž (i) (višjim) organom oblasti namenjena pismena izjava za ureditev kake splošne zadeve; prošnja, zahteva (SSKJ).

in dodatni družbeni razmislek ter prvi korak k drugačnemu razmišljanju (Repovž 2010, Repovž 2012).

Po tem uvodniku v 3. številki Mladine je Repovž povedal, da so njegovi kolegi »zagrabili« idejo Slovenije brez vojske in tako je v naslednjih dneh nastala peticija Ukinimo vojsko!

6. 1 Besedilo dokumenta

Predlagamo prekvalifikacijo vojaškega osebja po načelih mirovne in socialne politike, del vojakov bi prekvalificirali v socialne delavce, ki skrbijo za starostnike, del pa v civilno zaščito.

Predlagamo preusmeritev finančnih sredstev.

Predlagamo odprodajo pretežnega dela oborožitve.

Predlagamo, da se prazne vojašnice spremenijo v varovana stanovanja in v domove za ostarele, v negovalne bolnišnice, v stanovanja za mlade družine, v mladinske centre ali kakšne druge socialne institucije.

Pozivamo k širšemu družbenemu premisleku o tem vprašanju.

Razmišljanje temelji na mnenju, da ima Slovenija izjemen geostrateški položaj in varnostno ni ogrožena. Zato bi lahko razpustila vojsko, kakršno ima, vendar se ji v izhodišču ne bi bilo treba odpovedati zavezam, ki jih je dala Natu in mednarodni skupnosti. Izstop iz Nata kljub temu ni izključen.

Slovenija mora izpeljati korenite spremembe, če želi postati dežela blaginje. Lotiti bi se morala premisleka o sedanjih in prihodnjih socialnih in demografskih gibanjih v slovenski družbi. Za to je med drugim nujno tudi oblikovanje politike, ki bo učinkovito poskrbela za pripadnike starejše generacije, vendar tako, da bo z dajatvami in s skrbjo razbremenila mlade. Sredstva in kadre, ki so danes namenjeni za vojsko, bi lahko gospodarjenje izkoristili v te namene.

Kaj pravijo podatki o sestavi in stroških Slovenske vojske danes?

V sestavi Slovenske vojske je 9305 vojakov, med njimi jih je 7593 v stalni sestavi vojske in 1712 rezervistov. V Sloveniji je 19 vojašnic. V letu 2009 so sredstva za področje obrambe znašala 552 milijonov evrov. To je okrog 1,55 odstotkov letnega bruto domačega proizvoda, kar je za tri desetine odstotne točke več kot v obdobju vstopanja v Nato.

Predlagamo torej:

- I. ob razpustitvi vojske bi 2000 nekdanjih vojakov postalo gardistov, ki bi jih prerazporedili v (sedanji) sistem civilne zaščite in ki bi bili usposobljeni za posredovanje pri naravnih nesrečah. Obdržali bi t. i. »lahko orožje« in morda premično topništvo, ob kakršnikoli zunanji nevarnosti pa bi skupaj s policijo organizirali splošni ljudski odpor;*
- II. približno 500 nekdanjih vojakov bi bilo izurjenih za mirovne misije, kar bi bilo skladno z zavezami Natu. Podobno je ravnala Islandija;*
- III. 5000 preostalih vojakov bi lahko prekvalificirali in vključili v sestavo novega socialnega sistema, ki bi temeljil na skrbi za posameznika. Možnosti je več: delovali bi lahko v skrbi za starejše in onemogle, skrbeli bi za dejavno življenje starejših in mlajših in podobno;*
- IV. V Sloveniji je devet velikih in devet manjših vojašnic na velikih zazidljivih površinah, ki jih je mogoče razširiti. Večina izmed njih bi se lahko preoblikovala v »Družbene centre za starejše«, naselja varovanih stanovanj, za namene mladinskih centrov. Gre za velike projekte, nova naselja, nova delovna mesta;*
- V. Večino vojaške opreme bi prodali, razmišljati pa bi kazalo tudi o smiselnosti članstva Slovenije v Natu. Namen predloga je preusmeritev denarja v socialne projekte in ne zmanjšanje proračunskih sredstev (Priloga B).*

Uredništvo po naštetih predlogih poudari, da pri peticij ne gre za »popolno demilitarizacijo države, saj bi za varnost in obrambo skrbele posebej izurjene enote gardistov in policistov.« 500 vojakov bi se udeleževalo mirovnih operacij, v primeru, da bi imele mandat Združenih narodov, njihovo udeležbo bi potrdil slovenski parlament, bili pa bi odgovorni tudi za »organizacijo in koordinacijo »splošnega upora« ljudstva ob morebitnem napadu na Slovenijo« (Mladina 2010a).

Na koncu še dodajo, da se sicer zavedajo zgodovinskega pomena vojske za nacionalne in suverene države, vendar mislijo, da so ti časi mimo in da je danes Slovenija dejavna članica mednarodne skupnosti in vojaške zveze, zaradi česar takšne vojske in vojaškega aparata ne potrebuje več. Po njihovem mnenju »suverenost, vpliv in ugled države ne temeljijo več na velikosti vojaških sil«, temveč bi morala RS to graditi na mirovni politiki in ne na politiki vojne (Mladina 2010a).

6. 2 Vsebinski poudarki

Cilj podpisnikov peticije je bil skupen in jasen: temeljito preoblikovanje SV, prekvalificiranje vojaškega osebja, odprodaja oborožitve, spreminjanje vojašnic v socialna stanovanja (tu so vidni vplivi gospodarske krize) itd. Glavna ideja je bila sedanjo SV spremeniti v bolj družbeno koristno institucijo, z glavno funkcijo biti oziroma postati socialna institucija z osebjem za takšne pomoči potrebnim ljudem. To je razvidno iz predlaganih sprememb kot so: spreminjanje vojašnic v varovana stanovanja, v domove za ostarele, v negovalne bolnišnice, v stanovanja za mlade družine ali druge socialne institucije. Uporabo kadrov in sredstev, ki so na voljo SV bi bilo potrebno prilagoditi razmeram v katerih živimo (vpliv trenutne gospodarske situacije), večino vojakov bi prekvalificirali in vključili v sestavo novega socialnega sistema, denar od prodaje odvečne opreme pa bi namenili v socialne projekte. Važno je večje gospodarjenje z razpoložljivi sredstvi, ki očitno so, vendar jih je potrebno preusmeriti na druga področja in ne v vojaške zadeve.

Omeniti je potrebno, da prekvalifikacija vojakov v socialne delavce po peticiji ne bi zajela čisto vseh pripadnikov stalne sestave vojske. 1/4 od vseh (v času objavljene peticije je bilo v RS v stalni sestavi 7593 pripadnikov SV, o čemer tudi pišejo) bi jih obdržalo funkcijo, podobno sedanjemu vojaškemu poklicu. Postali bi gardisti¹⁰¹, ki bi jih razporedili v sedanji oz. še izboljšani sistem civilne zaščite, z nalogami pomoči v primeru naravnih nesreč. V primeru nevarnosti bi ti pripadniki skupaj s policijo predstavljali splošni ljudski odpor, za katerega bi lahko uporabljali »lahko orožje« in premično topništvo v sodelovanju s policijo (to spominja na upor s strani TO in milice v času osamosvajanja). Ostalo orožje bi se, kot že napisano, po predlogu peticije prodalo, denar pa namenilo v socialne projekte. Še 500 vojakov bi naprej sodelovalo v okviru zavezništva z Natom in hodilo po mirovni misijah ter organiziralo prej omenjeni splošni ljudski upor. Poudarjeno je, da ne zahtevajo popolne demilitarizacije (kot deklaracija za mir), saj bi manjše, simbolično število vojakov vseeno opravljalo svojo prvotno funkcijo obrambe države in vzdrževanja čedalje bolj kompleksne varnosti v mednarodni skupnosti.

Kljub množičnemu odzivu in tudi odzivu medijev na peticijo in njen prenos v državni svet, peticija na koncu ni sprožila nobenih dejanskih ustavnih sprememb glede vojske ali njene

¹⁰¹ Gardist -a m (î) *vojak ali pripadnik garde* (SSKJ).

vloge v RS, so pa v Mladini po besedah Repovža zadovoljni s tem, kar so dosegli – spremembo načina razmišljanja in razpad vojaške argumentacije (Repovž 2012). SV tako poleg civilne obrambe ostaja del obrambnega podsistema znotraj sistema nacionalne varnosti RS.

6. 2. 1 Podpisniki

Prvo med podpisniki je bilo uredništvo časnika Mladine, ki je peticijo tudi predstavilo javnosti v eni izmed svojih številok. Še v številnih naslednjih številkah so se vrstili članki, ki so na takšen ali drugačen način upravičevali, zagovarjali in argumentirali peticijo ter pozivali k podpisu le te. Poleg uredništva so peticijo podpisali še mnogi drugi. Glede na razvoj informacijske tehnologije (splet), lahko trdim, da je zagotovo tudi zaradi tega toliko podpisnikov. Ti so bolj poljudni in da ni vidnega poudarka na tistih, ki so kakorkoli politično orientirani. Gre bolj za politične laike in ljudi, ki so družbi bolj ali manj poznani zaradi drugih stvari in ne političnega delovanja (pisatelji, pesniki, pevci, publicisti, novinarji, znane osebnosti...). So pa med njimi tudi politiki in takšni, ki jih politika zanima. Po besedah novinarja Mladine, Jureta Trampuša, so podpisi po objavljeni peticiji v petek, na uredništvo kar »deževali«. Poleg Mladine pa so jo objavili tudi drugi mediji (Trampuš 2010). Na intervjuju z urednikom Mladine mi je ta podal število vseh podpisnikov. Peticijo Ukinimo vojsko je podpisalo slabih 9000 ljudi oziroma natančno število 8889. Podpisovali so jo preko elektronske pošte pod pogojem, da so se pred tem registrirali na spletni strani Mladine. Nič ni bilo anonimno, tako da ima Mladina vse potrebne podatke o podpisnikih. S številom je bilo uredništvo zelo zadovoljno, kar mi je zagotovil sam odgovorni urednik Mladine (Repovž 2012).

Med prvimi so peticijo podpisali še:

- dr. Marcel Štefancič¹⁰²

¹⁰² Novinar in publicist tednika Mladina, televizijski voditelj politično obarvanega Studia City na RTV Slovenija in slovenski filmski kritik. Svoj podpis je kot novinar Mladine dodobra utemeljil s posebnim člankom v desetih točkah za ukinitve vojske, kjer je v sarkastičnem duhu razlagal in se spraševal, čemu danes sploh še potrebujemo vojsko. V duhu sarkazma je predstavil svoje mišljenje o tako imenovani obvezi naše države zvezi Nato in njenih zahtevah do naše vojske, obsodil sprenevedanje, da potrebujemo vojsko izključno za obrambne namene in to označil le za način legitimiranja SV, ki po njegovem mnenju sploh ni več legitimna v naši državi. Zaničeval je nasprotni argument neobstoju vojske, čaš kaj pa če nas bo kdo napadel, saj misli, da v tem primeru tako ali tako ne bi imeli nobenih možnosti. Poudaril je, da je vojska predraga in da je vsak nakup znotraj nje »blef« ter njen obstoj povezal s stopnjo ogroženosti in dejanske verjetnosti vojne, ki je zaradi tega višja. Obsodil jo je nedemokratičnosti in končal s podatkom, s katerim se naveže na že predstavljeno deklaracijo iz leta 1991, in

- dr. Lev Kreft¹⁰³
- dr. Vesna Vuk Godina in dr. Vlado Miheljak¹⁰⁴
- dr. Dušan Plut, dr. Jože Mencinger dr. Božo Repe¹⁰⁵
- Matjaž Hanžek¹⁰⁶
- dr. Zdenka Čebašek Travnik¹⁰⁷

Poleg naštetih in predstavljenih dodajam še nekaj imen podpisnikov: Jan Cvitkovič¹⁰⁸, dr. Andrej Fištravec¹⁰⁹, Jurij Gustinčič (novinar, od leta 1995 piše tudi za Mladino), dr. Spomenka Hribar¹¹⁰, Jadranka Juras (pevka), dr. Bogomir Kovač¹¹¹, Jani Kovačič (skladatelj, vokalist), Feri Lainšček, Tanja Lesničar – Pučko (kolumnistka časnika Dnevnik), Janko Lorenci (nekdanji urednik Delove Sobotne priloge in kolumnist ter analitik, ki objavlja v

sicer bi po njegovem mnenju bilo edino logično, da bi osamosvojitvi in priznanju Slovenije sledila ukinitve SV. To bi zanj pomenilo zadnje dejanje osamosvojitve in dokončno izpolnitev »slovenskega sna« (Štefančič 2010).

¹⁰³ Od leta 1990 do 1992 je bil poslanec DZ. V drugem mandatu tudi njegov podpredsednik. Od leta 2001 je redni profesor za estetiko na Filozofski fakulteti, kjer predava estetiko na oddelku za filozofijo, oddelku za umetnostno zgodovino in na Akademiji za likovno umetnost. Od leta 2004 je direktor Mirovnega inštituta (Filozofska fakulteta 2011).

¹⁰⁴ Pod skupno alinejo sem ju uvrstila, ker sta oba profesorja na Fakulteti za družbene vede (FDV). Prva je antropologinja, ki poleg na FDV, predava tudi v Mariboru na Filozofski fakulteti. Dr. Miheljak je doktor znanosti in izredni profesor za socialno in politično psihologijo tudi na FDV. Ukvarja se z raziskovanjem javnega mnenja, z raziskovanjem mladinske populacije ter s spoznavno-teoretskimi vprašanji psihologije. Je pa že nekaj časa tudi publicist, prisoten v slovenskem medijskem prostoru, kjer objavlja politične analize ter komentarje (CJM 2011).

¹⁰⁵ Te tri podpisnike omenjam v »kompletu«, ker so vsi trije podpisali tudi deklaracijo za mir, iz česar je moč sklepati, da so ne glede na različne okoliščine pri sprejemanju deklaracije in peticije, še vedno istega mnenja glede obstoja SV kot oboroženih sil RS.

¹⁰⁶ Leta 1977 je diplomiral iz sociologije na Univerzi v Ljubljani. Do leta 2001 je bil zaposlen na Zavodu za družbeno planiranje, (od leta 1980 Urad za makroekonomske analize in razvoj). Je analitik raznih področij družbenega bivanja in delovanja in problematike varovanja človekovih pravic kot dela človekovega razvoja. Leta 2001 je bil 21. februarja v DZ kot nepolitični kandidat izvoljen za drugega varuha človekovih pravic z mandatom šestih let, dve leti kasneje je postal tudi član Evropskega združenja ombudsmanov (EOI - European Ombudsman Institute). Po mandatu leta 2007 se je vrnil na Urad za makroekonomske analize in razvoj (Varuh človekovih pravic 2011).

¹⁰⁷ Trenutna varuhinja človekovih pravic, ki je k svojemu podpisu dodala komentar, da je takšno podpisovanje ustavna pravica in da se kot varuhinja že od začetka mandata ukvarja s tem, kako državo preusmeriti v bolj socialno (RTVSLO, 2010). Tudi po reakciji dr. Čebašek Travnik je razvidno, da pri podpisu peticije ne gre toliko za nasprotovanje SV, temveč bolj za klic na pomoč zaradi socialnih razmer v državi.

¹⁰⁸ Je slovenski filmski in televizijski režiser, scenarist in arheolog (Wikipedia 2012b).

¹⁰⁹ Dr. Andrej Fištravec je sociolog in poznavalec antropozofije. Dolgo je bil predavatelj na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru, danes je višji svetovalec na Zavodu RS za šolstvo, ja tudi sourednik nedavno izdane devete številke zbornika Subkulture (Katerdra-on.net 2012a).

¹¹⁰ Sociologinja, publicistka in »civilnodružbena aktivistka«. Aktivno je sodelovala v procesu osamosvajanja in osnovanju slovenske države. Med letoma 1990 in 1992 je bila poslanka Slovenske demokratične zveze, ki je bila del Demosa. Po letu 1992 je pustila politiko, danes je še vedno prisotna s svojimi analizami, mnenji in kritiko. (Katerdra-on.net 2012b) Njen odziv na reakcijo ministrice je slednja izpostavila v intervjuju in sicer v okviru »razumnikov«, ki bi jo naj v svojih besedilih poniževali (Jelušič 2012).

¹¹¹ Leta 1989 član komisije Zveznega Izvršnega sveta. Član LDS in leta 1992 predsednik Ekonomskega sveta pri vladi RS, do leta 1996. Je član Liberalne akademije in Foruma za levico, piše politične komentarje, ki jih objavlja za časnike Delo, Mladina in Finance (Wikipedia 2012c).

Mladini), Maja Novak (pravnica, pisateljica in prevajalka), Tone Pavček, Polona Vetrih idr. (Mladina 2010a).

Izredno zanimiv podatek se mi je zdel, da so k podpisovanju peticije pozivali tudi na Hrvaškem. Hrvaški spletni portal Jutarni.hr je namreč poročal, da lahko peticijo podpišejo tudi tuji državljani in svoje bralce pozval k podpisu, ker bodo tako pomagali pri ukinitvi SV (24.ur.com 2010a). To dejstvo lahko povežem z odgovorom ministrice na vprašanje, kaj misli, zakaj je peticija imela tolikšno število podpisnikov. Jelušičeva je namreč dejala, da je bilo število podpisnikov veliko samo na prvi pogled in da bi bilo potrebno pogledati, kako so se ti podpisi zbirali, saj se je preko spletne strani Mladine lahko prijavil kdorkoli in večkrat. Bila je kritična do istovetnosti podpisnikov (navedla je primer podpisa človeka z Zagreba in Janez Novak), glede česa pa mi je Repovž zagotovil, da imajo na Mladini vse arhivirano in preverljivo. Glede na zgoraj podani podatek, da so k podpisu pozivali tudi na Hrvaškem, bi torej lahko bilo možno, da so podpisi prihajali na Mladino tudi iz Zagreba in iz ostalih delov Hrvaške.

6. 2. 2 Odzivi nekaterih podpisnikov in nasprotnikov peticije

Kmalu po objavljeni peticij v Mladini, se je sprožil val odzivov različnih ljudi z več področij. Čeprav peticija ni pripeljala do dejanskih sprememb v SV in zadevah povezanih z njenimi aktivnostmi, je odziv poleg ekipe Mladine presenetil tudi mene. Veliko je bilo takšnih, ki so v tej pobudi videli ponovno rojstvo ali nadaljevanje poti proti zastavljenim ciljem mirovnikov iz osemdesetih let in s tem po dolgem času začutili upanje, da se SV vsaj korenito preoblikuje, če že ne ukine, kar bi dejansko pomenil poseg v ustavo RS, kot je peticijo označila ministrica za obrambo.

Po objavi peticije tudi v drugih medijih so bili odzivi različni. O tem so se menili po internetnih forumih, spekter komentarjev, odgovorov in odzivov je bil zelo širok. Od nesramnih – obtožbe, da so jo spisali sovražniki Slovencev in bele rase, do čisto navadnih podpornikov pa do tistih, ki so bili vidno navdušeni. Nekdo je zapisal, da je takšna ideja Mladine »v embrionalni fazi«, drugi so imeli pripombe glede predloga gardistov v peticiji, češ da ni najboljši, spet drugi pa, da je pobuda za izstop iz Nata v peticiji premalo konkretna. Kljub takšnim reakcijam, pa je novinar Mladine Trampuš v svojem članku dodal, da kakšne

ogorčene reakcije na peticijo razen nekaterih komentatorjev, v javnosti ni bilo zaslediti (Trampuš 2010).

Zbrala sem nekaj odzivov s strani tedanje ministrice za obrambo, dr. Ljubice Jelušič, ki se s peticijo absolutno ni strinjala, kar je bilo tudi pričakovano glede na to, da bi ukinili ministrstvo, na čelu katerega je sama. Za Mladino je zbiranje podpisov komentirala takole: »Upam, da bodo predlagatelji in tudi ugledni podpisniki peticije nekega dne pripravljeni oditi v tujino na mednarodne operacije in misije, kjer bodo z vsem svojim znanjem, ugledom, sposobnostmi, šarmom in motivacijo prispevali k vzpostavitvi miru, varnosti, socialni varnosti in medsebojnega razumevanja v teh državah, ki so danes producentke nevarnosti, groženj in vojn. Šele takrat bom tem pobudnikom verjela, da so resnično iskreni« (Jelušič V Mladina, 2010b). Dodala je, da je »peticija direktno usmerjena proti ustavi RS, v kateri piše, da za obrambo te države skrbijo obrambne sile, in proti zakonu o obrambi, kjer natančno piše, kaj so naloge SV in obrambnih sil te države« (Jelušič V Mladina, 2010b). Na to njeno trditev se je odzval novinar Mladine, Jure Trampuš, ki je v 5. številki Mladine napisal, da je bila reakcija ministrice sicer pričakovana, vendar preveč ostra in podprta s preveliko neargumentiranostjo.¹¹² Glede njene obtožbe, da je peticija neustavna, je dodal, da civilna peticija pač ne more biti neustavna, ker ima Slovenija v svoji ustavi napisano, da »pri zagotavljanju varnosti izhaja država predvsem iz mirovne politike ter kulture miru in nenasilja« in ideja peticije, ki je samo preusmeritev oziroma radikalne spremembe v vojski, gradi ravno na mirovni politiki. Dodal je, da tudi če je kakšna beseda v peticiji nepravilna, da to še ne pomeni, da je celotna peticija popolnoma nesmiselna. Na Mladini so se zavedali, da gre za revolucionarno in radikalno idejo o delni ukinitvi vojske, za katero bi mnogi rekli, da je celo nerealna. Vendar so opozorili, da je treba razmišljati dlje in preseči prepričanje, da države ni brez sile, orožja in lastne vojske (Trampuš 2010).

V naslednji izjavi za Mladino, je ministrica izjavila, da so v ozadju peticije politični interesi in politični apetiti in da je peticija stvar preteklega časa.¹¹³ Na to se je odzval sam Repovž. Odgovorni urednik Mladine je poudaril, da se strinjajo s trditvijo ministrice, da gre za stvar preteklega časa in dodal, da sicer peticija res ima korenine v začetkih demokratizacije Slovenije, vendar takrat gospe Jelušič ni bilo zraven. Pojasnil je, da v Sloveniji že dolgo

¹¹² Enake stvari ji je na intervjuju z mano očitil tudi urednik Mladine, Grega Repovž.

¹¹³ Glede njenih izjav v medijih (Mladina, radio Študent) mi je ministrica povedala, so mediji iz njenih daljših in poglobljenih, a zmernih odgovorov izločili samo tiste dele, ki so bili nekoliko ostrejši in te potem objavili ter dalje polemizirali z njo (Jelušič 2012).

obstajajo mirovna gibanja, katerih del je vedno bila tudi Mladina in da podpisniki in pobudniki izražajo zelo jasen politični interes - preusmeritev sredstev za obrambo v socialne projekte in nič drugega. Nasprotoval ji je glede namigov o političnih apetitih podpisnikov peticije in poudaril, da za Mladino stojijo interesi civilne družbe in nikakršne politične organizacije. Na koncu je ministrico še pozval, da naj raje prisluhne argumentom, ne pa da išče »politične zarote« (Mladina, 2010c). Vse napisano zgoraj mi je Repovž na intervjuju še enkrat ponovil, ministrica pa je peticiji v svojem odgovoru na moje vprašanje, kako jo ona ocenjuje, za ključen politični cilj peticije označila sebe, kot ministrico za obrambo, ki je zagovarjala tip vojske kot ga imamo, zahtevala njeno profesionalno avtonomijo in se s tem odpovedala političnemu kadrovanju ter političnemu opremljanju vojske. K temu je dodala še politično obarvano izjavo, da je bila peticija »oblika sporočila vojski in ministrici, ki se je jasno postavila na njeno stran, da je politična elita leve provenience sposobna s svojim aparatom likvidirati vse takšne avtonomistične težnje in primorana uporabljati instrumente demokracije za svoje delovanje, bodisi parlament, vlado, predsednika republike« (Jelušič 2012). Prav zaradi tega in profesionalnosti vseh, ki so se ukvarjali s tem, se po mnenju Jelušičeve ni dalo porušiti ne legitimnosti vojske, ne legitimnosti ministrice (Jelušič 2012).

Na seji odbora za obrambo je ministrica peticijo označila za »nestrokovno, nerealno in neuresničljivo« (Jelušič V RTVSLO.si 2010). S strokovnega vidika se ji je zdela peticija legitimen pogled civilne družbe na nacionalno varnost, ki pa ne priznava prispevka SV v varčevalne namene v zadnjem letu in pol, ko so se sprejemali potrebni varčevalni ukrepi zaradi gospodarske krize. Poudarila je še, da gre za predlog, ki ukinja enega izmed sistemov nacionalne varnosti, hkrati pa ne ponudi druge alternative in izrazila mnenje, da ta peticija vsebuje sporočilo, ki diskriminira pripadnike SV. Prisoten je bil tudi Repovž, ki se je odzval in pojasnil, da njihov prvotni namen ni bil govoriti o vojski, temveč o korenitih spremembah, ki jih mora izvesti Slovenija, v kolikor želi postati država blaginje. Želeli so, da se spodbudi razprava tudi o sodelovanju SV na mednarodnih operacijah, o socialni oskrbi državljanov in o administrativnem aparatu znotraj obrambnega resorja (RTVSLO.si, 2010). Ko sem ministrico sama vprašala, kako ocenjuje peticijo, mi je odgovorila, da je bila zanjo peticija:

poskus skupine intelektualcev, ki nasprotujejo vojski in oboroževanju vojske, sploh pa njeni profesionalizaciji in modernizaciji, da skupaj s pomočjo infrastrukture določenih medijev, to je Mladine in Radia Študent, postavi pod vprašaj vse dosežke SV v času po vstopu v zvezo Nato. Da vzbudijo dvom ljudi v primernost profesionalizacije in delovanja vojske v

mednarodnem okolju in da na splošno destabilizirajo prav vse postulate sedanje sodobne in v mednarodno okolje usmerjene vojske (Jelušič 2012).

Odzval se je tudi sindikat MORS-a, z mnenjem, da »gre pri peticiji za ukinitve vojske, ki jo je sprožil tednik Mladina, za poskus dviganje naklade tednika ter osebni in politični populizem«. Njegov podpredsednik Jožef Tišlarič pa je k temu dodal še svojo ugotovitev, ki se je nanašala na podpisnike peticije. Te je obsodil nepoznavanja organizacije in delovanja obrambnega sistema države in vloge Slovenske vojske. Poleg tega pa je izrazil zadovoljstvo ob dejstvu, da ti podpisniki peticije ne odločajo o naši varnosti (Delo.si 2010b).

Mnenja nekaterih drugih podpisnikov peticije je zbirala tudi novinarka Mladine, Tjaša Zajc. Zanimiv se mi je zdel odgovor glasbenika, Vlada Kreslina. Svoj podpis peticije je argumentiral z izjavo:

Ko sem bil v vojski v JLA, smo celo noč iskali en metek, ki je izginil nekje v kasarni. V novi, sveži (nebalkanski) državi Sloveniji pa so izginevali kamioni orožja, pa 'nikome ništa'. Sprašujem se, kaj bi izginilo (in kje vse bi pokalo), če bi imeli toliko orožja, kot ga je imela JLA? A hkrati slišim, da imajo učenci v slovenskih osnovnih šolah samo pol šolske ure (25 minut) razredne ure na teden, saj naj za celo uro ne bi bilo dovolj denarja. In seveda potem ni denarja za doseganje enake kvalitete izobraževanja po posameznih regijah, za reševanje socialnih problemov, za kulturo itd. ... In še nekaj, ni se znižala cena solate, kot so nam obljubljali, ko smo šli v Nato (Kreslin v Zajc 2010).

V zadnjem stavku je cilj na izjavo ministrice Jelušičeve iz časov kampanje za Nato, ko je izjavila, da bo v primeru vstopa Slovenije v Nato solata na trgu cenejša. V Mladini so to izjavo označili za njen slogan, ministrica pa je kasneje dejala, da ni bila prav razumljena in da je bila njena izjava o solati vzeta iz konteksta.

Predsednik Liberalne akademije dr. Darko Štrajn je peticijo podpisal zato, ker je že okoli leta 1989 v Sobotni prilogi Dela objavil članek, v katerem je predlagal demilitarizirano Slovenijo, kar je bilo v skladu s tedanjim mirovnim gibanjem. Ta je po očitnem konfliktu z JLA v javnosti izgubil podporo, sedaj pa se je dr. Štrajnu zdelo, da je spet napočil čas, ko bi lahko začeli razmišljati o razorožitvi države. Čeprav ugotavlja, da peticija medijsko ni bila dovolj odmevna, ne glede na »pomembne« podpisnike, jo je sam podpiral, ker je v njej videl možnost ponovne rekonstrukcije civilne družbe (navsezadnje na deklaracijo?). S Slovensko vojsko je zadovoljen, ker je po njegovem mnenju točno taka, kot jo majhna država lahko ima,

bolj za okras in zgolj z vlogo sodelovanja v mednarodnih akcijah, kar bi se pa sicer lahko dalo urediti tudi na drug način – s policijo. Zaključil je z mislijo, da gre v večini za trošenje državnega denarja brez pravega učinka (Štrajn v Zajc, 2010). Iz njegovega komentarja je očitno, da je bil v času sprejemanja deklaracije nagnjen k mirovni opciji in demilitarizaciji države, česar neuspeh pa je kljub temu razumel. Čeprav je od peticije in od odziva, ki bi ga naj sprožila, pričakoval več, je v njej videl možnost ponovnega »rojstva« idej mirovnikov iz 80-ih let prejšnjega stoletja. Repovž se z njim ne bi strinjal, saj je po njegovem mnenju mirovništvo v človeku prisotno ves čas, zato ne more iti za ponovno »rojstvo«, oživitve ideje ali kaj podobnega.

Naslednja podpisnica, ki jo navajam, je Vika Potočnik, nekdanja članica opozicijske stranke LDS (vloga pri spisu deklaracije za mir), kasnejša političarka, poslanka in županja Ljubljane.

Z vprašanjem vloge, pomena in namena vojsk sem se ukvarjala v vsej svoji politični karieri. Moje trdno prepričanje je, da je treba svet graditi na popolnoma drugih temeljih, kjer vojske ne bi bile potrebne. Če pa vojsko imamo, naj imajo vojaki na misijah predvsem vlogo pomoči in izobraževanja lokalnega prebivalstva. Ministrica Jelušičeva je izjavila, da bi si želela, da gredo podpisniki peticije na kakšno krizno območje. Odgovarjam ji, da sem bila sama na kriznih območjih cele bivše Jugoslavije, delala sem z iraškimi verskimi voditelji in drugimi izobraženci, bila sem v Beslanu, verjetno še kje. Povsod sem videla posledice napačnih političnih odločitev in grozote, ki so jih povzročali tudi vojaki. Tudi slovenski vojski sem pomagala delati koncept sodelovanja vojakov s civilnim prebivalstvom in ta projekt se je v Kosovu celo izvajal. A kljub temu sem z veseljem podpisala peticijo (Potočnik v Zajc, 2010).

Iz izjave nekdanje članice LDS sem razbrala, da imajo zanjo vojaki (na misijah) predvsem napačne naloge. Namesto, da se streljajo in spopadajo, bi zanje bilo bolje, da bi bile njihove naloge bolj mirovniškega tipa (vidik njene podpore mirovništvu), v smislu pomagati in izobraževati lokalno prebivalstvo na območjih, kjer delujejo, ne pa se vojskovati in podpirati oz. širiti nasilje. Po njenem mnenju bi morali vojaki delovati s čim manj orožja in na temeljih civilnega delovanja in sodelovanja, ne pa delovati v vojaškem duhu in na vojaški način. Glede na to, da je v svoji izjavi omenila, da je bila na področjih, kjer je že videla grozote vojn, je verjetno prav to imelo nanjo velik vpliv na njeno razmišljanje in mnenje o vojaštvu, vojski in orožju. Prav zaradi tega je tudi »z veseljem« podpisala peticijo.

Dr. Dušan Plut, predsednik ZS v času osamosvajanja in po srcu mirovnik, mi je glede svojega mišljenja o peticiji povedal, da je on osebno ni bral dobresedno in da misli, da je tudi drugi ne moremo brati tako. On je nanjo gledal kot na »demilitarizacijo sveta, Evrope in Slovenije, s tem da so globalni razlogi, da bi se ta proces demilitarizacije začel v tem obdobju, neugodni« (Plut 2012a). O tej temi on razmišlja po svoje in bolj globoko. Zanimajo ga še ekološki in drugi učinki na okolje ter kaj človek v okolju, ki ga obdaja, počne. «Planet bo moral slej kot prej iti v proces demilitarizacije, vem, da je to zelo dolgotrajen proces in vem, da je v obstoječih strukturah razmišljanja to z moje strani zelo utopično razmišljanje» (Plut 2012a). Po njegovem mnenju Slovenija ne potrebuje dveh represivnih aparatov, ločeno policijo in vojsko. Namesto tega bi lahko imeli policijo za represivni organ in npr. 500 nekdanjih vojakov ali ljudi, ki bi bili usposobljeni za vojaško delovanje v okviru policije in bili na voljo tudi mednarodnim silam ZN, ki bi morale delovati na podoben način. Na koncu je še dodal, da se zaveda, da je dandanes takšno razmišljanje res nemogoče in »utopično« ter zaključil s tezo, da je še vedno bilo tako, da tisti, ki so razmišljali drugače, v tistem trenutku niso bili razumljeni. Vseeno pa ostaja prepričan, da bo svet slej ko prej moral iti po tej poti (Plut 2012a).

Kot naslednjega navajam odziv na peticijo s strani Janeza Stanovnika,¹¹⁴ sicer tudi podpisnika deklaracije za mir. Na peticijo je reagiral kot predsednik Zveze združenj borcev (ZZB) za vrednote narodnoosvobodilnega boja (NOB) s poslanim pismom, naslovljenim na politično vodstvo države (predsednika Türka, predsednika DZ Pavleta Gantarja, predsednika vlade Boruta Pahorja, predsednika državnega sveta Blaža Kavčiča in na obrambno ministrico Ljubico Jelušič). V njem je poudaril, da sta obrambni sistem RS in SV »nepogrešljiva sestavna dela samostojne slovenske države in tudi sredstvi za ohranitev njene suverenosti« (Stanovnik v Delo 2010). Svoje razmišljanje je dodatno pojasnjeval na argumentu, da razmere v mednarodni skupnosti enostavno ne dopuščajo tega, da bi države lahko skrb zase in za svoja sredstva za obrambo lahko prenesle na EU ali Nato, niti teh sredstev ne morejo skrčiti ali jih celo opustiti (Stanovnik v Delo 2010). Po mnenju celotnega predsedstva zveze imajo vse evropske države svoje obrambne sile, kar velja tudi za RS in karkoli drugega bi bilo za državo neodgovorno in pogubno.

¹¹⁴ V 40-ih je bil član matičnega odbora OF in kasneje partizan. Predsednik zveze borcev postane maja 1988, malo pred afero JBTZ. Na začetku procesa osamosvajanja se je zavzemal za miren in razumen prehod v demokracijo, za kar je dobil naziv »oče naroda«. Državo je nato pripeljal do prvih večstrankarskih volitev, nato pa mesto prepustil izvoljenemu predsedniku, Milanu Kučanu in se umaknil iz političnega življenja. Leta 2002 se je vrnil v javnost in leto kasneje je ponovno izvoljen za predsednika ZZB in udeležencev NOB, kjer se brani pred vsakršnim poskusom razvrednotenja in obtoževanja NOB (Pirc 2004).

V imenu zveze pa je k temu še dodal, da se:

Zveza pridružuje prizadevanjem državnih organov in javnim pobudam za prilagajanje obrambne in vojaške doktrine družbenemu in tehnološkemu razvoju in za racionalno organiziranost ter smotrno oborožitev in ekonomično logistiko. Pri tem menimo, da socialni položaj pripadnikov Slovenske vojske ne sme biti ovira za racionalizacijo, saj je njihove socialne probleme potrebno reševati izven vojske v okviru splošnega sistema socialne varnosti državljanov (Delo.si 2010a).

Njegovo podporo vojski in obrambnemu sistemu države je v intervjuju izpostavila tudi ministrica Jelušič, ko je odgovarjala na vprašanje, zakaj po njenem mnenju peticija ni mogla uspeti. Zanj je bilo ključno to, da je SV imela in še vedno ima velikega zaveznika v tej Zvezi borcev za vrednote NOB s predsednikom Stanovnikom na čelu. Po njeni oceni gre namreč za organizacijo, ki ima velik vpliv na javnost, njeni člani pa v javnih nastopih in govorih vedno poudarjajo, da Slovenija potrebuje vojsko. To je po njenem močno zniževalo možnosti peticije za uspeh (Jelušič 2012). Stanovnik je naštel točno tiste vrednote, pomen in delovanje vojske ter opisal zelo podobno razmišljanje, katerega je Mladina s peticijo hotela preseči na podlagi argumenta sodobnosti časa in novega, spremenjenega mišljenja.

Kot zadnjega navajam odziv dr. Iztoka Podbregarja, ki je poleg številnih drugih vodstvenih in uradnih položajev, zasedal tudi mesto načelnika in namestnika načelnika Generalštaba SV.¹¹⁵ Gre za komentar, ki ga je napisal na svoji spletni strani 13. februarja 2010, malo po objavi peticije:

Peticija je povsem legitimna in dobra podlaga za razpravo o prihodnosti našega obrambnega sistema vključno z našo vojsko. Osebno sem prepričan, da bi morali narediti reinženering našega nacionalno varnostnega sistema. V MORS, MNZ, vojski, policiji, zaščiti in reševanju, diplomaciji, uradu za kazenske sankcije, obveščevalnih službah dobiva plačo več kot 21 000 ljudi in letno porabi 1,35 milijarde EUR iz proračuna. Njihovo delo koordinira pet ministrov. Ko pa se pojavi grožnja in kriza v Sloveniji npr. pandemija pa se nihče ne čuti takoj kot lastnik in reševalec problema. Menim, da bi vsa področja lahko pokrival samo en minister namesto petih, da bi bilo za vsa področja dovolj 10 000 ljudi in

¹¹⁵ Danes je dr. Podbregar vodja Katedre za policijsko upravljanje in management na Fakulteti za varnostne vede, profesor za Krizni management na Fakulteti za organizacijske vede in vodja Katedre za vojaško logistiko na Fakulteti za logistiko na Univerzi v Mariboru. Bil je svetovalec predsednika RS za nacionalno varnost, direktor Slovenske obveščevalno-varnostne agencije, nacionalni koordinator za boj proti terorizmu, ministrski svetnik v Uradu predsednika vlade in državni sekretar na Ministrstvu za obrambo. Bil je tudi član slovenske delegacije, zadolžene za začetek približevanja RS zvezi NATO, mednarodni inšpektor za nadzor oborožitve v okviru OVSE in načelnik Odseka za letalstvo v Republiškem štabu za Teritorialno obrambo (Podbregar 2010b).

najmanj 40% manj denarja. Prepričan sem, da bo razvoj šel v to smer, vendar to zahteva celovit in kompleksen pristop k spremembam, ki so izvedljive in nujno potrebne (Podbregar 2010a).

Njegov odziv sem izpostavila, ker je imel v nacionalno varnostnem sistemu Slovenije vse od njenega nastanka vidno vlogo in glede na to pozna zadeve, kar je razvidno tudi iz navajanja dejstev v njegovem komentarju. Sama se z njegovimi argumenti in razmišljanji načeloma strinjam, a k temu dodajam, da gre za potrebno sistemsko rešitev znotraj države, kar pa ne bi smelo vplivati na delovanje in obnašanje države kot članice zveze Nato ali EU. Tam mora Slovenija na takšen ali drugačen način izpolnjevati določene obveznosti, saj bi v nasprotnem primeru to povzročilo padec ugledu države v celotni mednarodni skupnosti. Znotraj RS pa bi njegovo razmišljanje o reorganizaciji nacionalno varnostnega sistema Slovenije v smeri večje koordinacije in operacionalizacije sistema podprla, a hkrati dodala, da bi to res pomenilo zahteven in dolgotrajen proces, za katerega je vprašanje ali ga je v trenutnih okoliščinah sploh možno začeti.

6. 3 Dogajanje na obrambnem področju po peticiji

Na področju obrambe se je po javno predstavljeni peticiji sprejemalo nove dokumente, spreminjalo in posodabljalno stare ter dopolnjevalo ključne normativne akte s tega področja. Na podlagi 109. člena Poslovnika DZ (Uradni list RS, št. 92/07 – uradno prečiščeno besedilo) je ta na seji 26. marca sprejel Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, ki je bila objavljena v Uradnem listu RS št. 27/2010, 2. aprila 2010. Deljena je na 8 poglavij, od katerih je vsebinsko 5 pomembnejših in zajemajo: opredelitev ciljev in interesov RS, predstavitev geopolitičnega in geostrateškega položaja RS ter njenega mednarodno varnostnega okolja, predstavitev virov ogrožanja in tveganja nacionalne varnosti RS, njeno odzivanje na grožnje in tveganje nacionalne varnosti in predstavitev samega sistema nacionalne varnosti RS (Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS 2010).

Poleg te resolucije je bila konec leta 2010 sprejeta tudi Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025 (ReDPROSV2025 2010).¹¹⁶

¹¹⁶ ReDPROSV2025 je najvišji razvojno-usmerjevalni dokument, namenjen SV in hkrati dolgoročni planski dokument, ki zagotavlja podlago in okvir za njen dolgoročni razvoj in opremljanje. Ker bo samo tako lahko sposobna zagotavljati zmogljivosti, ki jih RS potrebuje za uresničevanje nacionalnih interesov na obrambnem področju (ReDPROSV2025 2010).

Ta je nasledila predhodno, ki se je nanašala na obdobje od leta 2004 do 2015 in kjer so upoštevane zlasti spremembe varnostnega okolja, ugotovitve Strateškega pregleda obrambnega resorja 2009 ter usmeritve iz Resolucije o strategiji nacionalne varnosti RS. Poleg tega so v resoluciji upoštevani tudi ustrezni strateški in planski dokumenti Nata ter EU. Vsebinsko zaobjame spremembe v mednarodnem varnostnem okolju, vizijo razvoja SV, raven ambicij za njeno delovanje, dolgoročne cilje in prioritete razvoja do 2025, obrambne vire, njeno strukturo, zmogljivosti, modernizacijo, zagotavljanje pogojev za ustrezen razvoj in delovanje SV ter ključne izzive in tveganja. DZ jo je sprejel 23. novembra 2010 (ReDPROSV2025 2010). Sprejel jo je z veliko večino glasov, več kot 60; po mnenju ministrice Jelušič pa zanjo verjetno niso glasovali poslanci stranke Zares. To, da je bila sprejeta tako pozno, je bil po besedah Jelušičeve edini dosežek pobudnikov in podpornikov peticije za ukinitvev SV. Zaradi njih je bila namreč v DZ izpeljana javna razprava na temo peticije, kjer pa so se ideje nasprotnikov vojske že »izpele« (Jelušič 2012).

6. 3. 1 Izzivi pri nadaljnjem razvoju obrambnega sistema RS

Kako bo s Slovensko vojsko in civilno obrambo v prihodnje? Ali bomo sploh dosegli začrtane cilje v okviru sprejetih strategij, dolgoročnih planiranj in modernizacij? Vse naštetu je osnova za razvoj SV, kateri moramo zagotoviti dovolj materialnih, finančnih, organizacijskih, kadrovskih podlag. To je osnovni pogoj, da bo SV lahko še naprej uresničevala zahteve integracij v katere je vključena. V nasprotnem primeru bo Slovenija od tega začela odstopati še bolj očitno, kot je do sedaj ter izgubila določeno stopnjo verodostojnosti v mednarodnem okolju. Tu naletimo na paradoks, saj so trenutne razmere po svetu in tudi v Sloveniji takšne, da ne dopuščajo prevelikega finančnega vlaganja v oboroževanje, razvoj, vzdrževanje in posodobitve svojih obrambnih sil. V Sloveniji so že krčili obrambni proračun na račun polnjenja državne blagajne in najverjetneje bo tako še naprej, vsaj dokler so razmere takšne, kot so in bo gospodarska kriza še vedno prisotna. Potrebne denarja za posodobitev, modernizacijo in razvoj SV ne bo. Že konec 2011 je bilo po besedah ministrice stanje razvoja, modernizacije in opremljanja Slovenske vojske na ravni iz leta 2001, česar pa Slovenija tudi v prihodnje ne bo mogla nadomestiti (Jelušič 2011).

Kar se tiče civilne obrambe, je na podlagi Resolucije o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske (ReDPROSV), cilj v RS do leta 2015 oblikovati

sistem, ki se bo sposoben odzivati na nove in kompleksne grožnje tako na nacionalni kot tudi na mednarodni ravni. V strateških in razvojnih dokumentih je razvoj civilne obrambe opredeljen na podlagi preoblikovanja dosedanjega »klasičnega« sistema civilne obrambe. Težišče nalog se preusmerja k oblikovanju takšnega sistema, ki bo zaobjel današnje krize in pokrival njene najširše spektre ter jih integriral v celovit sistem kriznega načrtovanja in upravljanja. Funkcija, ki jo civilna obramba ohranja, je funkcija priprav na vojno, kar se bi odvijalo v okviru sistema kolektivne obrambe zveze Nato. Poleg naštetega je pri nas predvidena tudi širitev pristojnosti civilne obrambe na obvladovanje vseh vrst kriz, njeno povezovanje s sistemom varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v celovit sistem kriznega načrtovanja in upravljanja, sodelovanje v mirovnih operacijah, ki poleg vojaških pripadnikov zahtevajo tudi civilne strokovnjake in strukture (npr. poklicni gasilci)... (Grizold 2005, 178-180).

Prejšnji sistem je bil zastarel, zato ga je bilo glede na varnostne razmere in članstvo države v več varnostnih organizacijah, potrebno prilagoditi tem dejstvom. Poudarek je na tem, da se je razširil spekter sodobnih kriz in povečala potreba po sodelovanju in celovitem delovanju, ki povezuje več področij skupaj. Tako bi naj vsaka država preko svojega razvitega sistema kriznega upravljanja zagotovila mehanizme in instrumente za obvladovanje takšnih kriz in posledično varnost v mednarodnem okolju, kar je kot članica EU in Nata ter OZN primorana storiti. Kako bo to RS operacionalizirala s takšnim, predvidenim proračunom, bomo videli v prihodnje.

7 PRIMERJALNA ANALIZA OBEH DOKUMENTOV

Na prvo in najbolj očitno razliko med dvema dokumentoma naletimo že ob pogledu na njun naslov. Eden je deklaracija, drugi je peticija. Definicija obeh po SSKJ se razlikuje, namreč slednja je (višjim) organom oblasti namenjena pismena izjava za ureditev kake splošne zadeve; prošnja, zahteva. Deklaracija pa je javna izjava, razglas, navadno o pomembnem vprašanju, položaju; kot dokument pa predstavlja listino z uradno veljavnostjo (SSKJ). Deklaracija je torej po SSKJ bolj uraden dokument od peticije, ki jo uporabljamo za bolj splošne zadeve in pobude ter je po navadi ne uporabimo za kakšno bolj pomembno listino z

uradno veljavnostjo. Peticija je definirana kot pismena izjava, deklaracija pa kot javna izjava ali razglas. Da gre pri deklaraciji za bolj uraden dokument je bilo razvidno z njene obravnave v samem predsedstvu RS in zavzemanjem koalicijske stranke ZS za sprejetje deklaracije in njenih ciljev. V obravnavo se je vključilo vseh 5 članov predsedstva in poslanci tedanje skupščine, kar je nakazalo na pomembnost in po drugi strani tudi vztrajnost Zelenih Slovenije pri svojem. Je pa po mojem mnenju do takšne obravnave prišlo tudi zaradi okoliščin in situacije v času osamosvajanja.

Pri pregledu okoliščin ob sprejemanju enega ali drugega dokumenta sem zagotovo opazila več razlik kot pa podobnosti. Ker se dokumenta povezujeta s pojmom varnosti, ki se sicer že od konca hladne vojne, torej od časov deklaracije dalje, problematizira, razširja in povezuje z mnogimi drugimi pojmi, moram poudariti, da sta bila dokumenta sprejeta v popolnoma drugačnih varnostnih okoliščinah. Prvi spada v čas po hladni vojni, ko so se razmere v mednarodni skupnosti še urejale, ko je bila Slovenija še del Jugoslavije in ko so se glede bodočega razvoja Slovenije in kasneje tudi ostalih bivših republik sprejemale ključne odločitve in ko so se zgodili v prejšnjih poglavjih opisani dogodki, ki so imeli močan vpliv na nastanek RS ter njenih nadaljnjih zakonov, predpisov, aktov. Bolj ali manj uspešno smo se prebijali skozi osamosvojitveni proces, čeprav smo pri tem naleteli na nemalo težav, pritiskov s strani zvezne vlade in mednarodne skupnosti, do nesoglasij glede osamosvojitve tudi znotraj države. Varnostne razmere konec hladne vojne se nikakor ne morejo primerjati z današnjimi. Tedaj je bila Slovenija še v nastajanju, najprej »hladno napadana« s strani JLA, nato pa še dejansko z oboroženo intervencijo, na katero je morala odgovoriti sama s svojimi takratnimi obrambnimi silami in policijo, kar se danes na podlagi našega članstva v Natu ne bi smelo niti moglo zgoditi. V času sprejemanja peticije, 19 let kasneje, je bila Slovenija že skoraj 20 let samostojna država, že več kot 5 let članica zveze Nato in EU ter pred tem že tudi članica drugih mednarodnih organizacij (OVSE in ZN), v okviru katerih se razvija, pridobiva izkušnje, se »učič«, dopolnjuje, deluje in prispeva tudi k varnosti na področjih svoje soseščine in v celotnem mednarodnem okolju. RS je kot članica teh organizacij zavezana k določenemu ravnanju in mora kot takšna tudi s svojo vojsko prispevati k mednarodni varnosti, stabilnosti in ohranjanju miru v okviru sprejetih dogovorov in na podlagi svojih zmogljivosti. Pri tem pa se vedno bolj poudarja celostno delovanje, povezovanje, pomoč in soodvisnost med državami sveta ali z dvema besedama, kompleksnost varnosti.

Ena izmed razlik pri okoliščinah je tudi politični režim v enem in drugem obdobju. Konec 80-ih in na začetku 90-ih v času socializma in še v zadnjih izdihljajih komunizma je bila še vedno prisotna politična represija (vpliv Jugoslavije in enopartijskega sistema, centralizma, JLA). Ker so bili odnosi znotraj Jugoslavije vedno bolj napeti, še posebej v času začetkov in vrhunca osamosvajanja Slovenije, je vsaka »napaka« ali za tedanje razmere »prevelika« svoboda izražanja govora ali tiska lahko za kršitelje pomenila sodni postopek. Zaradi takšnega stanja je bila tedaj posledično manjša tudi politična participacija državljanov. Leta 2010 je bila javnost veliko bolj obveščena o političnem dogajanju, svoboda tiska je ogromna, ne dogajajo se več preganjanja ljudi zaradi političnih razlogov, predvsem pa so ljudje bolj politično osveščeni. Poleg že tako politično obarvanih tednikov in mesečnikov je politika ves čas prisotna tudi v dnevnem časopisju, na TV, radiu, internetu... Danes se brez posebnega poudarka v medijih vse večkrat pojavljajo tudi tajni politični podatki, ki sicer niso za v javnost. Ko bi se to naj zgodilo v 90-ih (1988), je to pomenilo aretacije (afera JBTZ). Politične represije danes tako rekoč ni, saj se demokracija v državi razvija že 21. leto in nismo več na začetkih tranzicijskega prehoda nanjo, kot smo bili v času osamosvajanja, ko sta bila še jugoslovanska oblast in JLA z vse večjim vplivom veliko bolj občutljiva. Dokumenta sta bila sprejeta v dveh različnih političnih kontekstih.

Pri okoliščinah moram še enkrat izpostaviti vlogo medijev. Ti so zagotovo vplivali na seznanjenost z dokumentoma. Velja, da mediji danes v Sloveniji predstavljajo četrto vejo oblasti in imajo na odločanje in delovanje političnih voditeljev ter celo na njihovo postavitve na oblast (predvolilna soočenja, ankete, intervjuji) vse večji vpliv. Njihova svoboda je neprimerljivo večja od tiste v času sprejemanja deklaracije, ko so se dogajale še cenzure pred objavljanjem člankov, spisov, prispevkov, itd. (prisoten je bil vpliv Jugoslavije in njenih zakonov, Ustave ter ciljev politične elite preprečiti preveliko spodbujanje in povezovanje Slovencev preko medijev – Mladina, Nova revija itd., k podpori osamosvajanju in vsem povezanim s tem). V 21. stoletju je pomemben dejavnik in okoliščina napredek informacijske tehnologije, s pomočjo katerih se širi delovanje medijev. Peticijo so podporniki podpisovali preko spleta. Pred tem so se sicer morali predhodno registrirati na spletni strani časnika Mladine (www.mladina.si), nato pa so svoj podpis poslali preko e-pošte. V času sprejemanja deklaracije te možnosti ni bilo, saj ni bilo interneta, zato takšnega podpisovanja oziroma dajanja soglasja k deklaraciji ni bilo možno izpeljati, kar pa je, po mojem mnenju, vsekakor vplivalo na število podpisnikov. Deklaracijo si lahko podpisal in jo v fizični obliki poslal po

navadni pošti. Dosti lažje predvsem pa hitreje se je danes povezati na internet in poslati elektronsko pošto.

Če primerjam deklaracijo in peticijo po odzivih in razširjanju, se mi zdi peticija dosti bolj populistična od deklaracije. Kljub navajanju večine preverljivih dejstev je napisana tako, da je zaradi tedanjih razmer (gospodarska kriza, socialna stiska ljudi, povečevanje brezposelnosti in iskanje krivca za naštete dogodke) v njej veliko ljudi videlo rešitev za svoje bivanje, obstoj in za državo v smislu, da bo s tem privarčevala več denarja in bodo tako razmere za življenje v Sloveniji boljše. Vse več je namreč ljudi, ki potrebujejo takšno ali drugačno pomoč, prebivalstvo se stara in tako bo tudi v prihodnje. Peticija je ponujala možno rešitev oziroma izboljšanje situacije omenjenih, kar so ti zagotovo in logično tudi podprli. Prav to plat peticije je v odzivu nanjo poudaril Stanovnik in dodal, da socialne stiske prebivalcev znotraj države ne moremo reševati na račun vojske, ki je po njegovem mnenju za suvereno državo nujno potrebna. Pri deklaraciji ni šlo za pomoč socialno šibkim in ogroženim ljudem ter za posredno reševanje socialne stiske in stanja v državi. Ni šlo niti za spremembo položaja vojaka v Sloveniji, saj država tedaj sploh še ni imela lastne vojske, ampak samo teritorialno obrambo, ki pa je sicer veliko Slovincem predstavljala njeno predhodnico. Šlo je izključno za poudarjanje idej mirovništva, šlo je za nasprotovanje JLA, nasprotovanje nasilnemu reševanju konflikta s SFRJ in nasprotovanje na sploh vsemu vojaškemu ali povezanemu z vojsko.

Ključna in najbolj očitna razlika med dokumentoma pa je bila ta, da so se podpisniki deklaracije zavzemali PROTI OBSTOJU vojske v Sloveniji, pri peticiji pa je bila zahteva pobudnikov jasno izražena, ko so napisali, da je Slovensko vojsko potrebno temeljito PREOBLIKOVATI. Preoblikovati in ne, je ne imeti. Slovenija ima obrambne sile oziroma svojo vojsko, ki skrbi za njeno varnost že od leta 1991, kar je zapisano tudi v Ustavi RS. Ne glede na okoliščine in dejstvo, da danes varovanja države še zdaleč ne moremo primerjati z varovanjem suverenosti Slovenije z začetka 90-ih, je vojska sestavni del obrambnega sistema RS, zapisana v Ustavi države. V primeru da bi hoteli vojsko ukiniti, bi resnično bilo potrebno spremeniti Ustavo RS. Predlog peticije, da se SV temeljito preoblikuje vojsko sicer ohranja, vendar »roko na srce«, bi po peticiji tako imenovani vojaki postali socialni delavci. Moje bistvo tu ni nasprotovanje predlogu peticije za prekvalifikacijo vojakov v socialne delavce in zavedam se, da te Slovenija glede na stanje res potrebuje, vendar realno gledano bi to popolnoma spremenilo njihove naloge in delovanje, tako da kljub temu da naj peticija vojske neposredno ne bi ukinjala, bi s to prekvalifikacijo vojakov dejansko naredila točno to. Rešitev

za socialne stiske in staranje prebivalcev Slovenije bi morali najti drugje. In ali je dovolj, da imamo samo toliko vojakov, kot jih predlaga peticija? Glede na članstvo države v Natu in njene obveznosti, zaradi tega to ni mogoče. Drugo pa bi bilo, če bi RS izstopila iz Nata, kar bi pa zopet pomenilo čisto drug scenarij. V tem primeru...

Ena izmed razlik je tudi prisotnost oziroma neprisotnost predloga mirovnega člana v ustavi, v deklaraciji oziroma v peticiji. Deklaracija za mir se zavzema za prisotnost mirovnega člana v novi Ustavi RS, ki bi se naj glasil: »Republika Slovenija je demilitarizirana država. Predhodno obdobje, ki je potrebno za demilitarizacijo, se uredi z ustavnim zakonom.« Še en dokaz, da gre pri deklaraciji za poskus in zavzemanje za doseg dejanskih sprememb na najvišji ravni, v ustavi RS. Cilj je bil torej doseči mirovni člen v bodoči Ustavi RS. Česa podobnega v peticiji ni. Vse kar je bil cilj uredništva Mladine z objavo peticije, je bil vpliv na razmislek ljudi o potrebi obstoja SV in razsvetlitev njihovih pogledov nanjo oziroma doseči, da bi državljani presegli razmišljanje o vojski kot o nečem nujno potrebnem za varnost in suverenost države, kot je veljalo včasih.

Pri pregledu peticije ne moremo mimo sprotnega in nenehnega poudarjanja njene socialne note in pozivanja spremembam znotraj SV v smeri izboljšanja socialnega stanja (recesija) v državi tako upokojujencev kot tudi drugih prebivalcev. Peticija je polna predlogov, kako izboljšati socialno stanje prebivalcev RS, kar bi pripisala trenutnemu stanju gospodarske krize, v kateri smo se znašli in dejstvu, ki se vsak dan znova bolj poudarja, da se prebivalstvo v RS stara in da je in še bo čedalje več starostnikov, za katere bo potrebno poskrbeti tako z osebnega vidika kot tudi z vidika prispevka države. V vseh petih točkah peticije lahko zasledimo vpliv te gospodarske krize in poskus reševanja socialne stiske vseh družbenih slojev. Ta kriza (odpuščanja, vse večja brezposelnost, nezadovoljstvo, povečevanje revščine) je poleg na vsebino peticije zagotovo vplivala tudi ne število njenih podpisnikov, ki so v njej videli neke vrste rešitev. Pri deklaraciji tega ni bilo. Šlo je za bolj političen dokument, z zahtevami po demilitarizirani državi, predvsem pa je bilo večje poudarjanje na kulturi nenasilnega reševanja sporov ter odklanjanja oboroževanja, na kar je vsekakor imel vpliv čas konca hladne vojne in večja prisotnost vojaškega ogrožanja, torej tedanje okoliščine - prisotne vojaške grožnje JLA. O samem začetku ideje deklaracije je Plut poudaril, da je šlo sprva samo za nasprotovanje JLA, kar je še enkrat potrdilo močan vpliv tedanjih, trenutnih okoliščin na spis deklaracije.

Naj omenim še nekaj podobnosti, ki sem jih opazila. Pri pregledu podpisnikov obeh dokumentov sem naletela na nekatere, ki so podpisali oba dokumenta, ne glede na popolnoma različne okoliščine sprejemanja in ne glede na njihovo vlogo v teh okoliščinah. Med te podpisnike spadajo Dušan Plut, Vika Potočnik, Jože Mencinger, Božo Repe... Ti in verjetno bi se našel še kdo, so podpisali deklaracijo in peticijo, kar na nek način dokazuje njihovo nespremenjeno bolj v negativno smer nagnjeno naravo o obstoju oziroma delovanju vojske v Sloveniji. Glede na to, da so pred peticijo podpisali tudi deklaracijo, lahko to povežem z izjavo Repovža glede ideje mirovništva. Po njegovem je takšno razmišljanje mirovnikom »immanentno«, nekaj kar pač obstaja, je vedno obstajalo in pač je (Repovž 2012).

Druga podobnost je vsebinske narave v okviru predlaganih rešitev oziroma sprememb. Podpisniki so v deklaraciji zahtevali, da bi v predhodnem obdobju do popolne demilitarizacije za varnost meja RS skrbele enote policije in obstoječe enote Teritorialne obrambe, kar lahko povežem s predlogom v peticiji. Ta se za primer kakršne koli zunanje nevarnosti zavzema za obstoj gardistov (to bi naj postalo okoli 200 bivših vojakov), ki bi skupaj s policisti organizirali »splošni ljudski odpor«. S temi besedami lahko potegnem vzporednico s časom osamosvojitvenega procesa in oboroženega spopada, ko smo imeli enote TO in tedanjo milico, ki so skupaj prav tako organizirali »splošni ljudski odpor« in obranili razglasitev samostojnosti, samo da peticija namesto tedanjih enot TO predvideva gardiste.

Še eno podobnost sem opazila pri pregledu rezultatov javnega mnenja iz obeh obdobjih glede legitimnosti oboroženih sil. V obeh sta namreč bili izvedeni raziskavi javnega mnenja, ki sta zajemali problematiko nacionalne varnosti. Prva z naslovom »Raziskava stališč o nacionalni varnosti ter o vprašanjih energetike in energije« SJM903 in druga z naslovom »Raziskava o nacionalni in mednarodni varnosti« SJM092. Pri obeh raziskavah so bila glede na temo relevantna vprašanja povezana z vojsko in celotnim nacionalno varnostnim sistemom države. Pri SJM903 so respondente (N=2072) spraševali po potrebi ukinitve JLA.¹¹⁷ 53,5% jih je bilo ZA, 26,8% proti, 19,7% se jih ni odločilo (Pešec-Vengust 1991, 159). Občutno več jih je bilo za ukinitve kot proti njej. Takšen rezultat je bil poleg strahu pred JLA verjetno tudi posledica dejstva, da JLA kot oborožena sila SFRJ ni upoštevala vrednot in kulture Slovencev in Slovenije, s čimer je povzročila njihov odmik in njihovo delovanje in obstoj spremenila v nelegitimnega. V SJM092 raziskavi lahko prav tako ugotovimo, da je legitimnost SV iz leta

¹¹⁷ Čeprav tu še ni šlo za slovensko vojsko, vseeno dajem za primer, saj z njim dokazujem padeč legitimnosti vojska v obeh obdobjih.

2009 (ugotovljena na podlagi analize zaupanja v SV iz različnih obdobj) manjša od legitimnosti z leta 2007. Po mojem mnenju je takšen rezultat posledica življenjskih razmer (okoliščine), v katerih živimo in ne samo nasprotovanje delovanju vojske oziroma nespoštovanje njenih vrednot, kot je bilo to v primeru JLA, poleg tega da JLA Slovenci tedaj že niso več obravnavali za svojo vojsko.

Če na koncu primerjam še odziv na peticijo in deklaracijo z vidika, da je oba dokumenta podprla tudi Mladina, je potrebno opozoriti še na primerjavo novinarja Mladine Jureta Trampuša v članku *Zahtevajmo nemogoče*, objavljenem v 5. številki. V njem je Trampuš primerjal reakcijo ministrice Jelušič na peticijo, ko je izjavila, da je »protiustavna«, s trditvami nekdanjih generalov JLA konec 80-ih let, ki so prav tako napadali Mladino, češ da ruši ustavni red (Trampuš, 2010).

SKLEP

Čeprav sem vmes pri analizi posameznega dokumenta že opozorila, če sem naletela na razliko ali podobnost med njima, sem primerjalno analizo obeh naredila v sklepnem delu naloge. Tu sem prikazala in predstavila svoje ugotovitve, jih argumentirala, pri tem pa posredno odgovarjala tudi na zastavljeni raziskovalni vprašanji. Moje prvo postavljeno vprašanje pri raziskovanju tematike se je nanašalo na vprašanje podobnosti med okoliščinami in dogajanjem konec 80-ih in na začetku 90-ih, katera so vplivala na nastanek Deklaracije za mir, in okoliščinam, ki so vplivale na nastanek peticije *Ukinimo vojsko* iz leta 2010. V drugem zastavljenem vprašanju pa sem bila bolj konkretna, saj so me zanimale vsebinske podobnosti oziroma razlike med deklaracijo in peticijo. Ali je več enih ali več drugih? Za oba odgovora je potrebno poleg posamezne predstavitve obeh, narediti tudi njuno primerjavo. Že v samem naslovu moje naloge se namreč sprašujem, ali gre pri Peticiji za nekakšno ponovitev predstavljene Deklaracije za mir v času osamosvajanja.

Okoliščine in dogajanja konec 80-ih in na začetku 90-ih, ki je obdobje nastajanja deklaracije, niso podobna tistim, ki so vplivale na nastanek peticije približno 20 let kasneje. Pri raziskovanju obeh sem ugotovila, da gre za dve različni obdobji, kjer so bile aktualne razmere

in situacija, v kateri je bila, oziroma je Slovenija danes, popolnoma drugačna. Deklaracija se je sprejemala v času osamosvajanja in nastajanja, oblikovanja države, ko smo bili uradno še del Jugoslavije in nam je pretila vojaška nevarnost s strani JLA v primeru razhoda s SFRJ, poleg tega pa so bile tedaj tudi mednarodne varnostne razmere po hladni vojni čisto drugačne, kot so danes. Danes je varnost kompleksnejši pojem, ki zahteva čedalje večje povezovanje in soodvisnost, poleg tega smo samostojna država že 20 let in člani številnih mednarodnih, tudi varnostnih organizacij, preko katerih oziroma s pomočjo katerih skupaj skrbimo za mir, varnost in stabilnost v svetu. Tako da je odgovor na moje prvo zastavljeno raziskovalno vprašanje negativen, okoliščine so bile popolnoma drugačne, tako na političnem kot na gospodarskem in družbenem področju.

Za odgovor na drugo vprašanje je bilo potrebno narediti poglobljen pregled obeh dokumentov in njune vsebine, podpisnikov, reakcij. Pri tem sem prišla do ugotovitve, da je med njima več vsebinskih razlik kot pa podobnosti. Poleg tega so bile ugotovljene razlike res velike ter ključne za celotno razumevanje pomena deklaracije oziroma peticije ter njenih idej in ciljev. Najočitnejša vsebinska razlika je bila prisotnost JLA v deklaraciji, kjer je bila predstavljena kot vojska Slovencev. V peticiji se ves čas govori o Slovenski vojski. Bistvo deklaracije je bilo ne imeti vojske v državi, bistvo peticije je bilo preoblikovati vojsko in prekvalificirati vojake v socialne delavce. V deklaraciji je prisoten konkreten predlog mirovnega člena za novo ustavo, česar prav tako ni v peticiji, kar potrjuje, da so imeli v uredništvu Mladine namen s peticijo doseči drugačen cilj, kot so ga imeli avtorji deklaracije. Še ena očitna razlika je, da deklaracija ni socialno usmerjen dokument, s katerim bi poskušali reševati socialno stanje in probleme v državi, za kar se je zavzemala peticija. Edino kar je bilo podobno, je bila samo četrta alineja v deklaraciji, v kateri so zahtevali ustavitev nadaljnjega oboroževanja Slovenije in Jugoslavije, čeprav se to verjetno nanaša na druge razloge in ne na reševanje socialnega položaja Slovencev, kot je ideja peticije. Pri vsem naštetem je zopet očitno, da je bil vpliv časa in okoliščin ključen ter da je razlik več, kot pa podobnosti.

Svojim ugotovitvam in odgovoroma na obe postavljeni raziskovalni vprašanji lahko na koncu dodam še ugotovitev, ki se navezuje na moj naslov oziroma naslovno vprašanje magistrske naloge. Pri Peticiji o ukinitvi Slovenske vojske iz leta 2010 ni šlo za ponovitev Deklaracije za mir iz leta 1991, ampak samo za oživitev sicer vedno prisotnih korenin idej mirovništva s konca 80-ih, ko so te zaradi okoliščin stopile v ozadje. Z deklaracijo so hoteli doseči drugačen cilj, katerega so si postavili v drugačnih časih in razmerah ter predvsem v drugačnem stanju

(Slovenija še ni imela dokončne ustave in v njej definirane lastne vojske), zaradi drugačnih vzrokov. Čeprav pa lahko na tem mestu še dodam komentar z intervjuja z Repovžem, ko je poudaril, da zanj in za vse, ki delajo na Mladini in so že po naravi mirovniki, kaj takšnega kot je »ponovna« oživitev ideje mirovništva ne obstaja, saj je zanje to nekaj imanentnega, kar obstaja vedno, torej nekaj, česar se ne da oživiti.

LITERATURA

Biografija Milana Kučana. 2007. Dostopno prek: <http://www2.gov.si/up-rs/2002-2007/bp-mk.nsf/ostalo/biografija> (15. november 2011).

Born, Hans. 2006. *Parlamentarni nadzor nad varnostnim sektorjem: načela, mehanizmi in praksa*. Priročnik. Interparlamentarna unija: Ženevski center za demokratični nadzor nad oboroženimi silami.

Bukinac, Zorica. 1991. Demilitarizacija v javnih nastopih strank in njihovih predstavnikov v Sloveniji. V *Demilitarizacija Slovenije in nacionalna varnost*, ur. Anton Grizold, 143-155. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

CJM. 2009. *Politbarometer* 11/2009. Dostopno prek: http://www.cjm.si/sites/cjm.si/files/file/raziskava_pb/PB11_09.pdf (23. januar 2012).

--- 2010. *Politbarometer* 3/2010. Dostopno prek: http://www.cjm.si/sites/cjm.si/files/file/raziskava_pb/PB1_10.pdf (23. januar 2012).

--- 2011. *Vlado Miheljak*. Dostopno prek: http://www.cjm.si/Vlado_Miheljak (5. december 2011).

Čepič, Zdravko. 2005. Gospodarska kriza. V *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848-1992*, ur. Jasna Fišer, Jure Gašparič, Damijan Guštin [et. al.], 1151-1153. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.

Deklaracija za mir. 1991. *Naša skupnost (Grosuplje)*. 17 (3). Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-102C7LLG> (4. november 2011).

Delo. 1991. Zbirali bodo podpise za Slovenijo brez orožja. 8. februar 1991. Ljubljana: Časopisno in založniško podjetje d. d.

Delo.si. 2006. Slovenski Krpan ali finska Patria? 30. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/o139430> (10. december 2011).

--- 2009. V letih 2010 in 2011 še manj denarja za SV. 14 oktober. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/90245> (12. januar 2012).

--- 2010a. Stanovnik: Slovenska vojska je nepogrešljiva. 11. februar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/99030> (11. januar 2011).

--- 2010b. »Peticija Ukinimo vojsko! je politični populizem«. 4. marec. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/slovenija/peticija-ukinimo-vojsko-je-politichni-populizem.html> (12. januar 2012).

Ferenc, Mitja, Jurij Hadalin in Blaž Babič, ur. 2011. *OSAMOSVOJITEV 1991: država in demokracija na Slovenskem v zgodovinskih razsežnostih*. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Filozofska fakulteta. 2011. *Dr. Lev Kreft*. Oddelek za filozofijo. Dostopno prek: <http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/filo/osebje/kreft.htm> (4. december 2011).

Fischer, Jasna, Jure Gašparič in Damijan Guštin, ... [et. al.] ur. 2005. *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848-1992*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.

Friš, dr. Darko, ur. 2001. Časopis za zgodovino in narodopisje. *Demosov zbornik*. Let. 72, Nova vrsta 37, 3-4 zvezek. Maribor: Univerza v Mariboru in Zgodovinsko društvo Maribor.

Gabrič, Aleš. 2006. Razhajanja po Titovi smrti 1980-1989. V *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848-1992*, ur. Jasna Fišer, Jure Gašparič, Damijan Guštin [et. al.], 1148-1150. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.

Gazdić, Sašo. 2011. *Prvoborci*. V *Vojna in mir* ur. Vlasta Jalušič in Lev Kreft, 74-78. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Gojkovič, Uroš. 2011. *Vpliv izobraževanja in vzgoje na zaupanje v demokratične institucije v Sloveniji – primer Slovenska vojska*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta in Fakulteta za družbene vede.

Grizold, Anton ur. 1991. *Demilitarizacija Slovenije in nacionalna varnost*. Zbornik. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

--- 1999. *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijska-varnostna šola.

--- 2005. *Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Grošelj, Klemen. 2010. Bojna ladja Triglav - Nova zmogljivost SV ali nepotrebno breme. V *Dnevnik.si*. 24.julij. Dostopno prek: http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/objektiv/1042375883 (16. december 2011).

Guštin, Damijan. 2011. Oborožene sile v prelomnem trenutku: nacionalna obramba – dosežek samostojne slovenske države? V *OSAMOSVOJITEV 1991: država in demokracija na Slovenskem v zgodovinskih razsežnostih*. ur. Mitja Ferenc, Jurij Hadalin in Blaž Babič, 253-265. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Hozjan, Andrej. 2001. Zeleni Slovenije od ustanovitve leta 1989 do padca Demos-ove vlade. V *Časopis za zgodovino in narodopisje. Demosov zbornik*. Let. 72, Nova vrsta 37, 3-4 zvezek, ur. Darko Friš, 411-437. Maribor: Univerza v Mariboru in Zgodovinsko društvo Maribor.

Hren, Marko. 1991. Za koga je pripravljena umreti država? V *Demilitarizacija Slovenije in nacionalna varnost*, ur. Anton Grizold, 163-174. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

--- 2011. Si vis pacem para pacem. V *Vojna in mir* ur. Vlasta Jalušič in Lev Kreft, 13-35. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Jalušič, Vlasta. 1994. Nekrolog mirovnemu gibanju. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, let. XXII, (170-171): 81-96.

Janša, Janez. 1992. *PREMIKI: nastajanje in obramba slovenske države 1988-1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Jelušič, Ljubica. 1997. *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2005. Mirovne operacije: opredelitev, problemi, prihodnost. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*. ur. Ljubica Jelušič, 11-32. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2011. *Novinarska konferenca o delu Ministrstva za obrambo od leta 2008 do 2011*. Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/1328/6053/?cHash=4b6e8ddbbd (2. november 2011).

--- 2012. Intervju z avtorico. Ljubljana, 23. januar.

Juvan, Jelena. 2005. Slovenska vojska v mirovnih operacijah. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*. ur. Ljubica Jelušič, 175-187. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Karba, Dejan. 2011. Začetek sojenja v zadevi Patria. *Delo.si*. 4. september. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/slovenija/zacetek-sojenja-v-zadevi-patria.html> (20. december 2011).

Kladnik, Tomaž. 2007. *Slovenska vojska v službi domovine*. Ljubljana: Defensor d. o. o.

Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije za mandat 2008-2012. 6. november 2008. Dostopno prek: <http://www.socialnidemokrati.si/wp-content/uploads/2011/11/Koalicijski-sporazum-2008-2012.pdf> (16. december 2011).

Klatedrala-on.net. 2012a. Intervju dr. Andrej Fištravec: »Izhod iz te krize pomeni samo novo krizo.«. Dostopno prek: http://www.katedrala-on.net/index.php?option=com_content&task=view&id=329&Itemid=9 (10. januar 2012).

--- 2012b. Intervju dr. Spomenka Hribar: Kritična analiza slovenske politike in družbe. Dostopno prek: http://www.katedrala-on.net/index.php?option=com_content&task=view&id=274&Itemid=1 (9. januar 2012).

Koren, Ana. 2009. *Vpliv finančno-gospodarske krize na farmacevtsko industrijo – primer Krke d. d.* Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Kos, Drago in skupina. 1990. Datoteka podatkov. *SJM903. Slovensko javno mnenje 1990/3: Raziskava stališč o nacionalni varnosti ter o vprašanih energetike in ekologije*. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm903/> (25. december 2011).

--- 2009. Datoteka podatkov. *SJM092 - Slovensko javno mnenje 2009/2: Raziskava o nacionalni in mednarodni varnosti*. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Dostopno prek: <http://adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm092/> (2. december 2011).

Kranjc, Marjan. F. 2005. *Slovenska vojaška inteligenca*. Grosuplje: Grafis Trade.

Kustec, Aleš. 2010. Intervju dr. Dušan Plut: Solidarnost, trajnostni razvoj, demilitarizacija. *Katedra-on.net*. Dostopno prek: http://www.katedra-on.net/index.php?option=com_content&task=view&id=258&Itemid=9 (14. november 2011).

Kuzmanič, Tonči. 1991. Mirovno-demilitarizacijski konflikt. V *Demilitarizacija Slovenije in nacionalna varnost*, ur. Anton Grizold, 178-183. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

--- 2011. Osamosvojitvev, osvoboditev in samookupacija v 13 slikah (zraven pa še dve presežni smrti: mirovnega gibanja in Mirovnega inštituta. V *Vojna in mir*, ur. Vlasta Jalušič in Lev Kreft, 49-73. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Lubi, Darko. 1991. Demilitarizacija in razoroževanje. V *Demilitarizacija Slovenije in nacionalna varnost*, ur. Anton Grizold, 32-45. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Malešič, Marjan. 1991. (De)militarizacija in civilna obramba. V *Demilitarizacija Slovenije in nacionalna varnost*, ur. Anton Grizold, 64-74. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Malešič, Marjan, Malnar, Brina, Toš, Niko in skupina. 2009. *Slovensko javno mnenje 2009/2: Raziskava o nacionalni in mednarodni varnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij.

Markovič, Polona. 2009. *Delovanje občinskega štaba teritorialne obrambe – primer: Žalec*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Merhar, Matjaž. 2009. *Javna naročila na obrambnem področju – primer Slovenije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. 2011. *Mednarodne civilne misije*. Sodelovanje slovenske policije v mednarodnih civilnih misijah in drugih mednarodnih organizacijah. Dostopno prek: <http://www.policija.si/index.php/mednarodno-sodelovanje/mednarodne-civilne-misije> (28. november 2011).

Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. 2011. *Mednarodne operacije in misije*. Afganistan. Dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si/mednarodno-sodelovanje/mednarodne-operacije-in-misije/afganistan/> (3. december 2011).

Mirovni Inštitut. 2011. Dostopno prek: <http://www.mirovni-institut.si/Main/About/si/stran/1> (19. julij 2011).

Mladina. 2010a. Peticija: Ukinimo vojsko! št. 4, 28. januar. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/49542/peticija-ukinimo-vojsko/> (5. november 2011).

--- 2010b. Peticija ukinimo vojsko. *Mladina dnevnik*. 1. februar. Dostopno prek: http://www.mladina.si/dnevnik/01-02-2010-peticija_ukinimo_vojsko/ (6. november 2011).

--- 2010c. Ministrica Jelušič naj prisluhne argumentom. *Mladina dnevnik*. 10. februar. Dostopno prek: http://www.mladina.si/dnevnik/10-02-2010-ministrica_jelusic_naj_prisluhne_argumentom/ (6. november 2011).

Mramor, Dušan. 2009. *Svetovna gospodarska kriza in Slovenija*. 16. september. KD Finančna točka. Dostopno prek: <http://financna-tocka.si/sys/cmspage.aspx?MapaId=4407&VsebinaId=8659> (18. november 2011).

Pesek, Rosvita. 2007. *Osamosvojitve Slovenije: ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?* Ljubljana: Nova revija.

Pešec-Vengust, Mojca. 1991. Demilitarizacija in javno mnenje Slovenije. V *Demilitarizacija Slovenije in nacionalna varnost*, ur. Anton Grizold, 156-162. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Pirc, Vanja. 2004. Janez Stanovnik. *Mladina.si*. 15. april. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/96588/janez-stanovnik/> (12. januar 2012).

Plut, Dušan. 2011a. Utrinki o zelenih Slovenije pri oblikovanju in podpori mirovniškega obrambnega koncepta pred osamosvojitvijo Slovenije. V *Vojna in mir* ur. Vlasta Jalušič in Lev Kreft, 37-47. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

--- 2011b. Dvajset let pozneje: med vojno in mirom. *Delo*. Sobotna priloga. 8. januar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/slovenija/dvajset-let-pozneje-med-vojno-in-mirom.html> (16. november 2011).

--- 2012a. Intervju z avtorico. Ljubljana, 11. januar.

--- 2012b. *Deklaracija za mir*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

--- 2012c. *Izjava s 7. seje Predsedstva Zelenih Slovenije, 21. junij. 1991*. Ljubljana: Filozofska Fakulteta.

Podbregar, Iztok. 2010a. *Komentar ob peticiji o ukinitvi Slovenske vojske, kjer Mladina zbira podpise*. 13. februar. Dostopno prek: <http://iztokpodbregar.si/komentar-ob-peticiji-o-ukinitvi-slovenske-vojske-kjer-mladina-zbira-podpise/> (14. december 2011).

--- 2010b. *Življenjepis*. Dostopno prek: <http://iztokpodbregar.si/zivljenjepis/> (14. december 2011).

Poročilo vlade Republike Slovenije Državnemu zboru o uresničevanju Strategije sodelovanja v mednarodnih operacijah in misijah v letu 2010 in načrtih prihodnjega sodelovanja. 2011. Vlada Republike Slovenije. 23. junij. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/dogodki/2011/Porocilo_VRS_so_delovanje_MOM2010.pdf (3. december 2011).

Portal Slovenska pomlad. 2011a. *08. 04. 1990 / Volitve 1990*. Dostopno prek: <http://www.slovenskapomlad.si/1?id=223> (12. november 2011).

--- 2011b. *Tomaž Mastnak (25. 10. 1953)*. Dostopno prek: <http://www.slovenskapomlad.si/2?id=12> (14. november 2011).

--- 2011c. *Šetinc Mile (01. 03. 1956)*. Dostopno prek: <http://www.slovenskapomlad.si/2?id=17> (15. november 2011).

--- 2011d. *Močnik Rastko (27. 08. 1944)*. Dostopno prek: <http://www.slovenskapomlad.si/2?id=23> (15. november 2011).

Prunk, Janko. 2002. *Kratka zgodovina Slovenije*. Ljubljana: Grad.

Repe, Božo. 2002. *Jutri je nov dan: Slovenci in razpad Jugoslavije*. Ljubljana: Modrijan.

--- 2010. Kdo je zatrl mirovništvo v Sloveniji? *Mladina*. št. 6, 11. februar. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/49677/kdo-je-zatrl-mirovnistvo-v-sloveniji/> (4. november 2011).

Repovž, Grega. 2010. Ukiniti vojsko. *Mladina*. Uvodnik, št. 3, 21. januar. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tednik/201003/ukiniti_vojsko (6. november 2011).

--- 2012. Intervju z avtorico. Ljubljana, 17.januar.

Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske (ReDPROSV). 2004. Ur. l. RS 89/2004. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200489&stevilka=4023> (21. december 2011).

Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025 (ReDPROSV25). 2010. Ur. l. RS 99/2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201099&stevilka=5106> (21. december 2011).

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS (ReSNV-1). 2010. Ur. l. RS, št.27/2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=97018> (15. december 2010).

RTVSLO.si. 2009. *Jelušič: To je udar na obrambni proračun*. 18. marec. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/jelusic-to-je-udar-na-obrambni-proracun/98140> (12. januar 2012).

--- 2010. *Peticija za ukinitve vojske "nerealna in nestrokovna"*. 13. april. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/peticija-za-ukinitev-vojske-nerealna-in-nestrokovna/227946> (6. november 2011).

--- 2011. Nekdanji kulturni minister Jožef Školč postal državni sekretar. 20. julij. Dostopno preko: <http://www.rtv slo.si/kultura/drugo/nekdanji-kulturni-minister-jozef-skolc-postal-drzavni-sekretar/262377> (5. november 2011).

SAZU. 2010a. *Kmecl, Matjaž*. Člani SAZU. Dostopno prek: <http://www.sazu.si/o-sazu/clani/matjaz-kmecl.html> (14. november 2011).

--- 2010b. *Zlobec, Ciril*. Člani SAZU. Dostopno prek: <http://www.sazu.si/o-sazu/clani/ciril-zlobec.html> (14. november 2011).

SIPRI. 2012. The SIPRI Military Expenditure Database. Military expenditure of Slovenia. Dostopno prek: <http://milexdata.sipri.org/result.php4> (12. januar 2012).

Sistemska tehnika d. o. o. 2008. *Sistemska tehnika predstavila argumente o nepravilnosti izbora dobavitelja oklepnih vozil 8x8*. 20. avgust. Dostopno prek: <http://www.st-ravne.si/novice/novica.aspx?id=255> (16. december 2011).

Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2008. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (3. december 2011).

Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah. 2010. Ur. l. RS, št.19/2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=96635> (21. december 2011).

Šket Jarm, Valerija. 2006. Izbran finski kolesnik 8x8. *Revija Slovenska vojska*. XIV/10: 2.

Šteiner, Alojz. 2009. 12. let sodelovanja SV v mednarodnih operacijah in na misijah. V *revija Slovenska vojska*. XVII/7: 15-21.

Štefančič, Marcel. 2010. 10 razlogov za ukinitve vojske. Zbogom, orožje! V *Mladina*, št. 4, 28. januar. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/49580/zbogom-orozje/> (4. december 2011).

Štiblar, Franjo. 2008. *Globalna kriza in Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.pf.uni-lj.si/media/stiblar.kriza.in.slovenija.pdf> (18. november 2011).

The New York times. 2011. *Lehman Brothers Holdings Inc*. 26. avgust. Dostopno prek: http://topics.nytimes.com/top/news/business/companies/lehman_brothers_holdings_inc/index.html (18. november 2011).

Trampuš, Jure. 2010. Zahtevajmo nemogoče! *Mladina*, št. 5, 4. februar. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/49646/zahtevajmo-nemogoce/> (17. januar 2012).

TV Slovenija, 1. program. 2011. *20 let Slovenije: MILAN KUČAN, portret*. Ljubljana, 21. junij.

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. 2010. Ekonomski izzivi. *Trg dela – posledice krize in odziv države*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/izzivi/2010/EI-trgDela2010.pdf (18. november 2011).

Urad vlade RS za komuniciranje. 2011. *Finančno gospodarska kriza*. Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/financno-gospodarska-kriza/> (18. november 2011).

Uradna spletna stran predsednika Republike Slovenije. 2005. *Življenjepis. Dr. Janez Drnovšek*. Arhiv. Dostopno prek: <http://www2.gov.si/up-rs/2002-2007/jd.nsf/dokumentiwweb/Zivljenjepis?OpenDocument> (14. november 2011).

Uradna spletna stran Državnega zbora RS. 2011. *Miran Potrč*. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/ODrzavnemZboru/KdoJeKdo/Podpredsedniki/MiranPotrc> (14. november 2011).

Uradna spletna stran Vlade Republike Slovenije. 2011. *Prejšnje vlade*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/si/o_vladi/prejsnje_vlade/#c13 (7. januar 2012).

Ustava Republike Slovenije. 1991. Ur. l. RS, št. 33/1991. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199133&stevilka=1409> (16. december 2011).

Ustavno sodišče Republike Slovenije. *Prof. dr. Ciril Ribičič, podpredsednik*. Dostopno prek: http://www.us-rs.si/index.php?sv_path=3616,3619,3639 (15. november 2011).

Varuh človekovih pravic. 2011. *Matjaž Hanžek*. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=544> (5. december 2011).

Verč, Tadeja. 2010. *Gospodarska kriza in njen vpliv na trg dela v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska Fakulteta. Dostopno prek: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/UPES/verc746.pdf> (12. januar 2012).

Viator&Vektor. 2006. Sistemska tehnika vložila zahtevek za revizijo postopka izbora najboljšega ponudnika za dobavo pehotnih bojnih vozil - kolesnikov 8x8. 12. julij. Dostopno prek: http://www.skupina-viator-vektor.com/novinarsko_sredisce/sporocila_za_medije/sporocilo_za_medije.aspx?id=98 (16. december 2011).

Wikipedia. 2012a. Peter Tancig. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Peter_Tancig (7. januar 2011).

--- 2012b. Jan Cvitkovič. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Jan_Cvitkovi%C4%8D (9. januar 2012).

--- 2012c. Bogomir Kovač. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Bogomir_Kova%C4%8D (9. januar 2012).

--- 2012d. Tone Partljič. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Tone_Partlji%C4%8D (11. januar 2012).

Zajc, Tjaša. 2010. Ukinimo vojsko! Mnenja nekaterih posameznikov, ki so se podpisali pod Mladinino peticijo. Se boste tudi vi? *Mladina*. št. 6, 5. februar. Dostopno prek: http://www.mladina.si/dnevnik/05-02-2010-ukinimo_vojsko_/ (6. november 2011).

Žužek, Aleš. 2011. *Saga o kalvariji z imenom afera Patria*. MMC RTV SLO. 1. september 2011. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/saga-o-kalvariji-z-imenom-afera-patria/265215> (16. december 2011).

24ur.com. 2010a. Peticijo podpisalo že več kot 500 podpornikov. 29. januar. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/slovenija/izstop-iz-nata-ni-izkljucen.html> (12. januar 2012).

--- 2010b. Bil je začetek poti navzdol. 15. september. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/gospodarstvo/bil-je-zacetek-poti-navzdol.html> (18. november 2011).

--- 2011. Tri leta od 'črnega ponedeljka'. Je danes kaj manj črno? 15. september. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/gospodarstvo/tri-leta-od-crnega-ponedeljka-je-danes-kaj-manj-crno.html> (15. oktober 2011).

PRILOGE

PRILOGA A: Deklaracija za mir

· DEKLARACIJA ZA MIR ·

Zavzemamo se za:

LJUTIMERI

Slovenijo kot suvereno, miroljubno državo, ki aktivno prispeva k svetovnemu miru, za Slovenijo brez vojske in vojaške industrije.

- Mirovni člen v novi slovenski ustavi, ki naj se glasi: "Republika Slovenija je demilitarizirana država. Prehodno obdobje, ki je potrebno za demilitarizacijo, se uredi z ustavnim zakonom."
- Prehodno obdobje do popolne demilitarizacije, v katerem bodo za varnost meja republike Slovenije skrbele enote policije in obstoječe enote teritorialne obrambe.
- Zamrznitev vseh napotitev vojaških obveznikov iz Slovenije na služenje vojaškega roka v JLA kot sestavni del uresničevanja plebiscitne odločitve.
- Zaustavitev nadaljnjega oboroževanja v Sloveniji in Jugoslaviji.
- Začetek pogajanj s federacijo o odhodu enot in ustanov JLA iz Slovenije.
- Izdelavo mirovne opcije za razrešitev jugoslovanske krize.
- Vpeljavo vrednot kulture miru in nenasilja v sistem vzgoje in izobraževanja, ter ustanovitev institucij miru, ki bodo preučevale in ustvarile nov varnostni sistem na temeljih socialne, ekološke, ekonomske in duhovne svobode in varnosti in na dobrih mednarodnih odnosih.

V Sloveniji naj bodo osamosvajanje, demilitarizacija in mirovna varnostna politika trije vzporedni procesi.

Ine in priimek	Naslov	Podpis
1. FARIČ FRANČ	M. Sobota, Titova 14	Farič
2. NOVAK LEDVIK	M. Sobota, Mes. J. Kerkira 20	Novak
3. VLASTA VEREN	M. Sobota, Lendavske 25A	Veren
4. ANTON ROZMAN	M. Sobota, St. Korvica 3	Rozman
5. MEORIC JOLE	M. Sobota, Lendavske 51	Meoric
6. PETER TRIDAV	G. Radgona, Petra 70	Tridav
7. ŠTIR FRANE	Ljuto meri SDP	Štir
8. JOČIČ DANI	VANEČA	Jočić
9. EVGEN HOJVAT	M. S. Cankar. nas. 48	Hojvat

Podpise dostavite na Center za kulturo miru in nenasilja, Mestni trg 13, 61000 Ljubljana.

Vir: Plut, Dušan (2012b).

PRILOGA B: Peticija Ukinimo Slovensko vojsko!

Podpisniki peticije menimo, da je treba Slovensko vojsko temeljito preoblikovati.

Uredništvo Mladine | Mladina 4 | 28. 1. 2010

© Tomaž Lavrič

Predlagamo prekvalifikacijo vojaškega osebja po načelih mirovne in socialne politike, del vojakov bi prekvalificirali v socialne delavce, ki skrbijo za starostnike, del pa v civilno zaščito.

Predlagamo preusmeritev finančnih sredstev.

Predlagamo odprodajo pretežnega dela oborožitve.

Predlagamo, da se prazne vojašnice spremenijo v varovana stanovanja in v domove za ostarele, v negovalne bolnišnice, v stanovanja za mlade družine, v mladinske centre ali kakšne druge socialne institucije.

Pozivamo k širšemu družbenemu premisleku o tem vprašanju.

Razmišljanje temelji na mnenju, da ima Slovenija izjemen geostrateški položaj in varnostno ni ogrožena. Zato bi lahko razpustila vojsko, kakršno ima, vendar se ji v izhodišču ne bi bilo treba odpovedati zavezam, ki jih je dala Natu in mednarodni skupnosti. Izstop iz Nata kljub temu ni izključen.

Slovenija mora izpeljati korenite razvojne spremembe, če želi postati dežela blaginje. Lotiti bi se morala premisleka o sedanjih in prihodnjih socialnih in demografskih gibanjih v slovenski družbi. Za to je med drugim nujno tudi oblikovanje politike, ki bo učinkovito poskrbela za pripadnike starejše generacije, vendar tako, da bo z dajatvami in s skrbjo razbremenila mlade. Sredstva in kadre, ki so danes namenjeni za vojsko, bi lahko gospodarneje izkoristili v te namene.

Kaj pravijo podatki o sestavi in stroških Slovenske vojske danes?

V sestavi Slovenske vojske je 9305 vojakov, med njimi jih je 7593 v stalni sestavi vojske in 1712 rezervistov. V Sloveniji je 19 vojašnic. V letu 2009 so sredstva za področje obrambe znašala 552 milijonov evrov. To je okrog 1,55 odstotkov letnega bruto domačega proizvoda, kar je za tri desetine odstotne točke več kot v obdobju vstopanja v Nato.

Predlagamo torej:

1. ob razpustitvi vojske bi 2000 nekdanjih vojakov postalo gardistov, ki bi jih

prerazporedili v (sedanji) sistem civilne zaščite in ki bi bili usposobljeni za posredovanje pri naravnih nesrečah. Obdržali bi t. i. »lahko orožje« in morda premično topništvo, ob kakršnikoli zunanji nevarnosti pa bi skupaj s policijo organizirali splošni ljudski odpor;

2. približno 500 nekdanjih vojakov bi bilo izurjenih za mirovne misije, kar bi bilo skladno z zavezami Natu. Podobno je ravnala Islandija;

3. 5000 preostalih vojakov bi lahko prekvalificirali in vključili v sestavo novega socialnega sistema, ki bi temeljil na skrbi za posameznika. Možnosti je več: delovali bi lahko v skrbi za starejše in onemogle, skrbeli za dejavno življenje starejših in mlajših in podobno;

4. v Sloveniji je devet velikih in devet manjših vojašnic na velikih zazidljivih površinah, ki jih je mogoče tudi razširiti. Večina izmed njih bi se lahko preoblikovala v »Družbene centre za starejše«, naselja varovanih stanovanj, za namene mladinskih centrov. Gre za velike projekte, nova naselja, nova delovna mesta;

5. večino vojaške opreme bi prodali, razmišljati pa bi kazalo tudi o smiselnosti članstva Slovenije v Natu. Namen predloga je preusmeritev denarja v socialne projekte in ne zmanjšanje proračunskih sredstev.

V našem predlogu ne gre za popolno demilitarizacijo države, saj bi za varnost in obrambo skrbele posebej izurjene enote »gardistov« in policistov. Petsto vojakov bi se udeleževalo mirovnih operacij, če bi te imele mandat Združenih narodov in bi udeležbo potrdil slovenski parlament. Omenjena sestava pa bi bila odgovorna tudi za organizacijo in koordinacijo »splošnega upora« ljudstva ob morebitnem napadu na Slovenijo.

Lastna vojska je bila zgodovinsko gledano pomembna sestavina nacionalnih držav. Tudi slovenske. A ker je Slovenija danes dejavna članica mednarodne skupnosti, tudi vojaške zveze, takšne vojske in vojaškega aparata ne potrebuje več. Suverenost, vpliv in ugled države ne temeljijo več na velikosti vojaških sil. Slovenija mora svojo suverenost graditi na politiki miru in ne na politiki vojne.

Podpisniki

(po abecednem vrstnem redu):

Uredništvo Mladine

in

Jan Cvitkovič

Dr. Zdenka Čebašek Travnik

Dr. Andrej Fištravec

Jurij Gustinčič

Matjaž Hanžek

Dr. Spomenka Hribar

Jadranka Juras

Dr. Bogomir Kovač

Jani Kovačič

Dr. Lev Kreft

Feri Lainšček

Tanja Lesničar - Pučko

Janko Lorenci
Dr. Jože Mencinger
Dr. Vlado Mihelj
Maja Novak
Tone Pavček
Dr. Dušan Plut
Zoran Predin
Dr. Božo Repe
Polona Vetrih
Dr. Jože Vogrinc
Goran Vojnović
Dr. Vesna Vuk Godina

Peticijo Ukinimo vojsko lahko podpišete na spletni strani Mladine (www.mladina.si) ali pa svoj podpis (ime, priimek in mesto prebivališča) pošljete na naslov uredništva (Mladina, Dunajska 51, SI-1001 Ljubljana).

Vir: Mladina (2010a).

PRILOGA B: Intervju z dr. Ljubica Jelušič

Ljubica Jelušič, članica koalicijske stranke SD in ministrica za obrambo v mandatu vlade Boruta Pahorja od leta 2008-2011 in v času objave peticije.

Kako ocenjujete Peticijo o ukinitvi Slovenske vojske (PUSV) iz leta 2010?

To je bil poskus skupine intelektualcev, ki nasprotujejo vojski in oboroževanju vojske, sploh pa njeni profesionalizaciji in modernizaciji, da skupaj s pomočjo infrastrukture določenih medijev, to je Mladine in Radia Študent, postavi pod vprašaj vse dosežke SV v času po vstopu v zvezo Nato. Da vzbudijo dvom ljudi v primernost profesionalizacije in delovanja vojske v mednarodnem okolju, da na splošno destabilizirajo prav vse postulate sedanje sodobne in v mednarodno okolje usmerjene vojske. Ključni politični cilj pa je bila ministrica za obrambo, ki je zagovarjala tak tip vojske, zahtevala profesionalno avtonomijo vojske in s tem odpoved političnemu kadrovanju ter političnemu opremljanju vojske. Dejstvo je, da so bili na vrh SV postavljeni ljudje, ki so šolani doma in na najboljših tujih zlasti ameriških šolah, imajo tudi visoke akademske nazive, kar vse jih postavlja intelektualno nad večino članov politične elite. Prav v teh močnih članih profesionalne vojaške elite pa politična elita vidi grožnjo svoji zmožnosti, da bi jih nadzirala. Še manj pa, da bi jim lahko zaprla usta. PUSV je bila torej oblika sporočila vojski in ministrici, ki se je jasno postavila na njeno stran, da je politična elita leve provenience sposobna s svojim aparatom likvidirati vse takšne avtonomistične težnje. Tudi politična elita je sposobna in primorana uporabljati instrumente demokracije za svoje delovanje, bodisi parlament, vlado, predsednika republike. V primeru odnosa do SV se je v Pahorjevem mandatu pokazalo, da se zaradi profesionalnosti vseh, ki so bili vključeni v proces predstavljanja obrambnega sistema, ne da porušiti legitimitete vojske in ministrice. Zato je bilo treba vključiti v delegitimacijo civilno družbo, to je medije, nevladne organizacije, javnost z zbiranjem podpisov, ugledne t.i. razumnike. Gotovo je bil eden od razlogov za tako žolčno obračunavanje s SV v PUSV tudi opremljanje z vozili Patria, ki so jih vojaki, kako simbolno, poimenovali Svaruni. Svaruni bi se namreč po željah dela politike leve usmeritve morali imenovati Pandurji. SV in ministrica sta spremembo v političnem odnosu teh elit doživela ob odločitvi, da prevzema vozil Patria ni več mogoče zadrževati, da ni več nobenih pravnih podlag, da jih ne bi prevzeli, in junija 2009 je bilo treba prevzeti prvih enajst vozil. Od tam dalje je bilo število napadov podeseterjeno. Aktivirali so se vojaški sindikati, zahteve po podatkih iz strateškega pregleda obrambnega resorja so se povečale, izbrani mediji

so začeli obračun z ministrico s pomočjo informacij, ki so vanje prihajale iz njenega najožjega kroga sodelavcev. Peticija je bila potem samo vrhunec teh napadov.

Peticijo štejem za legitimno obliko izražanja pobud javnosti, ker pa vem in sem vedela od začetka, zakaj je nastala, sem poskušala zelo zmerno odgovarjati nanjo. Kljub vsemu pa so mediji, ki so jo lansirali, iz mojih daljših in poglobljenih, a zmernih odgovorov izločili samo tiste dele, ki so bili nekoliko ostrejši, tiste so potem objavili in naprej polemizirali z mano. Vključili so se razumniki, zlasti Spomenka Hribar, in me v svojih besedilih skrajno poniževali. Da je bila peticija usmerjena proti ministrici osebno, se je dalo sklepati po tem, da mediji, ki so jo lansirali, nikoli niso pristali na odgovore, ki bi jih dal kdorkoli drug, bodisi državni sekretar, ali nižji uradnik, ali predstavnik vojske. Vedno so izključno zahtevali moje odgovore.

Ali mislite, da gre pri peticiji za poskus ponovitve Deklaracije za mir iz leta 1991?

Ali gre za ponovitev Deklaracije za mir, ne morem oceniti. To mora biti vaš zaključek na podlagi vsega, kar boste raziskali v vašem projektu.

Peticija je sprožila dokaj velik odziv s strani različnih posameznikov. Zakaj, po vašem mnenju, je bilo število podpisnikov tako visoko in kakšen je razlog, da na koncu, kljub temu dejstvu, ni prišlo do nobenih dejanskih sprememb?

Število podpisnikov je bilo veliko samo na prvi pogled. Treba je bilo pogledati, kako so se podpisi zbirali. Preko spletne strani Mladine se je lahko prijavil kdorkoli in večkrat. Med podpisniki so bili podpisi tipa Janez Novak, Zagreb, česar nihče ne bi mogel preveriti, če bi iskal istovetnost podpisnika. Poleg tega pa zaupanje v vojsko v SV ni upadlo, ampak je naraslo. To dokazujejo Politbarometrove raziskave javnega mnenja. In bilo je še nekaj ključnega, SV je imela velikega zaveznika v Zvezi Borcev za vrednote NOB. Ocenjujem, da je danes to organizacija, ki ima velik javni vpliv. Njen predsednik in drugi visoki člani so v svojih govorih vedno poudarili, da potrebujemo vojsko, tudi sama sem v mnogih javnih govorih na borčevskih in drugih prireditvah polemizirala s pisci PUSV, kar je vse zelo zniževalo možnosti uspeha peticije. V bistvu je bil njihov edini dosežek ta, da so ustavili sprejemanje Resolucije o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske, da smo imeli potem dodatno javno razpravo o tem v državnem zboru, kjer pa so se ideje nasprotnikov vojske že izpele, čeprav so si tja pripeljali nekatere vidne razumnike, med

njimi prof.dr. Rudija Rizmana, ki pa ni bil dobro poučen, o kakšnem dokumentu je govora, in je polemiziral z vsebino Resolucije o strategiji nacionalne varnosti, ki pa jo je DZ že sprejel.

Kako, konkretno je gospodarska kriza vplivala na krčenje obrambnega proračuna? Ali mislite, da bi lahko to dejstvo povezali z možnostjo intence politike, da bi zaslužila na račun vojske?

V gospodarski in finančni krizi države običajno najprej pogledajo, kako zmanjšati obrambne izdatke. Tako je bilo tudi v Sloveniji, s to razliko, da so se zniževanja obrambnega proračuna dogajala precej stihijsko in brez jasnega cilja ali programa. MO se je moralo tem posegom prilagajati in iskati najbolj optimalne oblike krčenja dejavnosti, da ne bi prizadeli odzivnosti sistema. Politika v materialnem smislu ne more zaslužiti na račun vojske. To pomeni, da nižanje obrambnih izdatkov ne vodi v višanje izdatkov drugih resorjev. Možno pa je pridobiti nekaj točk v simbolnem pomenu, torej pri popularnosti.

PRILOGA C: Intervju z dr. Dušanom Plutom

G. Plut je bil predsednik Zelenih Slovenije, stranke, ki je ves čas zagovarjala in se zavzemala za demilitarizacijo Slovenije, bil je eden izmed najvidnejših mirovnikov konec 80-ih in na začetku 90-ih let ter član predsedstva SRS v času osamosvojitvenega procesa.

Kot eden izmed najvidnejših mirovnikov konec 80-ih let in v začetku 90-ih, mi lahko poveste, kaj je bil glavni cilj mirovniškega gibanja in na kaj ste se pri tem opirali?

Mirovna tradicija v Sloveniji in korenine mirovništva izhajajo iz nasprotovanja Jugoslovanski ljudski armadi. Nosilec mirovniškega gibanja, tudi ekološkega in feminističnega, je bila Republiška konferenca ZSMS, kjer je civilna družba, ki je s svojim delovanjem bila takoj označena za »protisocialistično«, dobila svoje zavetrje. Nastanek Zelenih Slovenije (ZS) je povezan z ZSMS, kjer je bila mirovniška in ekološka tradicija zelo močna. Mirovniško delovanje Zelenih je bilo pogojeno z nadaljevanjem civilne družbe ZSMS-ja, kar se mi zdi pomembno, saj je v zvezi s tem potrebno omeniti vlogo Janeza Janše, ki je bil še sredi 80-ih let zagovornik mirovništva, potem pa postal njegov nasprotnik.

Ko se je začel proces osamosvajanja, se je mirovniški poudarek začel spreminjati. Če smo pred tem govorili o nasprotovanju JLA, je sedaj v ospredje prišlo prizadevanje, da bi prišlo do miroljubnega razpada takratne Jugoslavije, torej da bi osamosvojitveni proces v Sloveniji potekal na osnovi mirovniških prizadevanj ne pa na podlagi nasilnih dejanj. To se mi zdi bistveno in da je potrebno poudariti, da je bilo vse to mirovniško razmišljanje usmerjeno v ta del, to se pravi, da ne bi prišlo do vojne in kot smo videli, je delno bilo to mirovniško prizadevanje celo uspešno.

Druga stvar je, da ne drži teza, da je Deklaracija za mir poziv za »enostransko razorožitev Slovenije!«, kar je izjavil Janša. Ta njegova trditev se mi zdi zelo nekorektna in etično sporna. Moja interpretacija je ravno taka: »Republika Slovenija je demilitarizirana država« kar je dejstvo, vendar »Prehodno obdobje«, kar še posebej poudarjam, »ki je potrebno za demilitarizacijo, se uredi z ustavnim zakonom.« Ključna napaka deklaracije za mir je, da ji ni sledil operativni miroljubni ali mirovni načrt za osamosvojitvev oziroma za razpad Jugoslavije. Deklaracija za mir ni definirala prehodnega obdobja in ni definirala konkretnih operativnih ukrepov v tem prehodnem obdobju, ki bi dejansko pripeljali do tega, da bi bila RS res demilitarizirana država. Sem tudi zgodovinar in poskušam realno ocenjevati in se pri tem

postavljati v mesto tistemu, ki nasprotuje, vendar bi želel na drugi strani korektno razmišljanje. To so po mojem mnenju tri ključne napake Deklaracije za mir.

Kako ste vi, kot soustvarjalec, doživljali čas sprejemanja Deklaracije za mir in kaj vas je spodbudilo k spisu le te?

To je bilo dejstvo, da je Slovenija premalo poudarjala nujnost mirovne opcije, mi bi morali to še bolj – predsedstvo Slovenije, Demos, takratna Skupščina, bi morali to še bolj poudarjati. Napako smo naredili tudi pri tem, da smo s tem v takratni Evropski skupnosti dobili premajhno pozornost. To idejo bi morali »prodati« kot prispevek k miroljubnemu razpadu Jugoslavije ob pomoči Evropske skupnosti, katera bi morala takrat to Deklaracijo za mir »posvojiti«. Ker je pa ni in ker nanjo ni bilo nobenega odziva niti s strani JLA in Srbije, je nato prišlo do oboroženega spopada.

Kakšno je bilo končno število podpisnikov deklaracije za mir?

Žal ne vem, tudi ne vem, če je še kdo, ki ve...

Kaj mislite, da je bil glavni razlog, da deklaracija ni bila sprejeta?

Nekaj razlogov sem že navedel, mislim pa, da je bil ključni razlog dejansko to nerazumevanje poslanstva deklaracije. Kot veste, se je povsod kjerkoli prebirate pojavila »fana«, da je enostavno Deklaracija za mir poziv za enostransko razorožitev.

V koaliciji – Demosu je bila v začetku osamosvojitvenega procesa leta 1990 ideja o demilitarizaciji (nevtralna, miroljubna) zelo prisotna, kar se je nato zaradi okoliščin spremenilo in če sem čisto iskren to niti ni takšna pobuda k pravi demilitarizaciji Slovenije, kot bi morala biti.

Kaj vi mislite o Mladinini Peticiji Ukinimo vojsko iz leta 2010?

Jaz to jemljem tako... Te peticije se ne sme brati dobesedno. Berem jo kot demilitarizacijo sveta, Evrope in Slovenije, s tem da so globalni razlogi, da bi se ta proces demilitarizacije začel v tem obdobju, neugodni. Jaz o tem razmišljam popolnoma drugače. Planet bo moral slej kot prej iti v proces demilitarizacije, da je to zelo dolgotrajen proces, vem da je v obstoječih strukturah razmišljanja to z moje strani zelo utopično razmišljanje. Države sveta bi si morale postaviti vizijo v smislu, da bi rekla, da do leta 2050 na tem planetu ne bo več oboroženih sil, ampak še samo enote za posredovanje. Kaj bi rekel za Slovenijo in kakšno je moje mišljenje v zvezi s Slovenijo. Vem, da če bi zdaj prišel s pobudo in rekel, da Slovenske vojske ne bomo imeli, ni v tem nobene možnosti, vendar pa razmišljajmo o tem... Ali Slovenija potrebuje dva represivna aparata? Ali potrebuje ločeno policijo in vojsko? Ali ne bi bilo možno, da bi imeli policijo, kot represivni organ in recimo 500 (hipotetična številka) specialnih nekdanjih vojakov ali kakorkoli, torej ljudi, ki bi bili usposobljeni za vojaško delovanje v okviru policije kot posebna enota, ki bi bila na razpolago tudi, mednarodnim silam OZN, ki bi morale delovati na podoben način. Čeprav se zavedam, da je takšno razmišljanje v tem trenutku zelo nemogoče, ampak pravim, da je vedno bilo tako, tudi v tistih časih, ko smo ZS bili pionirji in smo zagovarjali svoje ideje. Vedno je bilo tako, da tisti, ki drugače razmišljajo, v tistem trenutku niso razumljeni. Ampak sem prepričan, da bo svet moral iti po tej poti.

PRILOGA D: Izjava s 7. seje Predsedstva Zelenih Slovenije, 21. 6. 1991

Dragi vojaki, spoštovane starešine JLA v Republiki Sloveniji!

Pravica do uveljavitve samoodločbe naroda, ki ne ogroža istih pravic drugih narodov, je temeljna civilizacijska vrednota priznana po mednarodnem pravu. Nihče nima pravice, da tako odločitev ne spoštuje ali jo poskuša na kakršenkoli način preprečiti.

Državljeni Slovenije smo se na decemberskem plebiscitu odločili, da bomo živeli v samostojni in neodvisni državi Republiki Sloveniji. Kot samostojna država pa se bomo v primeru resničnih in realnih interesov lahko povezovali z drugimi suverenimi državami na ozemlju današnje Jugoslavije.

Plebiscitarna odločitev državljanov Slovenije nas torej obvezuje, da do 26. junija 1991 sprejmemo predpise in ostale ukrepe, ki bodo omogočili nenasilen prevzem učinkovite oblasti na ozemlju celotne Republike Slovenije.

Dragi vojaki, pripadniki jugoslovanskih narodov in narodnosti, spoštovani oficirji JLA; tragični dogodki v Jugoslaviji in Sloveniji kažejo, da si vsi ne želijo mirne in dogovorne razrešitve jugoslovanske krize. Zato vas pozivamo, DA PO SVOJIH MOČEH PRISPEVATE K PREPREČEVANJU MOŽNIH NASILNIH POSKUSOV PREPREČITVE OSAMOSVOJITVE SLOVENIJE. Vsi skupaj, tudi vojaška in civilna oblast, smo dolžni preprečiti uporabo orožja in storiti vse za mirno rešitev jugoslovanskih problemov. Ne dovolimo, da orožje preglasi klic razuma in življenja. Sporočamo vam, da bomo Zeleni Sloveniji storili vse za mir in proces demilitarizacije doma in v svetu, za vaše varno bivanje v Sloveniji.

dr. Dušan Plut
predsednik Predsedstva Zelenih Slovenije

P.S. Izjava je bila sprejeta na 7. seji Predsedstva Zelenih Slovenije 21.6.1991.

PRILOGA E: Intervju z g. Gregom Repovžem

Grego Repovž je odgovorni urednik časnika Mladine, ki je 28. januarja 2010 v 4. številki izdala peticijo Ukinimo vojsko.

Kateri so dejavniki/okoliščine, so vplivali na nastanek peticije Ukinimo vojsko in konkretno kateri izmed njih je najbolj ter zakaj?

O tem sem pisal v dveh uvodnikih, ki sta zelo dobro argumentacijsko razdelana. Kako smo do tega prišli? Izhodišče nam je bilo, da smo bili v krizi in da se je vse več poudarjalo, kako je vse več ljudi na socialni pomoči, za katero ni denarja, hkrati pa je bila aktualna Patria in vse to in naš argument je bil: čakaj malo. Mi imamo zalogo denarja, zalogo ljudi in zalogo stavb, ki nam ponujajo vse te rešitve. Na eni strani denar. Nobenega realnega argumenta ni, da daješ za nekaj, kar se samo stara. Naša vojska je premajhna in toliko vojakov, kot jih ima dva milijonska Slovenija, v spopadu nič ne pomeni, vse skupaj ni nič resnega, se pravi to spremenimo. Prodajmo oborožitev, nehajmo plačevati razne članarine, imejmo močno civilno zaščito in sprostimo arzenal premoženja, ki ga ima vojska. Te ljudi, ki nam ostanejo, lahko vedno prestrukturiramo, kakor smo tudi predlagali v peticiji. Seveda jih ne bi odpustili, ampak samo prekvalificirali v socialne delavce. Kolikor jih rabimo za delovanje v primeru naravnih nesreč, se pravi civilno zaščito, pač še vedno delujejo. Ideja je bila v svojem bistvu čisto enostavna. Glavni razlog je bila torej situacija, kriza in njene posledice tako na prebivalstvo, kot na državo in predvsem socialna stiska prebivalstva.

Začelo se je tako, da sem v 3. številki napisal Uvodnik Ukiniti vojsko, kar so moji kolegi označili za zelo dobro idejo in predlagali, da bi iz tega naredili zgodbo. V 4. številki smo to tudi naredili.

Koliko je bilo vseh podpisnikov peticije in ali ste bili zadovoljni s tem številom podpornikov?

Peticijo je podpisalo 8889 ljudi iz vseh področij. Podpisovali so jo preko elektronske pošte, pod pogojem predhodne registracije na spletni strani Mladine. Nič ni bilo anonimno, mi imamo vse podatke zbrane. Z odzivom smo bili zelo zadovoljni, saj je v javnosti sprožila

veliko reakcijo in videli smo, da se je veliko ljudi strinjalo z našim razmišljanjem glede vloge vojske v državi danes.

Kakšna so bila vaša realna pričakovanja glede sprememb v SV, kot ste jih predlagali v peticiji?

Dosegli smo dejanske spremembe, kar se tiče načina razmišljanja, kar je bil tudi naš namen. Razbilo se je monolitno razmišljanje, da vojsko država pač mora imeti. Zakaj že? Ne, ni je treba imeti. Pri teh stvareh gre za to, da smo spremenili to, da je danes res težko argumentirati povečevanje vojaškega proračuna ali pa nakup kakšnih Patrij. Razpadla je vojaška argumentacija, kar je bilo nam bistveno. Uspelo nam je uveljaviti splošno prepričanje, da so se ljudje začeli spraševati, zakaj sploh še imamo vojsko. Iz vojske nam je uspelo narediti »angleško kraljico« ali če povem z drugimi besedami, manj metaforično, vojska pač tu je, ampak nove ladje ji pa ne bomo kupili.

Pri peticiji ni šlo za naše nasprotovanje vojski, mi smo hoteli več – spremenimo vojašnice v varovana stanovanja, pomagati starejšim,... kar smo pač napisali v peticiji. To so ljudje, ki rabijo pomoč. In vojaki bi na takšen način lahko postali duhovniki sodobnega časa. Tudi plač jim ne bi vzeli.

Ali je šlo pri peticiji za poskus oživitve ideje mirovništva s konca 80-ih in začetka 90-ih let? In ali je šlo pri peticiji za poskus ponovitve Deklaracije za mir iz leta 1991?

Ne. Mi smo mirovniki. Niti nihče od nas, mislim, da ni bil v vojski. Na Mladini menimo, da je takšno razmišljanje potrebno ves čas vzdrževati in da ne gre za obujanje nečesa. Mi to smo, nam je to imanentno. Ne pristajam na obujanje nečesa, kar mora biti ves čas prisotno. Pri sprejemanju deklaracije so bili drugi časi in vse se je pomaknilo v ozadje, ker smo tedaj imeli vojno v Jugoslaviji in je bilo o tem, že samo govoriti, neumno. Okoliščine so bile takšne. Vendar danes so drugi časi. Mi tudi nismo rekli, da je treba izstopiti iz Nata. Ostanimo v Natu, ni problema, naj nas oni pazijo, dajmo jim nekaj. Nekakšen pavšal, plačajmo jim npr. 300.000€ in naj bodo oni naša vojska.

Kar se tiče poskusa ponovitve Deklaracije za mir nočem reči, da ne gre za poskus ponovitve, vendar kot sem že omenil, je to nekaj imanentnega, kar enostavno mora biti in je.